

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

39. (X/3.) szám

2014

SZERZŐK

Ailer Gellért

Czakó István

Dr. Jelenits István

Jeney Edit

Dr. Kiss Endre József

Dr. Magyar Balázs

Naskay Szilárd

Dr. Nemeshegyi Péter

Radvánszky Ferenc

Palánki Ferenc

Sasvári István

Szabó József

Dr. Szarka János

Dr. Tóth Arnold

A szerkesztőbizottság:
*Alakszainé dr. Oláh Annamária, Demjén Péter, Gróf Lajos,
Makkai László, Rácsok András, Sasvári István, Zsugyel János,
Várhelyi Krisztina*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Felelős szerkesztő: *Jeney Edit*

Tipográfia: *Keglovics János*

Szerkesztőség (levélcím):
3530 Miskolc, Toronyalja u. 47.
Telefon: (46) 324-429
E-mail: keresztenyszemle@gmail.com

Kiadja a Keresztény Értelmisségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Alakszainé dr. Oláh Annamária*

Hazám, keresztény Európa

Útálom és arcába vágom:
– Száz év, de tán kétezer óta
őrült, mocskos, aljas világ ez,
ez a farizeus Európa!

Kenyér s jog helyett a szegényt
csitítja karddal, üres éggel
és cinkos lelkiismeretét
avatag és modern mesékkal;

száz év, de már kétezer óta
hány szent vágy halt meg gaz
szívében!
Hazám, keresztény Európa,
mi lesz, ha bukására döbben,

mi lesz, ha újra földre száll
a Megcsúfolt és Megfeszített,
s mert jósága, hite, imája
egyszer már mindent elveszített:

mi lesz, ha megjő pokoli
lángszórákkal, gépfegyverekkel,
vassisakos, pestishozó,
bosszúálló angyalsereggel?

Mi lesz, ha megjő Krisztus és
új országot teremt a földön,
ha elhullanak a banditák
s nem lesz több harc, se kard, se
börtön,

ha égi szerelmét a földi
szükséghez szabja ama Bárány
s újra megvált – óh, nem a jók,
de a gonoszok vére árán:

hazám, boldogtalan Európa,
ha túléled a harcok végét,
elbírod-e még te az Istent,
a Szeretetet és a Békét?

A szelíd tanítvány

Szebbek a szép tavaszi napoknál is, de szavaid, barátom,
hidegek, mint a vas, és még az éjszakánál is ijesztőbbek.

Minden este megáldalak álmaimban, te nem is tudsz róla.
Nem is tudod, mennyire szeretem okos szemeidet.

Azt szeretem benned, amit nem akarsz nekem adni,
a magányodat szeretem és lelked kételyeit,

mert örök szomorúság borzong benned,
mikor a Megismerhetetlen ajtait nyitogatod előttem.

Régóta enyém vagy. A Hegyen is te beszéltél velem?

Sokáig elvesztettelek, azért csábított a kentaurusok
és pogány nők hívása.

Itt maradok veled. Hallak. Rád figyelek, de még
szégyenkezve és kissé tartózkodóan,
mint a virág, mely a februári nap simogatására nem mer
egészen kinyílni.

Szent István király intelmei – IX.

AZ IMÁDSÁG MEGTARTÁSÁRÓL

Az imádság megtartása a királyi üdvösség legnagyobb járuléka, ezért a királyi méltóság kilencedik egulájában pendül meg. A folytonos imádkozás: a bűnöktől megtisztulás és feloldozás. Te pedig fiam, valahányszor Isten templomához járulsz, hogy Istent imádd, Salamonnal, a király fiával, magad is király lévén, mindig mondjad: „Küldd le (Uram, a bölcsességet) szent egedből, dicsőséged trónjáról, hogy munkámban velem legyen és segítsen, és így fölismerjem, mi kedves a szemedben (minden időben). És ismét: „Uram, Atyám, életemnek Istene, ne hagyj engem álnok gondolatban, az én szemeimnek ne adj kevélységet és a gonosz kívánságot távoztasd el tőlem, Uram. Vedd el tőlem a testnek kívánságait, és a tisztátalan és esztelen léleknek ne adj engem, Uram.” Ezzel az imádsággal fohászkodtak hát a régi királyok, te is ugyanezzel fohászkodj, hogy Isten minden vétked eltörlésére méltasson, hogy mindenki legyőzhetetlen királynak hívjon. Imádkozz azért is, hogy a tétlenséget, tunyaságot elkergetse tőled, megajándékozzon az erények összességének segedelmével, s így legyőzhed látható és láthatatlan ellenségeidet. Hogy valamennyi alattvalóddal együtt gondtalanul, ellenséges támadásoktól nem háborgatva, békében végezhesd életed pályáját.

Szent István király „görög” szemmel

976 éve, hogy a magyarok a székesfehérvári bazilikában eltemették István király holttestét. Személyének jelentőségét Spányi Antal, a mai székesfehérvári megyéspüspök többek között így összegezte idén a Keresztény Életben megjelent vezércikkében: *„...kialakította a diplomáciai kapcsolatokat, Kelettel éppúgy, mint Nyugattal. Szövetséges lett és összekötő kapocs két világ között, bölcs és előrelátó politikával”*.

XVI. Benedek pápa is arra biztatta a hozzá bemutatkozó látogatásra érkező magyar nagykövetet, hogy: *„...a magyarok vállaljanak nagyobb szerepet a keleti és a nyugati világ közeledésének munkálásában, hiszen a múltban is élő kapcsolatot ápoltak a kereszténység mindkét ágával, a magyar Szent Korona is erről árulkodik”*.

Erdő Péter, mint az Európai Püspöki Konferenciák elnöke nyilatkozta, hogy *„a hatáskörébe tartozó terület Spanyolországtól Vlagyivosztokig tart”*.

Boda László, az Esztergomi Hittudományi Főiskola professzora 2008. augusztus 20-án ugyancsak a Keresztény Életben írta: *„Az új Európában mégis ránk, magyarokra vár, vagy ránk is vár a nagy feladat: segíteni, összekötni a Nyugatot a Kelettel, vallási téren a nyugati egyházat az ortodox egyházzal, a közös Európa ügyét szolgálva. Mert István királyunk is ezt tette. Biboros primásunk pedig ezen fáradozik. Mert ideje van annak, hogy Európában új szerepet kapjunk; diplomáciai összekötő kapocsnak lenni Nyugat és Kelet között, kulturális értékek, legfőképpen pedig a nyugati és keleti kereszténység közvetítőjeként.”*

Orbán Viktor miniszterelnökünk éppen napjainkban hirdette meg a „keleti nyitás” politikáját. Ebbe a perspektívába ágyazva talán a konzervatívabb beállítottságú keresztény hívő számára is elfogadható a Szent Istvánról a teljesség igénye nélkül itt felvetett gondolatsor.

Először vessünk egy pillantást István és édesapja, Géza feltételezhető keresztelési rítusára. (Meg kell jegyezni, hogy életükben még nem történt meg az 1054-es egyházszakadás. A görög és latin rítusúak egy egyház tagjának tudták egymást.) Géza és István kereszténységével kapcsolatban Érszegi Géza egyértelműen fogalmaz: *„Géza fejedelem és környezetének megkeresztelkedését a korabeli, és a mai történetírók szinte egyformán a feleségének tulajdonítják”*.¹ Géza felesége, Szent István anyja, Sarolta görög rítusú keresztény volt. Az erdélyi Gyula lányaként görög szertartású keresztény légkörben élt,² Hierotheosz püspök nevelte, és Géza feleségként, mindazt, ami a férjéé volt ő kormányozta. (A keresztységben egyébként Géza is a Szeptimosz, vagyis István nevet kapta, miként a fia, Szent István.)

Tóth Zoltán értékelése szerint az István király szentté avatásával kapcsolatban ké-

¹ Érszegi Géza „A magyar állam létrejötte, a kereszténység felvétele és megszilárdulása”, in HC Millennium 27–28. o.

² Bozsóky, 216. o.

szült három legenda szándékosan csak István érdemeit magasztalta, miközben Géza kereszténysége érdemtelenül háttérbe szorult.³ Tóth tanulmányában⁴ kimutatta, hogy Szent István három legendáján kívül (Kis-, Nagy- és az előző kettő felhasználásával készült Hartvik-féle legenda) volt egy korábbi keletű „Vita beati Stephani” című életrata is, melyet Petrus Ransanus, a Mátyás király udvarában élt olasz humanista történétíró még olvasott. Ransanusnak köszönhető, hogy megörökítette művében⁵ Géza fejedelem nagy jelentőségű történeti egyéniségét, amint ezt a ma már nem létező „Vita beati Stephani”-ban olvasta. A fél pogány Géza helyett Ransanusnál a keresztény hitet meggyőződéssel felkaroló Gézáról olvasunk. Kilencedik fejezetét azzal a kijelentéssel kezdi, hogy „Géza, Taksony fia, különös kegyeltje volt az Úrnak, lévén minden magyarok (Nb.: királyok) közt az első, aki hitt Krisztusban, és engedelmeskedett az ő evangéliumának...” Amint Szent István maga vallja a pannonhalmi alapítólevélben, hogy az ottani építkezést atyja kezdte, ugyanígy ír Gézáról Ransanus is. „Nemcsak öntudatos kereszténye volt a magyarságnak, hanem az első templomok építője és az egyházszerkezet alapvetője is. Géza – írja Ransanus – jámborul halt meg, és fia folytatta az ő munkáját.”⁶

Szent István királyról (997–1000–1038) már sokkal többet tudunk,⁷ mint az édesapjáról, Gézáról. Az Újszövetségi Szentírás két megállapítása igaz lehetett Géza és Sarolta fia, Szent István lelki és jellembeli fejlődésére. Az egyik az apostol meglátása: „Szent gyökérből szent hajtás sarjad.” A másik Krisztus szava: „Gyümölcszeiről ismeritek meg őket.” – Vagyis István szentté válásában nemcsak Gellért püspöknek, hanem már szüleinek, Gézának – Saroltának is igen nagy szerep jutott.

Istvánnal kapcsolatban szinte napjainkig élt a közfelfogásban, hogy Magyarországot és a magyar egyházat ő kötötte Európához. Pedig Szent István korában, az első ezredforduló szellemi-lelki légkörében nem beszélhetünk Európában görögellenességről, vagy Európáról a görög–római császárság nélkül.

Orseoló János, velencei dózse felesége bizánci hercegnő. II. Ottó (972–983) német–római császár 972-ben Theophanu (= Teofánia), görög hercegnőt vette feleségül. A fiuk, III. Ottó császár (983–996–1002) jegyese szintén görög hercegnő volt, de a császár váratlanul meghalt, mielőtt megnősülhetett volna. *Ebben az időben Bizánc (= Konstantinápoly) jelentette az európaiság mércéjét.*

István 1038-ig uralkodott, az egyházszakadás viszont 1054-ben jött létre, akkor is csak a hierarchia csúcsán. Mondhatni 1204-ig, Bizánc keresztetek általi elfoglalásáig a kereszténység egynek tudta magát. (380-ig Rómában is görögül végezték a liturgiát.

³ Gutheil 1979., 154. o.

⁴ Tóth Zoltán „Szent István legrégebbi életrata nyomán” In Századok. 81. 1947. 33. és jzt.

⁵ Ransanus Petrus „Epitome rerum Hungaricarum velut per indices descripta” Budae, 1746. In Gutheil 1979., 284. o. 46. láb. – Ransanustól értesülünk István idősebbik fiáról, Ottóról, illetve arról is, hogy Koppány Saroltával közeli rokonságban volt.

⁶ Gutheil 1979., 155. o.

⁷ Az alábbiakban döntően Györffy György „István király és műve” (1983) című kötetét használom forrásmunkául.

Damasus pápa vezette be a latin nyelvű végzést. Az első évezredben 14 görög bazilita szerzetesből lett római pápa.) A teológiai látásmód még nem távolodott el egymástól, a teológia „terminusz-technikusai” a görög nyelvre épülnek. Az első évezred minden egyetemes zsinata görög területen ülésezett. (Igaz, hogy Sergius pápa 1009-ben, megválasztásakor ugyan először, de beleveszi a patriarcha társainak megküldött Hiszekegybe a „filioque”-t; ezzel elindul a szellemi eltávolodás.)

István király uralkodása elejének egy részén szemben állt a görög császárral, mert a görögökkel viaskodó bolgárokkal kötött szövetséget. Azonban szó sincs a görög rítussal való szembenállásról, hiszen a bolgárok is görög rítusúak. 1009-től viszont már baráti kapcsolatban van a görög császárral. 1015-től pedig haláláig szoros szövetsége a görögöknek.

A történelmi háttér felvillantása után következzenek az István személyéhez kapcsolható görög momentumok.

Györfly az Imre herceg számára készített „Intelmeket” nyugati példákra, ún. „király-tükrökre” igyekszik visszavezetni, mert szerinte a bizánci minta, az ún. „császártükrö” túlságosan személyes hangvételű irat. – Ismerjük István király „Intelmeit”, az is eléggé személyes hangvételű⁸.

István uralkodása idején a bizánci művészet stílusjegyei széles körben érvényesültek hazánkban. István és fia, Szent Imre herceg szarkofágja is bizánci kőkoporsó volt. Bizánci ikonosztázion módjára készítették a veszprémvölgyi görög apácák a koronázó palástot. A budai templom építésénél görög kőfaragók dolgoztak, és a Szent István idejében épült székesegyházak ránk maradt töredékes kövei is a bizánci művészet erős befolyását tanúsítják,⁹ stb.

A Szent István-i államszervezés keleti és nyugati mintákat ötvöz. Kelet hatását jelzi: ispán szavunk a bolgár „spán”-ból ered, mint a „vajda” is a „wojvoda”-ból. A megyék szervezésének a mintája a görög „thema” és „paróchia”, amely kifejezés az Aranybulla-ban a főispán által felügyelt terület jelzésére szolgált; illetve a nyugati „comitatus”. A Bizánc által használt háztartásonkénti ún. füst-adót (kapnikon) – amely a veszprémvölgyi bazilisszák görög nyelvű alapítólevelében fordul elő először – átvette a magyar adminisztráció. Szent István törvényei szankcióként említik az aranypénzben (pensa auri) fizetendő büntetést, amely azonos a bizánci fizetőeszközzel, a „nomiszma”-val. Bizánci hatást mutatnak a rabszolga felszabadítás módozatai (L. Esztergomi Zsinat 30. és 69. kánonja); és a tanúk, ill. barátok előtti, vagy végrendeletben történő manumissio (Szt. István I. törv. 18. fej.). Ugyancsak bizánci jog átvétele a rabszolgává válásnak Szent István I. dekrétumában (28–29. fej.) szabályozott módja. A középkori Magyarországra és Bizánra egyaránt jellemző volt a nyugati típusú hűbériség hiánya, valamint a görög császár, úgy királyaink is korlátlan felhatalmazással rendelkeztek a tisztségviselők kinevezésénél, illetve mindkét országban fontos szerepe volt az uralkodó általi utódkijelölésnek.

⁸ Kapitánffy, 10. o. – Az Intelmekben a király egyes szám első személyben szólítja meg Imre herceget, miként a görög császártükrö. A nyugati királytükrök személytelenek.

⁹ Gutheil 1977, 152. o.

A vallással kapcsolatos törvények esetében a szávaszentdemeteri monostor érseki jellegében a keleti egyházban szokásos sztauropégia-kiváltság köszön vissza. Hazánkban a klerikusok nősülését is, a keleti egyházban, a VII. század végi Trulluszi zsinaton elfogadott kánonok szerint gyakorolták. A laikusok házasságkötésénél ugyancsak a bizánci előírások az irányadóak. Még a II. Esztergomi zsinat 16. kánonja is megkívánta a házasság érvényességéhez a pap áldását, a házasságkötés nyilvánosságát és a felek konszenzusát. Az I. Esztergomi zsinatnak a házassági kötelék felbontását (bizonyos okok fennforgása esetén) engedélyező 55. kánonja is a bizánci jog hatását mutatja. Nagyböjt kezdőnapja pedig a keletiek böjti fegyelmének megfelelően, vajhagyó vasárnapot követő hétfőn kezdődött, és nem szerdán, mint a latinoknál. Összefüggés fedezhető fel a bizánci császárnak a keleti egyházban betöltött jelentős szerepe (izaposztolosz), és az „apostoli¹⁰ magyar király” által gyakorolt püspök-kinevezési jogkör, és az egyháznagyokkal kapcsolatos széles jogkör között is,¹¹ stb. Mindezek miatt is írhatta Erdő Péter, bíboros az Új Ember 2009. 08. 16–23. közötti számában: „Úgy vonult be Szent István a történelembe, mint protorex, mint első király. És úgy néztek fel rá, mint apostoli királyra, a szó bizánci értelmében vett izaposztoloszra – vagyis olyan uralkodóra, aki népét a kereszténységre vezette, országának nemcsak uralkodója, de apostola is volt.”

István király a középkor szokása szerint 6–8 éves koráig anyja veszprémi udvarában nevelkedett. Sarolta fejedelemasszony udvarához tartozó görög papok tanították imádkozni. „Nem alaptalan az a feltevés, hogy a bizánci fennhatóság alatt álló erősen görög Velencéből érkezett Gellért mellett maga Szent István is tudott görögül.”¹² Bár a krónikákban erről nem esik szó. („Tudjuk ugyanis, hogy a latinok, nem szívesen beszéltek a bizánci szertartású keresztényekről, főképpen abban az időben, amikor a krónikákat lejegyezték, s amikor a királyi udvar beállítottága már teljesen latin volt.”¹³)

Szent Istvánt 1038-ban végakarata szerint, a székesfehérvári bazilikába temették. A bazilikát ő építtette „a mindenkorszűz Istenszülő Mária, Istenanya tiszteletére”.¹⁴ Halála előtt az országot ugyancsak „a mindenkorszűz Istenszülő oltalmába” ajánlotta. (Az ország Istenszülőnek való felajánlására nem ismerünk nyugati példát.) István nagyobb legendájának kifejezése szó szerint megegyezik – a X. század eleji csodás esemény kapcsán – a keleti egyházban kialakult ünnep liturgikus formulájával, amely így hangzik

¹⁰ István „apostoli király” címét Hartvik püspöknek a Szent István kis- és nagy legendája alapján összeállított legendájára vezetik vissza, melyet Kálmán király kérésére készített el. Ebben a pápa végighallgatta az István lelkes igehirdetéseiről szóló ismertetést és így kiáltott fel: „Én apostoli vagyok, ő viszont méltán Krisztus apostola, ha Krisztus annyi népet térített meg általa.” – Valójában XII. Kelemen adományozta Mária Teréziának és utódainak Carissima in Christo c. brevéjével, mint „atyai adományt” bátorításul a protestánsokkal szembeni küzdelmében való kitartásához. In Bozsóky, 237. o.

¹¹ Fenti adatok forrása: Komáromi László „A bizánci hatás kérdése a középkori magyar jogban és a magyarországi egyházjogban” Bp. 2007. Doktori értekezés a PPKE-n.

¹² Gutheil 1979, 152. o.

¹³ Bozsóky, 216. o.

¹⁴ Györffy 1983., 384. o.

október 1-i ünnepünk magasztalásában: „Magasztald én lelkem a mindenkorszú Izstenszülő drága oltalmát”.¹⁵

Istvánt az éppen csak hogy elkészült bazilikába temették Székesfehérvárott. Könyves Kálmán király püspöke, Hartvik megjegyezte, hogy „a szent testet az egyház közepén fehér márvány szarkofágban helyezték el”. A középkor nyugati uralkodóit és feleségüket földbe ástott kősírokba temették a templomok közepén. „Velük ellentétben István király, a ’római’-nak mondott görög uralkodók és családtagjaik példáját követve, szarkofágba helyeztette testét, mely úgy állt a templom középvonalának az oltár felé eső felében, hogy a főkapun belépő rögtön megpillantotta közepén a fényben tündöklő kőkoporsót, rajta az angyallal, mely a halott lelkét az égbe viszi.” (István testét tehát nem a padlózat alá ásták, hanem szarkofágban, a templom padlózatának felszínére helyezték!) – A halott lelkének bepólyált gyermek alakjában történő égbevitele a „Mária menybevitel” ikon görög ikonográfiái előírásait követi!¹⁶

Ebben az időben az európai uralkodók közül már csak a bizánci császárt, a kijevi uralkodót és a magyar királyt temették a templom padlózatára helyezett szarkofágba.

Egyes történészek szerint Imre herceg bizánci származású felesége miatt alapította Szent István a veszprémvölgyi görög apácamonostort 1018–1022 körül. Moravcsik Gyula nyomán Györffy is Imre bizánci házasságát valószínűsíti három indok alapján: „Szent Imre bizánci egyházi tisztelete, Imrének a nagyváradi székesegyház előtti szobrán kettős kereszttel való ábrázolása és a legenda szerint egyik csodájának, a hihetőleg szintég görög rítusú veszprémi Szent György templomba való helyezése miatt.”¹⁷

István szentté avatásának diplomáciai előzményeit nem ismerjük. Valószínű, hogy a Szent István-i rendet helyreállító Szent László király a szentté avatással stabilizálni akarta az országban létrejött nyugalmat. A IV. Henrik császár által szorongatott pápából nem hiányzott a jóindulat, de 1081-ben csak egy olyan levelet adott ki, amelyben nem személyre szólóan, hanem általánosságban engedélyezte, hogy „Emeljék fel azok testét, akik Pannoniában a hit magvát elvetették, és az országot prédikálással, vagy intézkedéssel Istenhez térítették”. A „Gellért-passió” szerint „...egy legatust is küldött Magyarországra, akit felhatalmazott Gellért (Nb. név szerint egyedül Gellért) testének felemelésére”.

László király 1083. augusztus 20-án a fehérvári bazilikában kanonizáltatta Gel-

¹⁵ G. k. Énekeskönyv 521. o.

¹⁶ Györffy 1983., 352. o.

¹⁷ Vajay 1967., 93. o. 107. láb. és 90–93. o. + Magyar Zoltán „Adalékok szent királyaink titkos ortodoxizmusának hagyományához” (In „Démonok, látók, szentek” 2008. 331. o.) Magyar Z. e tanulmányában többek között leírja Szent Imre Bizáncriban hallott csodáját: „a caesarei egyház egy istenfélő kanonokja, akit a görög császárhoz küldtek, elbeszélte, hogy ő azt olvasta Szent Euszebiosz élettörténetében, hogy ugyanabban az órában, amelyikben Szent Imre meghalt, Szent Euszebiosz, a palesztinai Caesarea érseke, amikor a papsággal és a néppel együtt körmenetben vonult, angyalok kellemes hangját hallotta a magasban... Szent Imrének a lelkét látta felfelé viténi... Ugyanez a látomás és kellemes dallam egy esperesnek is megmutatkozott.” (Uo. 331–332. o. In Érszegi G. „Árpád-kori legendák és intelmek” 1983, 65–66. o.) – Ugyanitt elmondja Magyar Z., hogy Szent Száva hatására Szent István király hogyan tért át az ortodox hitre.

lért püspökkel együtt István királyt és fiát, Imre herceget is. „Gellért mártírtársait, Modeszt, Budli (=Bód), és Besztrik (=Beszteréd) püspököket ekkor nem avathatták szentté, mert a cölibátus apostolai szemében csak nőtlen püspök válhatott példaképpé.”¹⁸ Gellért korábban szerzetesi életet élt, viszont társai nős emberek voltak.

Az is elgondolkodtató, hogy Szent István király és Szent Imre herceg 1083-as magyarországi név szerinti kanonizációját a pápa csak 1106-ban ismerte el érvényesnek, „aminek ellenében Kálmán király lemondott az investitúra (püspök kinevezés) jogáról”¹⁹ a pápa javára. László király ugyanis még nem volt hajlandó elismerni Magyarországnak a pápától való hűbéri függését. VII. Gergely hiába helyezte kilátásba, hogy elismeri Gézát, illetve Lászlót királynak – a koronát birtokló Salamonnal szemben –, ha „Szent Péter” iránti „alázatukat” nyíltabban tanúsítják. 1079-i levelében azt az óhaját szorgalmazta, hogy Isten „a mindenkorszűz Istenszülő boldog Mária, valamint Szent Péter és Pál érdemeire és közbenjárásával” irányítsa László kormányzását. László nem engedett. „Megelégedett az előbbi közbenjáróval, mert a Szűz Máriának való felajánlásból már nem lehetett politikai tőkét kovácsolni.”²⁰

„Bár II. Orbán pápa még 1096-ban sem ismerte el István király szentté avatását, 1092-ben, a szabolcsi zsinaton a kötelező 32 fő ünnep közé már besorolták István, Gellért és Imre ünnepét.”²¹

A pápák vonakodását István kanonizálásától talán magyarázhatja görög kötődése, illetve az a gyanú, hogy Vazul megvakíttatásában neki is szerepe lehetett, nemcsak Gizellának.

Az István királyról alkotott korábbi egyoldalú kép korrigálását szükségessé teszi a neki tulajdonított oklevelek hitelességének kérdése is. Szentpéteri Imre, jeles oklevélszakértőnk írja: „Feltűnő, hogy 1009-en túl Szent István király uralkodásának későbbi idejéből egyáltalán nem maradt fenn olyan oklevél, vagy alapítólevél, amely csak félig-meddig is megbízható lenne. ...a később általa kiadott oklevelek, ha voltak ilyenek nyomtalanul eltűntek”.²² István király 1009-ig viszont 10 oklevelet adott ki, azonban ezek közül csak a veszprémvölgyi görög apácakolostor görög nyelvű alapítólevele hiteles, a „többi kilenc többé-kevésbé mind hamis.”

Eldöntetlen kérdést vet fel az is, hogy Szent István II. törvénykönyvének 18. paragrafusá elrendelte az egyházi tized fizetés kötelességét, amely Györffy szerint Ajtony leverése után készülhetett (1009, vagy 1028), amikor egy görög rítusú terület kapcsolódott be a magyar egyházszervezetbe, ahol a görög papok korábban nem szedtek tizedet.²³ Az eredetiben nem, csak későbbi átíratban ránk maradt törvény szövege így hangzik: „Ha valakinek az Isten tízet adott egy évben, a tízedik részt adja Istennek, és ha valaki tizedét elrejtí, kilenc részt fizessen. És ha valaki a püs-

¹⁸ Györffy 1983., 388. o.

¹⁹ Györffy 1983., 393. o.

²⁰ Uo., 146. o.

²¹ Györffy 1983., 393. o.

²² SzIE, 394. o.

²³ Györffy 1983., 270. o.

pöknek elkülönített tizedet meglopja, mint tolvajt ítélik meg, és az ebből eredő jóvátétel teljesen a püspöké legyen.”²⁴ Ez a törvény azonban ellentmondásban van Györfly állításával, hogy Szent István Szávaszentdemeteren görög rítusú püspökséget alapított. Később előadandók alapján már most előrebozsátom, hogy Szent István a kalocsai érsekséget is görög rítusúak számára alapította. A múlt században előkerült Árpád-kori kalocsai körmeneti keresztnek, illetve az ugyanebből a korból származó kalocsai érseksír leleteinek anyaga, formája és kidolgozásának technikája egyaránt bizánci jegyeket mutat. – Vajon e területek hívei fizettek-e tizedet? (Természetesen a Konstantinápoly alá rendelt sztauropég kolostorok apátja, mint pl. a szávaszentdemeteri, biztosan nem fizetett. Későbbi századokban sem.) – A többiek-ről nem tudjuk! De az „Intelmek” 8. fejezetének figyelmeztetéséből arra következtethetünk, hogy nem. Szent István ugyanis így tanítja fiát: „mert nehéz lesz megtartani királyságot, ha nem leszel utánzója a korábban uralkodó királyok szokásainak. Mely görög kormányozta a latinokat görög módra, vagy mely latin kormányozta a görögöket latin módra? Semelyik! Ezért hát kövesd szokásaimat...”²⁵ – Kapitánffy szerint az Intelmekben előforduló „Gréci” népnév alatt a keleti keresztényeket kell érteni!²⁶ – Az „Intelmek” tehát egyformán érvényesnek tekinti hazánkban a nyugati és a keleti keresztények szokásait! Ezek a kitételek, és Szent István vázolt életműve megengedik, hogy „István országában a fekete magyarok, ill. székelyek (stb.) régi szokásjoguk szerint élhettek, mert a törvénykönyv nem kodifikálja teljesen a szokásjogot.”²⁷ Egyébként, mivel az Árpád-kori szövegek nagy része – így István törvényei is – csak századokkal későbbi átírásokban maradt fenn, nem lehetetlen, hogy az akkori állapotoknak megfelelően megigazították a tizedtörvény eredeti (a görög tizedmentességet is figyelembe vevő) szövegét! Így az ellentmondás az említettek és a tizedtörvény fennmaradt szövege között feloldható.

Andrásfalvy Bertalan, az Antall-kormány közoktatási és kulturális minisztere pár éve, augusztus 20-án ezt írta: „Szent István igazi képe az, amely a néphagyományban fennmaradt róla. A szlovákok, a románok, a vendek saját királyuknak tekintik, e nyelvekben több legendát gyűjtöttek össze róla, mint magyarul... Ortodox román,

²⁴ Vikol Katalin „Szent István és Szent László törvényei” Reflektor Kiadó. Bp. 1988. In Magyar évszázadok 28. oldal. (Szent István II. törvénykönyve 18. cikkely. Szilágyi Loránd fordítása) – Első királyunk neve alatt két törvénykönyv maradt korunkra, összesen 56 törvénycikkellyel. Legrégibb kódexe a 12. századi Admonti-kódex, amely két törvénykönyvben ugyan, de nem az összes, hanem csak 50 cikkelyt hoz. A kódex a 12. században valamelyik monostori íróműhelyben íródott. Jelenleg az Országos Széchényi Könyvtárban őrzik Budapesten. A törvények összeállítója forrásul használta a 847. évi mainzi zsinat határozatait, a bajor népjogot és az álzidori kánongyűjteményt. Az első könyvhöz előző is csatlakozik. A teljes, 56 törvénycikkelyt csak 15–16. századi kódexekből (9) ismerjük, azonban ezek egy törvénykönyvbe foglalva hozzák. (Internet. – Mindez tanúsítja tehát, hogy az idők folyamán változtatások történtek István törvényein. Sőt eredetük is kétséges.) + Lényegében ugyanezt írja Kristó a KMTL 292. o.

²⁵ Kapitánffy 1990., 5. o.

²⁶ Kapitánffy 1990., 40. o.

²⁷ Györfly 1983., 274. o.

vagy szlovák falvak oltárképei bizonyítják, hogy Szent Istvánt saját királyukként tisztelik.²⁸ Szent István ortodox hitre térését is megörökítette egy a 14. század elején íródott szerb legenda, „Szent Száva legendája.” Szent István a hozzá követként érkező Sabbas érsektől csodát kért. Azt kérte, hogy a nyári rekkenő hőségben Isten jeget bocsásson az égből, amellyel lehűtheti magát. Sabbas imájára jégdarab hullott az égből. „A király látván a jeget, hitt és mindent megtett a szent akarata szerint és békét kötött (a szerbekkel) és lemondott az ő latin eretnokségéről és Szent Sabbas érsek felkente őt olajjal azon a helyen, ahol ma a szentkovili monostor áll Bácskában.”²⁹

Közismert Szent István négy nagy alapítványa, melyekkel Keleten és Nyugaton, a nagy keresztény szentélyekben biztosítani szerette volna a magyar zarándokok lelki ellátását. Szent István három legendája és a Képes Krónika csak a római, konstantinápolyi és a jeruzsálemi alapításokat ismeri. Megbízható adat van azonban arról, hogy Ravennában is alapított zarándokházat és templomot.³⁰ Vizsgáljuk kissé részletesebben ezeket, problematikájukat és esetleges görög vonatkozásait, Bozsóky P. Gerő kutatásai alapján.

A római alapítást Bozsóky, Szent István uralkodásának első tíz esztendejére gondolja.³¹ A nagylegendának és Hartvik legendájának megegyezik a közlése: „*A világ fejében, Rómában is, István első vértanú nevére tizenkét kanonokból álló, minden tartozékkal bővelkedő gyülekezetet állított, és egy köffallal körülkerített telepet, házakkal és vendégfogadóval azon magyaroknak, akik imádkozás végett felkeresik az apostolok fejedelmének, boldog Péternek küszöbét.*”³² A szövegben szereplő „tizenkét kanonok” kifejezés csak azt jelzi, hogy a zarándokházat ellátó magyar papok szabályozott „canonicus” életet éltek. Ők azonban nem lehettek a Szent Péter kanonokjai, mert ekkor még ilyenek nem voltak. Sem nyugati szerzetesek nem lehettek, mert az egyetlen szerzetesrend, melynek tagjait kanonokoknak nevezték, a premontreiek, de ők csak 1120-ban alakultak meg. Első prépostságukat Magyarországon II. István alapította 1130-ban Nagyváradon. Bencés szerzetesek sem lehettek, mert arról feltétlenül tudna a hazai és a montecassinói bencés hagyomány. Azonban ilyen utalás nincs az iratokban.³³ A XI–XII. századi római források sem tudnak magyar zarándokházzal és az abban kánoni életet élő magyar papokról. Az első római forrás III. Ince pápa 1205. 10. 15-i levele (Konstantinápoly latinizálása utáni év), amelyben előfordul „Hospicium Ungarorum in ecclesia sancti Stephani minoris”, de a 12 tagból álló papi közösséget nem említi, amiből logikusan következik, hogy a magyar zarándokház még létezett ugyan, de a kiszolgáló papi közösség már nem.³⁴ Véleményem

²⁸ Andrásfalvy Bertalan „Az összefogáson is múlik a jövőnk” in Új Ember 2005. 08. 21–28. 15. o.

²⁹ Hodinka, (1916. 484–485) – Magyar Z., 332–333. o. „A Szent Száva legenda e szövege József, patrnoi szerzetes 1791. évi másolatában maradt fenn.” 339. o.

³⁰ Bozsóky, 294. o.

³¹ Bozsóky, 298. o.

³² Érszegi III. 28. o.

³³ Bozsóky, 298. o.

³⁴ Bozsóky, 298–300. o.

szerint, ha a latin szerzetesi- és pápai források a XI–XII. században nem tudnak az alapítványról, akkor az vagy nem lehetett latin, vagy latin fennhatóság alá tartozó görög klerikusokról van szó, akikkel a latinok nem törődtek. Tudunk ilyen esetről Magyarországon is. 1204-ben Imre király arra kérte a pápát, hogy a görög kolostori egyházakból létesítsen egy külön püspökséget, mert részben a felügyelő püspökök nemtörődömsége következtében tönkrementek, másrészt az sem lehetetlen, hogy Rómában görög joghatóság alá tartozó, görög rítusú papokat feltételezzünk a magyar krónikások idézett tudósítása mögött.

A nagylegenda és a Hartvik legenda István király jeruzsálemi alapítványáról is egybehangzóan fogalmaz: „*Szerzetes-kolostort alapított ugyanis Jeruzsálemben, abban a városban, ahol Krisztus emberi természete szerint tartózkodott, bőséges mindennapi eleséget szolgáltatató majorságokkal és szőlőkkel gazdagított...*”³⁵ A nagylegenda és Hartvik férfi szerzetesekről (monachorum) tud, a kislegenda viszont szerzetesnőket (monialium) említ. Bozsóky kutatásainak eredményeként állítja, hogy kettős – férfi és női – kolostor és hospicium alapításról van szó. A két monostortól nem messze, azok függelékeként létezett egy kápolna Alamizsnás Szent János tiszteletére szentelve, amelytől a hospicium is a nevét kapta. Később, a Latin Királyság idején ez az intézmény lett az Ispatólyos Lovagrend központja. De a nyugati keresztények előtt az eredeti védőszent, Alamizsnás Szent János³⁶ teljesen ismeretlen volt, ezért behelyettesítették az általuk is ismert Keresztelő Szent János titulussal.³⁷ A görög rítusú patrónus itt is azt jelzi, hogy a hospiciumok szerzeteseinek legalább egy része görög rítusú volt.

Árpád-kori legendáink és krónikáink semmit nem tudnak arról, hogy Szent István Ravennában is alapított templomot, kolostort és zarándokházat. A XVI. században váratlanul került elő apostoli királyunk „eredeti” alapítólevele, melyről Szent-

³⁵ Érszegi III., 28.o.

³⁶ Úgy a férfi, mint a női szerzetesek kolostori templomának „Szűz Mária” volta védőszentje, és mind a három szentély a Szent Sír közelében volt. – Alamizsnás Szent János antiochiai pátriárka volt. A perza háborúk után ő kezdeményezte és irányította a jeruzsálemi szentélyek, főképp a Szent Sír restaurálását. Igazi népszerűségét azonban a szegények, árvák, rokkantak istápolásával alapozta meg. Számukra hozta létre az első szerény hospiciumot. (Bozsóky, 340–341. o.) – A görög ménologion november 12-én emlékezik meg Alamizsnás Szent János, alexandriai érsekről (606–616).

³⁷ Bozsóky, 340–341. o. – Egyébként a magyarok nem vettek részt a muzulmán uralom alól Jeruzsálemet felszabadító első keresztes hadjáratban. Ezért mások osztozkodtak a keresztények örökségén. 1135-ben egy nemes lelkű magyar asszony, Petronella vásárolt két telkes házat vendégház és kórház számára, a magyar zarándokok kiszolgálásához. A Vilmos pátriárka idején megkötött szerződést a magyarok nevében egy Symeon nevű főesperes és két Jozafát-völgyi remete: Kozma és Bonifác írták alá. (Bozsóky, 347. o.) Kettőjük neve vegyes rítusú közösségről is árulkodhat. (Simeon = kabarok által kedvelt zsidó név. A Kozma keresztnév szintén görög rítusról árulkodhat.) Jeruzsálem mohamedánok általi visszafoglalása után a Jozafát-völgyi nagy latin apátság elnéptelenedett, de a völgyben élő remetéket, akik között magyarok is voltak, a muzulmánok nem háborgatták. (Uo. 350. o.) „1239-ben a Jozafát-völgyében meghúzódó magyar remeték egy része felvonult a Tábor hegyére, ahol a görög remeték mellett immár ők képviselték a „latinokat.” (?) (Uo. 351. o.) Gondolom a magyar remeték legalább egy része ekkor is a görög szertartás követője lehetett.

pétery Imre másokkal együtt kimutatta, hogy ebben a formájában hamis.³⁸ Valószínű, hogy csak a XIV. században készült átírt oklevéllel van dolgunk, amely az akkori aktuális helyzetet vetítette vissza a múltba, de az alapítás ténye és történelmi magja elfogadható. (Az oklevél-hamisítás gyakori oka ebben az időben a korábbi görög kolostori vagy latinizálása.) Az alapítvánnyal kapcsolatos legelső írásos emlékünk 1233-ból való. II. Endre³⁹ és Béla, az ifjabb király, „erősítik meg Szent István alapítását”, melyet a ravennai Vasas Szent Péter (San Pietro de Vincula) kolostorának tett, ahol követeit és a magyar zarándokokat fogadták. Az oklevél megemlíti, hogy Szent István Gellért püspök tanácsára a helybeli herceggel, Romanossal egyetértésben tette az alapítványt, és közösen építették a kolostort és mellette a zarándokházat.⁴⁰ A ravennainak nevezett alapítás valójában a várostól 15 km-re fekszik (a helyén fekvő kis község ma is ezt a nevet viseli). „A várostól való távolságot a szigorú szerzetesi – egy ideig remete – életet élő, később kamalduliaknak nevezett szerzetesek jelenléte magyarázza meg legjobban.”⁴¹ – Véleményem szerint eredetileg ez a zarándokház is görög rítusú magyar szerzetesekre volt bízva. Két érvet is felhozok állításom mellett. Egyrészt a görög ménológionban szerepel „Vasas Szent Péter” liturgikus tisztelete január 16-án. Másrészt kezdetben remete szerzetesek látták el a zarándokházat, akiknek az életstílusában könnyen ráismerhetünk a remeteségre hajló bazilitákra (Lásd: Tihany Oroszkő-, Zebegény Szent Mihály-hegyi barlang remete szerzeteseit, vagy a Nyitra melletti, Zobor hegyi Zoead (= Szórád) András remete-szerzetest. Mór, pécsi püspök a Szórádról készített életrajzban írja, hogy a szír, Zoszimasz apát-féle regulát követve élt, stb.). A remeteség felé hajló latin ágostonosokat csak 1120-ban ismeri el a pápa. – Magyarországi és ravennai remete szerzetesek közötti kapcsolatot jelezhet, hogy a bakonybéli feltáratlan monostorból előkerült padlótéglák griffes-indás mintázatának az eredetét keresve, „a kutatók egybehangzóan antik és bizánci tradíciót, és észak-itáliai közvetítést (Ravenna) jelölnék meg.”⁴² A görög szertartás jelenléte

³⁸ SzIE, 334–335. o.

³⁹ Bozsóky, 354. o.

⁴⁰ Romanosz valóban történelmi személyiség, de életéről kevés adattal rendelkezünk. (Bozsóky, 364. o.) – 555–750 között Ravennában székelt a bizánci császár exarchája. Ravenna érseke az ezredfordulón is igyekszik megőrizni függetlenségét a római pápától. A német–római császár és a pápa közötti vitákban császárpárti.

⁴¹ Bozsóky, 370–371. o. – A Ravenna melletti pereumi apátság szerzeteseit is remetéknek nevezik a források. Találkoztak velük Szent Adalbert és tanítványai is. Nem lehetetlen, hogy ezek is görög rítusú remeték voltak!

⁴² Pp 128. o. – A bakonybéli kolostorban feltárt padlótéglák szinte azonosak a Ravennai Múzeumban kiállított padlótéglákkal. Pp 128. o. 15. lbjegyzetben olvasható: „Landgraf utal a ravennai múzeumban található csempére...” Továbbá: „A bakonybéli padlótéglák... készítése ideje a 12. század végénél nem későbbi, tehát korábbi a ciszterci kolostorokban a századfordulón készített padlóknál”. „A prágai Vysehradon, a százavai monostorban, és a morvaországi Olomoucban stb. találtak hasonló elemekből összeállított padlót... A korai cseh padlótéglákat rendszerező B. N. tudós... érvélésében II. Vratislav (1061–1092, I. András királyunk bazilita szerzeteseket pártoló veje) uralkodásának idejére helyezte az általa vysehradi csoportnak elnevezett padlótéglák-kör emlékeinek keletkezési idejét... a cseh mintából hiányzik az indákat összekötő (egyenlőszárú) kereszt motívum.” Pp 125. 127. o. 6. kép.

Ravennában még a XIV. században sem zárható ki, sőt, a bizánci szertartás építészeti, művészeti emlékei máig megtalálhatók.

A konstantinápolyi alapítást Hartvik és a nagylegenda szó szerint megegyezve közli (a kis-legendában szóba sem kerül): „Még, a királyi várost, Konstantinápolyt sem fosztotta meg ajándékozó jótéteményeitől, csodálatos művésszel épült templomot ajándékozván minden hozzávalóval.” Krónikáink és a bizánci források is hallgatnak az alapításról, de létét ténynek vehetjük. A történeszek 1018-ra teszik az alapítást. A közös görög-magyar sereg ekkor győzte le a bolgárokat. A cári székhely „Ochrid elfoglalásakor megszerzett kincsek egy részét Szent István az általa épített székesfehérvári egyháznak ajándékozta. Míg a másik részt, alkalmasint a konstantinápolyi alapításra fordította.”⁴³ Zarándokházzról, és az azt ellátó szerzetesekről viszont semmilyen adattal nem rendelkezünk. A bizánci források Szent István nevét sem említik. Bozsóky szerint az elhallgatásnak a bizánci etikett igen szigorú elvárása lehet az oka, amely kényesen ügyelhetett arra, hogy István nagy tettei a bazileosz „dicső tetteire” ne hogy árnyékot vessenek. „Bizáncban a latinoknak is voltak templomaik, de egyikről sem jelzik, hogy azok Szent István-i, vagy magyar jelleggel bírtak.”⁴⁴ Információ hiányában a konstantinápolyi alapítást rítushoz nem tudjuk kötni.

Az elmondottak nem adnak teljes képet Szent István portréjáról, de mindenképpen színezik és kiegészítik a róla alkotott eddigi ismereteinket. Ne felejtjük el, hogy a 2000-es jubileum kapcsán a Görög Ortodox Egyház is szentté avatta első apostoli királyunkat, és országunk első ismert püspökét, a görög Hierotheoszt!

Szent Istvánról elmondható, hogy egyensúlyi politikát folytatott Kelet és Nyugat között. Az Esztergomi Érsekséget a latin-, a Kalocsai Érsekséget pedig a görög rítusúak számára alapította. (Azon lehet vitatkozni, hogy Kalocsát még 1054 előtt, az egyházszakadás előtt Konstantinápoly, vagy Róma joghatósága alá rendelte-e?) Mindez az ország belső megerősödését eredményezte. Utóda, az Itáliából érkezett Orseoló Péter politikája azonban drasztikus fordulatot vett. Szinte kizárólagossá tette a nyugati orientációt. Meg is lett az eredménye. Az ország békéje megszűnt. Állandósult a belső feszültség. A magyarok kétszer is elzavarták trónjáról. Másodsorra megvakítva tették alkalmatlanná az uralkodásra. A helyére került Aba Sámuel ugyancsak egyirányú, de Péterrel ellentétes orientációt valósított meg. Ő is belehalt, és az első, majd a második temetkezési helye is bizánci rítusú templom lett. Az utána következő (Kijevből érkezett) I. András királyunk állította helyre hazánk „Szent István-i” egyensúlyát Kelet és Nyugat között. Alatta állt újra helyre az ország belső békéje.

⁴³ Bozsóky, 373. o.

⁴⁴ Bozsóky, 371 + 377. o.

„A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma”

A kenyér kérése, a Miatyánk negyedik kérése. Az után, hogy Isten központba helyezését („*Szenteltessék meg a Te neved*”), az Ő országának elterjedését („*Jöjjön el a Te országod*”), és az akaratának a meglétét („*Legyen meg a Te akaratod*”) kérjük, az imádság a földre irányítja a tekintetünket. Ez azt mutatja, hogy Istennek gondja van a mi testi szükségleteinkre is. Itt az Isten jó és mindeneket megelégtítő akarata gyakorlattá válik. Három kérdés alapján elemezzük ki ezt az Igét: Mit kérünk? Mikor kérjük? Kinek kérjük?

Radvászky Ferenc

I. MI AZ, AMIT KÉRÜNK? Kenyér. Ami a fizikai megélhetéshez szükséges. Mert Istennek gondja van a hétköznapijainkra, és elé lehet vinni a fizikai kéréseinket is. Itt nem felesleges luxusról (plazmatévé, hifitorony, sokadik arany nyaklánc, kocsmázás, pizzázás stb.), hanem a szükséges megélhetésről van szó. Nem keresztyéni dolog, a szükségtelen luxus felhalmozása, miközben mások szükségét látják. Az Ige mondja: „*Aki tudna jót cselekedni és nem cselekszi, bűne az annak*”. Mert a szükségtelen luxussal másokat fosztunk meg a mindennapi kenyértől. A teljes (szolgáló és boldog) életünkhöz szükséges dolgokat kérhetjük az Istentől.

I.I. Veszély, amikor innen, a földi dolgok kérésétől kezdjük az imádságunkat. Pedig a Miatyánkban ez a harmadik kérés, a lelkiek után van („*szenteltessék meg a Te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a Te akaratod*”). Általában nekünk csak a testiek a fontosak. Pedig mindig a láthatatlanból áll elő a látható. A hétköznapijokban is, előbb kell, hogy hit, remény, szeretet, erő, bölcsesség, hűség, becsület, áldozatkészség legyen, azután van valóságos és tiszta kenyér. Ha nem a tiszta lelki dolgokból (becsület, hűség, áldás) áll elő a kenyér, akkor az megkeseredik és éhesen hagy. Nem tud megelégtíteni és midig hiány marad utána. Nem jó lelkiismerettel eszi meg az ember, a nem értékkel szerzett kenyeret (ar/er gyök: archos→érték→erény→arány→arany). Mert érték kibontakozási eszköze lehet az arany (mely mindig, valamilyen uralkodói tekintéllyel állt kapcsolatban). A nemzet egyik legnagyobb tragédiája, amikor nem az értékhordozó birtokolja az aranyat.

1.2. Isten a kenyér forrása. Tőle kérjük. Következmény: a világtól való függetlenség; Istennek, mint kenyér-adónak való kiszolgáltatottság (mert az ember mindig annak van kiszolgáltatva, aki a kenyeret, a megélhetését biztosítja). Itt megvalljuk, hogy Isten adja és Ő veszi el a kenyeret, tehát Tőle kell egyedül félnünk. Földi teremtménytől megvonhatjuk a bizalmunkat, de Istenbe mindig vethetjük. Tehát minden világi ellenvéleménytől

függetlenül engedelmessé válhatunk az Istennek, hozhatunk akár zsebbevágó döntéseket is, mert nem a világ tart el bennünket, hanem az Isten. Pl.: volt egy illető, aki az előző rendszerben egy hiánycikkeket forgalmazó cégnél raktáros volt. Tehát „jutott is maradt is”. Ez az illető a rendszerváltás időszakában az Istenhez tért. Megértette, hogy nem művelheti tovább ezeket a szürke ügyleteit. Elhatározta, hogy otthagyja a jól jövedelmező munkáját. Mindenki (a családból is) tiltakozott és bolondnak nézte az illetőt („Hogy fogsz megélni?”, „A lányodat ki kell stafirungolni!”), „A fiadnak ház kell” stb.). Az illető érezte a döntésének súlyát és tudta, hogy az álláskérdés, most egy nagy hitpróba a számára. Meghozta. Otthagyta az állását. Aztán Isten gondoskodott arról, hogy egy másik állása legyen. Az előző cég a rendszerváltással hamarosan megbukott, a másik állásában pedig egész magas pozícióra került. Merjünk Isten mellett dönteni a világgal szemben is, mert nem a világtól, hanem az Istentől kapjuk a megélhetést.

1.3. A kenyér, a bűnbocsánat jele. Krisztus a kenyeret az Ő bűneinkért megtört teste szimbólumaként mutatta be. Azért pont a kenyér szimbolizálja Krisztus megtört testét, a bűnbocsánatot, mert mindenkinek naponta szüksége van a kenyérre és mindenkinek naponta szüksége van a bűnbocsánatra. A családnak kiadott mindennapi étel mellé, adjuk ki a mindennapi bocsánatot is. Ne feküdjünk le bocsánatkérés és bocsánatadás nélkül („*le ne menjen a nap a ti haragotokkal*”). Ezért következik a bűnbocsánatkérés („*és bocsásd meg a mi bűneinket, mint ahogy mi is megbocsájtunk az ellenünk vétkezőknek*”) közvetlenül a mindennapi kenyér kérése után. Nem tudunk bűnbocsánat nélkül élni, mint ahogy nem tudunk kenyér nélkül élni. Napi bűnbocsánat nélkül tönkremegy az egyéni hitéletünk és a közösségi életünk, fejlődésünk és jövőnk, emlékeink és múltunk.

2. MIKORRA KÉRJÜK? Mára („*add meg nekünk ma*”).

2.1. Ha Jézus bíztat a kenyér kérésére, akkor bizonyosan meg is adja. Tehát amíg imádkozni tudunk, addig biztosított a megélhetés. Ez nagy békesség. Ezért egy egyénnek, közösségnek, nemzetnek nem a pénz hiánya a legnagyobb tragédia, hanem az imádság hiánya. Mert pénzből és kenyérből nincs imádság, de imádságból van kenyér és pénz. Amíg tudunk imádkozni, addig Isten biztosítja a kenyeret, a megélhetést. Te-

hát az egyén, a közösség és a nemzet legfontosabb tevékenysége: az imádság. Ezért egy közösségben az a legfontosabb és legértékesebb a személy és szerv, aki imádságra tudja megtanítani a környezetét (a családot a szülő és a nagyszülő, a nemzetet, az Egyház). A tiszta imádságot kell leginkább megőrizni és örökölni hagyni, és akkor minden földi dolgunk biztosítva van. Nem az anyagi javak jelentik a legnagyobb örökséget, hanem az imádság. Soha nem feküdjek le, imádság nélkül! Imádkozzatok együtt, had tanulja meg a gyerek, hogy mindenért az Istennek kell hálásnak lenni. Az imádság nem a tétlenséget jelenti. Mert aki imádkozik, azt az Isten indíthatja: becsületes és kitartó munkára, őszinte és szeretetteljes segítségre, önzetlen és hálás adakozásra. Így, az imádság általi indítással, egy közösség megmaradása és anyagi függetlensége is biztosított. Tehát nem kell a holnap gondját magunkra venni és előre az energiánkat elpazarolni. Minden napnak megvan a maga baja. Nekünk pont annyi energia adatott, hogy a mai nap gondját vegyük fel. Általában a holnap gondja alatt roskadunk össze (hogy adom meg az adóságot? hogy végzem el a munkát? hogy fogok valakivel találkozni? stb.). A mában felvállalt holnap gondja nem engedi, hogy a ma gondjára tudjunk koncentrálni. A holnapi megélhetésért rohanunk, hagyjuk a családot, szolgálatot, hisztériázunk stb. Végül se a ma, se a holnap nincs megoldva. Elveszítjük a jelent és a jövőt. A legnagyobb felelősség az, amikor a ma dolgát maradéktalanul elvégezzük. Aki a ma dolgát megteszi, annak van a jövője bebiztosítva.

2.2. Józan mértékletességre tanít az imádság. Óv a felesleges halmozástól. A halmozás, pazarlás és hitetlenség. Mert Isten a holnap Ura is. Nála már megvan a holnap kenyere is. Ha hiszem, hogy Isten holnap is ugyanaz az Atyám marad, akkor fogadjam el, hogy a nála lévő holnapi kenyere holnap kiadja. A halmozásnál nem hisszük, hogy Jézus minden napnak és a holnapnak is az Ura, Aki akkor is gondoskodó Atyánk marad. A vagyon halmozása miatt elveszítjük a holnapot teremtő ma igazi értékeit: család, barátság, tisztaság, béke, felszabadult öröm, önzetlenség stb. Mert emiatt nincs idő beszélgetni a gyerekekkel, házastárssal, szülővel; meglátogatni a beteg testvért; Isten-tiszteletre eljutni stb. Pl.: a bolond gazdag példázatánál nem a munka volt a bűn, hanem az, hogy nem ért rá a lelkével foglalkozni. A vagyonát ugyan biztonságba helyezte (magtárakat épített), de a lelkével nem törődött, a lélek még nem volt biztonságban. Ez volt a bolondsága (érdekes, nem a bűne, hanem az esztelensége: bolondsága).

2.3. Megelégedettségre tanít az imádság. A világ egy elégedetlen koldushoz hasonlít. Pl.: a gazdagok panaszkodnak és elégedetlenkednek. Az egyházfenntartói járulékért azok panaszkodnak a legtöbbet, akinek sokkal több van, mint az átlagnak. A keresztyén ember, a királyok Királyának a gyermeke, ezért megelégedett lehet. Isten ma és holnap is Úr, és megadja a gyermekének kegyelme gazdagsága szerint a szükséges javakat. Az elégedettség világít. Pál mondja: „*ha van ennivalónk és ruházatunk, elégedjünk meg azzal*”; „*felettebb nagy nyereség az istenfélelem megelégedettségével*”.

3. KINEK KÉRJÜK? Nekünk (többes szám, első személy.)

3.1. Megosztandó kenyeret kérünk. Nem kizárólagosan magamnak, hanem magunknak. Tehát akkor miénk a kenyér, ha másoké is. Mert Isten nálunk teszi le a

másik ember kenyerét is (még akkor is, ha azok nem kérték). Mert vannak olyanok, akik beosztják, és vannak, akik elpazarolják az anyagi javakat. Pl.: ugyanaz a kereset valakinek elegendő, valakinek kevés. Akik be tudják osztani, azokat Isten megáldja gazdagsággal, hogy másoknak is osszák be a kenyeret. A gazdagsággal felelősség jár (a gazda felelőssége). Mások felé. A gazdagságot soha nem csak magunknak kapjuk. Amikor a kenyérért imádkozunk az Istenhez, akkor az úgy kérjük, hogy meg is fogjuk másokkal osztani. Ha magunknál tartjuk, akkor megraboljuk a másikat a napi megélhetésétől. Isten eleve közösségbe adja az ajándékait és nem kizárólag egyénnek. Ezért ördögi, Isten ellenes az egyén mindenekfelettségét hirdető szekularizáció. Pl.: Jézus amikor imádkozni tanít, akkor az imádság körülményeiről azt mondja, hogy menj be a te kamrába (ez a belső szoba pontos fordítása) és ott imádkozzál. A kamrában vannak az élelmiszerkészletek. Amikor pedig Istennel kapcsolatban léve imádkozunk, és Isten eszünkbe juttat valakit, akkor látjuk, hogy mink is van, és miből lehet adni annak az illetőnek. A hálából való adakozás kifejezésének a teljesen általános és mindenki felé gyakorlandó parancsa: a tized. A jövedelem tíz százalékát az Isten dicsőségére adni (számokban). A tized, a legjobb lelki és anyagi befektetés. Aki gyakorolja a tizedfizetést, kivétel nélkül, anyagi gazdagodásról számolhat be. Az Istennek adott tizeddel az ember nem lesz kevesebb, hanem anyagilag és lelkileg is több.

3.2. A magunk és nem a mások kenyerét kérjük (a mi kenyereinket, és nem az ő kenyereinket add meg). Aki a másik embertől jogtalanul csalja, zsarolja ki a pénzét (hamis mértékkel, hatalommal való visszaéléssel, hazug beírással stb.), az nem imádkozhatja a Miatyánkot. Mindenkinek gondoskodott Isten megélhetéséről. Ne vegyem el a másik ember megélhetésének eszközét. Ez a kérés az emberi javak igazságos elosztásának a kérése. Ha mindenki őszintén imádkozná a Miatyánkot, akkor nem lenne szűkölködő és kizsákmányolt, de nem lenne lusta és fősvény sem a világon. Pl.: az Európai Unióban a megvásárolt élelmiszer 35%-át kidobják. Magyarországon, egy ember évente 40 kg élelmiszert dob ki. Az Európai Unióban kidobott élelmiszer fele elegendő lenne, hogy a világon minden éhezőnek jusson elegendő ennivaló.

3.3. Krisztus által lehetünk mi testvérei a másoknak és kérhetjük magunknak a kenyeret. Tehát csak az tudja imádkozni így többes számban ezt az imádságot, aki Krisztushoz tért és elfogadta a többi embert testvéreinek, akivel megoszthatja a kenyerét.

Összefoglalás: Heidelbergi Káté: 125. kérdés: Melyik a negyedik kérés?

Felelet: „Mindennapi kenyereinket add meg nekünk ma.” Azaz vedd gondjaidba a mi minden testi szükségünket, hogy így megismerjük, hogy minden jó egyedüli forrása Te vagy, és hogy a Te áldásod nélkül sem a mi gondoskodásunk és munkánk, sem adományaid nálunk nem gyarapodnak. Éppen ezért, a mi bizodal munkat minden teremtménytől elfordítva, egyedül csak Beléd helyezzük.

AILER GELLÉRT

A keresztség, mint örömhír

Szeretettel köszöntök mindenkit aki ma egybegyűlt itt a keresztség napjára! Gondolkoztam azon, hogy hogyan is kezdhethénk a keresztségről beszélni, hogy az konkrét, az életünkhöz szóló jó hír lehessen. Nagyon megörültem, amikor láttam, hogy a mottója a mai napnak Szent Pál szavaiból merít: *„aki Krisztusban van új teremtmény; régiek elmúltak és íme újak keletkeztek”* (2Kor 5,17). Kicsit előrébb mentem, és láttam, hogy Szent Pál arról beszél, hogy Krisztus szeretete sürget minket. Mert Krisztus meghalt mindenkiért. És ha mindenki meghalt, és Krisztusban újra él, akkor azért élnek, hogy már ne önmaguknak éljenek többé, hanem annak, aki értük meghalt és feltámadt (vö. 2Kor 5,15). Ez nagyon fontos dolgot közöl a számunkra. Segít nekünk felfedezni azt, hogy miért van szükségünk a keresztségre. Hogy többé *„már ne önmaguknak éljenek”*. Nagyon fontos ezeket a szavakat magunkévá tenni. Mert nagyon sokszor tapasztaljuk ezt a kettősséget önmagunkban. Szeretnénk a jót tenni, és mégis a rosszat tesszük nagyon sokszor.

Egy pillanatra vissza kell mennünk, Ádám és Évával kell kezdenünk. Ne forgassátok kérlek a szemeiteket, mert nem fogom elmondani Ádám és Éva történetét, amely nem csak egy kulturális ismeret, amelyet Madách Az ember tragédiájából ismerhetünk. Tudjátok jól, hogy az Isten szava mindig olyan, mint egy tükör, amelyben megláthatjuk saját magunkat. És az egyház megvilágít bennünket, hogy mi a mi helyzetünk. Az, hogy Ádám és Éva nem csak négy, öt, vagy hatezer évvel ezelőtt élt, hanem Ádám és Éva te és én vagyunk. És sajnos hiszünk az ördögnek a hazugságaiban, amelyeket mindig a fülünkbe tesz. Hogyha az Isten kicsit korlátoz minket, akkor nem is szeret bennünket. Nem igaz, amit mond. Ha nem tehetek meg mindent, ha korlátozott ember vagyok, akkor valóban sokkal jobb, ha a saját fejem szerint élem az életemet. Nekem ne mondja meg senki, hogy mi a jó és mi a rossz. Majd én, én leszek a mérce! És ezt látjuk a mai életünkben, a mai ember számára nagyon sokszor ő maga a mérce. Mi az, ami nekem tetszik? Mi az, ami nekem jó? Az legyen az igazság! Miért kell nekem függenem valakitől? Ezt a teológia szaknyelven úgy hívja, hogy eredeti bűn: amikor az ember tudatlanul levágja magát az Isten szeretetéről. És ennek a következményeit látjuk a saját életünkben és a világban is.

Amint az első emberpár leszakadt Istentől, minden egy halállá, szenvedéssé vált számunkra. Megjelent a féltékenység közöttük: mindenki a másokra mutogat „Ő adott nekem...!” Nem védik meg egymást. Káinban és Ábelben jön a féltékenység, a harag... Látjuk azt, hogy van bennünk egy üresség, amelyet megpróbálunk betölteni, bármilyen módon. És ettől szenvedünk! Ezt nem tudatosan tesszük. Ez nagyon fontos!

Megpróbáljuk kihasználni az emberi kapcsolatainkat, a családunkat, a munkánkat arra, hogy valakik lehessünk. Egy egész életen keresztül kolduljuk a szeretetet, hogy valaki elismerjen, hogy szeressenek, mert egy olyan üresség van bennünk sokszor az eredeti bűn miatt, amely arra kényszerít bennünket, hogy azt tegyük, amit nem szeretnénk. És ezt látjuk a világban.

Van olyan kereskedelmi tévécsatorna, ahol a hírekben egyfolytában azt hallani, hogy ki kit ölt meg, ötszáz forintért megkötözték, kirabolták, satöbbi... A harmadik után az ember lekapcsolja, mert borzasztó hallgatni. Ám ez nem csak az ő életükben van meg. Engem mindig meglep, amikor olyan emberek, akiknek az életben mindenük megvan: hírnév, gazdagság, nagy sztárok, színészek vagy énekesek és úgy tűnik, minden rendben van az életükben, végén mégis öngyilkosok lesznek. Miért? Mert a szívünkben van egy hatalmas űr, amit ezek a dolgok nem töltenek be. Ezt kicsiben mi is tapasztaljuk a saját életünkben. Nehéz megbocsátani a másoknak, nehéz kiengesztelődni. Ha engem sérelem ér, borzasztó nehéz azt elfelejteni, sőt, még jogosnak is érezzük, hogy a másikat kijavítsuk, hogy tanulja meg! És ettől szenvedünk. Szent Pál mondja, hogy *„magam sem értem, hogy mit teszek. Mert nem azt teszem, amit akarok, hanem azt, amit gyűlölök. Ha pedig azt cselekszem, amit nem akarok, már nem én teszem azt, hanem a bűn, amely bennem lakik”* – mondja ezt a Rómaiaknak írt levelében (Róm 7,15). Ez nem jelenti azt, hogy nem vagyunk felelősek a cselekedeteinkért. Csak értsük azt, hogy van bennünk egy nagy üresség. És akkor válaszol Szent Pál: *„Ó én szerencsétlen ember, ki szabadít meg e halálnak testétől? Isten kegyelme, Jézus Krisztus, a mi Urunk által”* (Róm 7,24). Hát ez lenne a keresztség. Ez lenne a keresztség, amely képes bennünk egy új életet teremteni. Hogy ezt a régi embert, aki a hétköznapjainkban is sokszor előjön, újjá foltozza, hogy Krisztus éljen bennünk. Az, aki meghalt értünk, hogy mi már ne csak önmagunknak éljünk csupán, hanem annak, aki értünk meghalt és feltámadt.

Lehet, hogy hallottátok, hogy VI. Pál pápát októberben boldoggá fogják avatni. Ezt a pápát, akit nagyon sokat üldözték, mert nem értették meg, hogy nagyon komolyan megvédte az egyház tanítását például a szexuális étellel kapcsolatban. De mindig tartott az igazság mellett. VI. Pál mondta a keresztség kapcsán, hogy teljesen mindegy, hogy a keresztség előtt, vagy a keresztség után, de szükségünk van katekumenátusra, egy bevezetésre a hitbe. Mert nagyon sokan közülünk gyerekként kaptuk meg a keresztséget. És a keresztszüleink meg a szüleink a nevünkben kérték a keresztséget a számunkra. Ezért fontos, hogy most, felnőttként tudatosan megéljük, felfedezzük ezeket a kincseket, amelyeket a keresztség rejt számunkra. Mert a keresztség mindig érvényes, mindig hatékony, de az én képességem felfogni a keresztség kegyelmeit, és ez az én hitemtől is függ. Nem lehet szétválasztani – mondja a Katolikus Egyház Katekizmusa – a hitet a keresztségtől (vö. KEK 1236). Ez olyan, mintha kimennék az esőbe, és ott egy szitával vagy szűrővel a kezemben próbálnék egy lavórt megtölteni vízzel. Jöhet a szentség hatékonysága, ereje, ha énbennem nincs az a hit, amely képes azt megfogni, hogy abból éljek, ha én azt nem tudom magamra alkalmazni, akkor kicsúszik a kezemből, akkor nem fogom megkapni ezeket a gyümölcsöket, amelyeket Isten szeretne adni a számomra.

Szent II. János Pál pápa mondta a keresztség kapcsán, hogy ha egy megkeresztelt ember nem gyakorolja a vallását, illetve elfordul Istentől és azt mondja, hogy márpedig a magam feje után szeretném élni az életemet, akkor a keresztsége mintegy meghal benne. Ennyire fontos, hogy felfedezzük a keresztség kincseit, amit sokunk kiskorunkban megkaptunk és vannak, akik kicsit tudatosabban, felnőttként.

Az ősegyház mindig úgy tekintette a keresztséget, mint valami átmenetet a régi emberből az új emberbe. Ezért az első századokban a katakombákban és az első keresztény templomokban a keresztelőkút egy medence volt, amelyet a földbe vájtak és hét lépcsőfok vezetett le a nyolcszögű medencébe. Aki meg akart keresztelkedni, az teljesen alámerült a keresztség vizében, otthagynván a régi embert, aki csak magának él, aki maga szeretné a döntéseit hozni, aki nem bír átmenni a másikkal, aki csak egy pontig tud szeretni. Ezt a régi embert a keresztség vize alatt hagyták, hogy új ember, krisztusi ember jöjjön fel a keresztség vizéből. Ez a hét lépcső nagyon szép jelkép. A keresztség és az egyház tele van szimbólumokkal, amelyeket érdemes felfedezni. Ez a hét lépcső jelenti azt a hét szakaszt, a hét szkrutíniumot, ami bevezet a keresztségbe, amit az ősegyház a keresztség előkészítésénél használt. De ez a hét lépcsőfok jelenti azt a hét népet is, amely – ha olvassuk a Szentírást, az Ószövetséget, akkor tudjuk, hogy – az ígéret földjét lakta. Isten elűzte ezt a hét népet az ígéret földjéről, hogy aztán Isten népe bevonulhasson. Ez a hét erős nép jelenti a hét főbünt is. Az ördögnek a hét bilincset, amely mindig fogva tartja az embert, hogy ne tudjon Isten akarata szerint élni. Ezért a keresztség valóban egy lehetőség, új életet kapni, hogy már ne önmagunknak éljünk, hanem annak, aki értünk meghalt és feltámadt.

Ezért a keresztség egy jó hír, egy örömhír! Mert nem vagyunk arra kötelezve, hogy mindig csak magunknak éljünk! Át lehet menni a másikkal! Lehet megbocsátani! Lehet szeretni azokat is, akik nekünk rosszat tesznek! Nem magunktól, hanem ha bennünk Krisztus él! Ezt adja a keresztség: Krisztusba olt be minket. Az egyház közösségébe olt be: soha nem vagyunk egyedül! Nem lehetek egyedül csupán én és az Isten. Ezért nagyon fontos, hogy ma megjelenik az egész egyház, mint közösség, élünkön a főpásztorunkkal, Krisztus képviselőiben. Mi pedig mint nyáj, együtt, ahogy Isten népe Egyiptomból az ígéret földje, az örök élet felé tartott. Ez nagyon szép dolog, mert ezek a jelek mind kifejezik azt, amit az Isten a keresztségben akar számunkra ajándékozni: ezt az új életet, amely nemcsak a halálunk után kezdődik: már most meg lehet kóstolni az örök életet. Azt, hogy hiába vagyok magányos, el tudom viselni ezt, tudom hordozni a keresztséget. Igen, lehet, hogy beteg vagyok, de kapok hozzá erőt, mert sziklára építem a házat. Igen, lehet, hogy megbántottak, hogy elvesztettem a munkámat, félek a bizonytalanságtól, de nem roppanok össze, mert a keresztségben Krisztusba kapaszkodok, mert Krisztus akar élni bennem. A hit pedig mindig az Isten szavának a hallgatásából jön. Hogyan hihetnének – mondja Szent Pál –, ha nincs, aki hirdesse nekik az örömhírt. Remélem, hogy sikerült megvilágítani azt, hogy milyen fontos ajándék, amit tudatlanul megkaptunk, és amit újra és újra fel kell fedeznünk, hogy az Isten mennyire szeret bennünket. Mert a keresztségben tényleg az örök életnek a foglalmát kaptuk, és ez már most adja nekünk az erőt a hétköznapi életünkhöz

is. Nemcsak a mai napon örülünk és vagyunk erősek együtt, hanem amikor visszatérünk otthonainkba, akkor is megvan a hatása.

A végén egy imádsággal szeretném befejezni, mert nagyon megérintett ma reggel, amikor a zsolozsmát imádkoztuk. A zsolozsmának a záró könyörgése pont ide illik, a keresztségről szól. Azt mondja „*Mindenható Örök Isten, működjék bennünk mindenkor húsvéti kegyelmed, amellyel új életet adtál a keresztség szentségében. Engedd, hogy segítségeddel bő termést hozzunk, és vezess el minket a boldog örökkévalóságba. Krisztus a mi Urunk által.*”

*(Az egri bazilikában a keresztség ünnepén,
május 17-én elhangzott előadás szerkesztett változata)*

A Szentlélekben való élet

Mi, akik az Atya gyermekei vagyunk, az egy testhez tartozunk, akinek a feje Jézus Krisztus, és akiket összeköt a Szentlélek, hiszen mindannyian meg vagyunk kereszttelve. Szent Pál apostol írja az Efezusaikhoz írt levelében: *„Ismerjétek meg Krisztusnak a minden emberi értelmet felülmúló szeretetét”*. Olyan szeretetről beszél, ami nem hétköznapi. Még a szülői, az édesanyai szeretet is hétköznapi, hiszen óriási szeretet, de fel tudjuk fogni. Érzékeljük, meg tudjuk köszönni.

Az Isten szeretete olyan, ami felfoghatatlan. Mégis, érsek atya szándéka szerint a mai napot arra szenteljük, hogy a keresztséget, ami ebbe a kategóriába tartozik, Istentek a minden emberi értelmet felülmúló szeretetéhez, mégis megértsük. Nemcsak az értelmünkkel, hanem a szívünkkel is. Felfogjunk abból valamit, hogy milyen óriási ajándékot kaptunk, hogy az Isten mennyire szeret bennünket. Ezért amikor az előadásokat hallgatjuk, ne csak hallgassuk, hanem imádkozunk is, kérjük a Szentlelket, aki bennünk lakik, hogy valamit megérezzünk, és döbbenjünk rá arra, mit is kaptunk ajándékba.

Mielőtt a keresztségről beszélnék, szeretnék a Szentháromság misztériumáról ejteni néhány szót. A Szentháromság benső életéről. Sokszor elmondjuk: Isten a szeretet, ahogy olvassuk János első levelében. Az Isten belső dinamizmusa, az életelve, hogy Isten a szeretet. Szeretni csak személyek tudnak. Ezért emberi nyelven megfogalmazva, amikor az Atya szeret, teljesen kiüresíti önmagát, és önmagát ajándékozza. A Fiú befogadja ezt, és a Fiú önmagát ajándékozza, teljesen kiüresíti magát, és mindent odaad az Atyának. A tökéletes ajándékozás és a tökéletes befogadás. A szeretet dinamizmusa külön személlyé válik, és ő a Szentlélek, aki isteni személy, a szeretet Lelke. Az Atya és a Fiú szeretetéből születik.

A Szentháromság személyei szeretik egymást. De hangsúlyozom, ezek csak emberi szavak. Erre a misztériumra rá tudunk csodálkozni, de még szavakkal sem tudjuk teljesen kifejezni, mert ez is felülmúlja a mi emberi értelmünket. De tudjuk, hogy létezik, mert az Isten kinyilatkoztatta ezt, és tapasztaljuk is az életünkben.

Amikor a Szentlelket megkaptuk a keresztségben, nem valamit kaptunk. Nem erőt, hogy egy kicsit jobban bírjuk, nem egy biztatást az Istentől, aki különböző ajándékokat ad, hanem a szeretetnek a Lelkét adja. A közös szeretet gyümölcsét, magát a Szentlelket. Ezért írja Szent Pál apostol a Rómaiakhoz írt levélben: *„a nekünk ajándékozott Szentlélekkel kiáradt a szívünkbe az Isten szeretete”*.

Gondoljunk a samariai asszony történetére. Ott Jézus csak megígéri a Szentlelket, de már az ígéret megváltoztatja az asszony életét. Jézus mondja: *„ha ismernéd Isten ajándékát és azt, aki mondja neked, adj innom, inkább te kértél volna tőle, és ő élővizet adott volna neked”*. Megint az Isten ajándékozó szeretetéről van szó. Ugyancsak a Rómaiakhoz írt levélben olvashatjuk, hogy *„a Mennyei Atya, aki saját fiát sem kí-*

mélte, hanem mindnyájunkért áldozatul adta, hogyne ajándékozna nekiünk vele együtt mindent”. Szeretném kiemelni ezt a mindent. Az Isten önmagát adja, a Szentlelkét, a szeretet Lelkét.

És most szeretnék néhány pillanatra megállni. Amiket mondok, azok igazságok. Az értelmünkkel valamennyire felfogjuk. Érdemes reflektálni arra, hogy a szívünk mennyire mozdult meg. Amikor Jézus beszélt az emmauszi úton, a tanítványok később reflektáltak: ugye lángolt a szívünk? Amikor Jézus a Szentírásról beszélt, ott magyarázta el, hogy mi történt. Közben kérjük a Szentlelket, imádkozzunk érte, hogy Ő érintsen meg. Ember vagyok, emberi szavakkal, de isteni igazságot mondván. Ő érintsen meg, hogy felfogjuk ezt a misztériumot.

Nézzük meg, mik is a keresztség gyümölcsei. Amikor megkereszteltek bennünket, mit is kaptunk tulajdonképpen. Ezt nem szeretném felsorolni teológiai igazsággént, hanem hitvallásszerűen. Amikor valaki esküt tesz, ismerjük a formulát, én..., és mindenki mondja a saját nevét, és jön az eskü szövege, hogy mire is esküszik. Most olyan formában szeretném, hogy ha mondom, én, mindenki mondja halkán a saját nevét, és én utána mondom az igazságokat. Azokat a gyümölcsöket, amiket az Isten adott nekünk. Próbáljuk, mindenki a saját életére alkalmazva, nemcsak egy felettünk lévő általános igazságra, hanem amik mi vagyunk, mindannyian. Azért is mondom ezt, mert milyen sok ember szenved attól, hogy nem tudja magát jól szeretni és elfogadni. Azért, mert nem vagyok szép, mert nem tudok szépen beszélni, mert öreg vagyok, beteg vagyok, nem tudok már úgy dolgozni, nincsenek olyan tehetségeim. A mai világ számára nem vagyok megfelelő – nagyon sok formában jelentkezik ez a probléma.

Egy idő után ezeket könnyen elhisszük, és azt gondoljuk, hogy ezek vagyunk mi. Egy szerencsétlen, beteg, aki semmire sem jó, akinek vannak hibái. Az emberek sokszor ezt tükrözik vissza számunkra, és közben elfeledkezünk az igazságról. Most ezt valljuk meg hitvallásszerűen.

Az első igazság – és most mindenki a saját nevét mondja –: én..., akit az Isten akarta, hogy legyen. Én..., akiért Jézus Krisztus meghalt és feltámadt. Én..., az Isten fogadott gyermeke vagyok. Én..., a Szentlélek temploma vagyok. Templom, akiben a Szentlélek Úristen lakik. Én..., aki a Szentlélek pecsétjét kapta a lelkébe, és ezt a pecsétet senki és semmi nem tudja elvenni. Örökre meg vagyunk jelölve Krisztusban. Én..., akinek Jézus a mennyországban elkészítette a helyet, aki a mennyország örököse vagyok. Én..., akit az Isten végtelenül szeret. Akkor is, ha ebből sok mindent nem fogok fel. Ez a szeretet állandó, örök. Én..., aki egy új közösségnek, az egyháznak vagyok tagja, akinek a feje Jézus Krisztus. Én..., akiért a szentek most is imádkoznak a mennyben. Én..., akinek az Isten olyan hatalmat és ajándékot adott, hogy akik engem megbántanak, azoknak az embereknek én megbocsáthatok. Olyan hatalmat adott, hogy ha én az Istent kérem, imádkozom magamért, vagy emberekért, az Isten meghallgatja kérésemet. Legfőképpen akkor, ha mások megtéréséért és üdvösségéért imádkozom. Én..., akit az Isten fel tud használni arra, hogy a világban csodákat tegyen, én, aki egyedül vagyok és végtelen érték.

Alapigazságok, ami mindenkire igaz. Ezeket jó sokszor elmondanunk, s ezeket mind megkaptuk a keresztség szentségében. Mindenkire, mindenkor igazak. A mai nap egyik alapfeladata – vannak közös imádságok, szentmise, közös együttlét –, hogy ezeket továbbvigyük, hogy a sokszor hamis beidegződéseket: rossz vagyok, szerencsétlen vagyok, engem még az Isten sem szeret, kiűzzük, és ezeket az igazságokat egyre többször ismétlegessük, építsük be az életünkbe, hogy ezeket elhiggyük, és ezekből tudjunk élni.

A Szentlélek Isten bennünk lakik, bennünk él. Nemcsak statikusan, hanem a léleknek az élete dinamikus, szeretet-élet. A Szentlélek azonban meghagyja a mi szabad akaratomkat. A Szentlélek által megkaptuk a megszentelő kegyelmet, és a megigazulás kegyelmét. Mít is jelent ez a gyakorlatban? A Szentlélek képessé tesz arra, hogy az isteni erények birtokába jussunk. Vagyis hogy higgyünk Istenben, bízzunk benne és szeressük Őt. Az, hogy mi hiszünk, a Szentlélek kegyelme, nem a mi érdemünk. Persze kell rajta dolgoznunk, továbbvinnünk, de a Szentlélek adja meg a motivációt és a segítséget is.

A Szentlélek segít bennünket abban, hogy az Isten akarata szerint éljünk. Itt érdemes arra gondolnunk, hogy milyen sok jót tettünk már életünkben azért, mert a Szentlélek arra indított bennünket. Valaki kéri is erre a Szentlelket, ha valamit tenni akar, valaki nem is figyel rá, de a Szentlélek a sugallataival mindig irányít a jóra. Milyen sok jó született már a világban, mert a Szentlélek bennünk lakik és vezérli az életünket. Ő segít abban is, hogy növekedjünk a jóban, az erényekben, és majd megérjük az örök életre, a mennyországra.

Szent Pál apostol arról is beszél, hogy *„gyöngeségünkben segítségünkre siet a Lélek, mert még azt sem tudjuk, hogyan kell helyesen imádkozni. A Lélek azonban maga jár közbe értünk, szavakba nem önthető sóhajtozásokkal.”* Amikor imádkozunk, ezt is jó tudatosítani, és még jobban együttműködni, a Szentlélek imádkozik bennünk. Van, amikor valaki elfárad, valamilyen nehézsége van, és azt mondja, jaj, Istenem! Ez a Szentlélek sóhaja bennünk. A Szentlélek ilyen módon is működik, hogy hiszünk, hogy egyáltalán tudunk imádkozni. Hogy elmegyünk szentmisére, mind a Szentlélek munkája bennünk. Egyre jobban látjuk, hogy milyen óriási ajándékot kaptunk, és hogy a szeretet Lelke mennyire akarja irányítani az életünket, és mindenünket az Isten felé vinni.

Amikor a Szentlélekről elmélkedünk, arra is gondolnunk kell, hogy a legmélyebb és legerősebb vágyunk, hogy szeressenek bennünket. Emberi szinten is megéljük ezeket a kapcsolatainkban, de ember sohasem tudja betölteni a másik ember életét. Ezért a Szentlélek az, aki a szeretet Lelke, aki képes arra, hogy a legmélyebb űrt is betöltse az életünkben. Ő az, aki nem sértődik meg, aki mindig és folyamatosan szeret.

Amikor Jézus a jeruzsálemi templomban felkiáltott, megígérte az élő vizet. Jézus felujjongott: *„aki szomjazik, jöjjön hozzám és igyék, aki hisz bennem, bensejében az Írás szava szerint az élővíz folyói fakadnak”.* A samariai asszony is szomjazott. Azt gondolta, hogy majd a férfiaktól kapja meg a szomjúságára a választ. Jézus a Szentlelket ígérte meg neki, és akkor nyugodott meg. Megtalálta az élete értelmét. Mert csak a

Szentlélek tudja betölteni a legmélyebb vágyainkat, és be is akarja. Az a Szentlélek, aki már a keresztség óta bennünk él, csak újra fel kell fedeznünk.

Amikor a Szentlélek bennünk való éléséről elmélkedünk, egy újfajta gondolkodás-mód is kialakul. Amikor valamit teszünk, sokszor úgy gondolkodunk, ezt meg kell tennem, ezt meg kell bocsátanom. Egyes szám első személyben. Amikor arról elmélkedünk, hogy a Szentlélek bennünk lakik, akkor már többes számban gondolkodhatunk: én és a Szentlélek meg tudunk bocsátani. Fáradt vagyok, de én és a Szentlélek, tudunk imádkozni. Valamit nehezemre esik megtenni, már nem is tudnám megtenni, de a Szentlélek, aki bennem él, vele ketten meg tudjuk tenni. Egy új gondolkodás-mód ez, hiszen Ő egy valóban bennünk élő személy.

Amikor a mai napot elkezdtük az elmélkedésekkel, tanúságtételekkel, szentmisével, a közös együttléttel, akkor egy úton indultunk el. Felfedeztük a keresztség szentségét, annak a gyümölcsseit, hogy milyen óriási ajándékot kaptunk. Ezt egy képpel szeretném kifejezni. 1858. február 25-én, amikor Szűz Mária újból megjelent Soubirous Bernadettnek, arra kérte, hogy igyon a vízből. Bernadett egyből a folyóhoz ment volna, de Mária azt mondta, hogy ne onnan igyon. A barlang bejáratánál, ahol most a forrás van, volt egy kis sár, egy kis pocsolya. Bernadett elkezdte a körmeivel kaparni, és egyre bővizűbb forrás kezdett ott fakadni. És ahogy kezdett tisztulni a víz, már ivott is belőle. Az emberek megbotránkoztak, hogy mit csinál ez a szegény lány, de utána még tovább kaparta, és ebből lett a lourdes-i forrás. Hangsúlyozom, ez egy kép. A mai napnak ez a lényege, hogy a keresztséget megkaptuk, de sokszor nem tudunk vele mit kezdeni. De ez egy lelki folyamat, és ha elkezdjük kiánsni, először zavaros dolgok jönnek belőle, hogy mi is ez a keresztség, mi ez? Sok minden elhangzik, sokféle hatás ér, de ha tovább „kaparom”, egyre jobban tisztul. Ha ezt még tovább teszem, megtalálom magamban az élő vizet, ami nem víz, hanem a Szentlélek, aki bennem van, mint forrás. Ez a keresztség kegyelmének megtalálása. Ha eszerint élek, ennek a kivirágása az életszentség. Ezért én és a paptestvérek, és mindannyian azért imádkozunk a mai napon, amit Szent Pál apostol mond, hogy „*megismerjük Krisztusnak a minden emberi értelmet felülmúló szeretetét*”. Amen.

*(Az egri bazilikában a keresztség ünnepén,
május 17-én elhangzott előadás szerkesztett változata)*

PALÁNKI FERENC

Találkozás szent pápákkal

„A szentek nem azt kérik tőlünk, hogy tapsoljunk nekik, hanem hogy kövessük példájukat!” (Szent II. János Pál)

Nagy öröm, hogy beszámolhatok erről a nagyszerű élményemről, hogy ott lehettem Rómában XXIII. János és II. János Pál pápák szentté avatásán. Annyi sok ajándékot kapok, kapunk az életünk során a szenteken keresztül, amelyeket mind azért kapunk, hogy használjunk vele, hogy másoknak az életét jobbra tegyük.

Nem győzők hálát adni az Istennek, hogy meghívott a papságra. Éppen ma 21 esztendeje, ezen a napon, Szent Rita ünnepén, a lehetetlen ügyek védőszentjének ünnepén szentelt diakónussá az akkor új esztergomi segédpüspök, akit úgy hívtak, hogy dr. Ternyák Csaba. Azóta is hálás vagyok, hogy ilyen szép napon, ilyen szép ünnepen részesültem ebben a kegyelemben.

Most is szentekről szeretnék beszélni, arról a két nagy szentről, akik a XX. században meghatározták az egyház irányvonalát. Az egyház halad a történelem során, egészen addig, amíg be nem teljesíti küldetését. Jézus megígérte Péternek, és az apostolok közösségének, hogy a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. Az Anyaszentegyház, a Krisztus-hívők közössége, ahogyan születnek a tagok, s aztán a keresztség szentségében újjászületnek, befutják az életpályájukat, továbbadják a hitet, az életük eljut a teljességre. Az egyház történelme során mindig voltak, és vannak ilyen kiemelkedő személyiségek, akikre érdemes odafigyelni.

Szentté avatás csak a Katolikus Anyaszentegyházban van, a protestáns egyházakban ez nem gyakorlat. Nálunk azért vannak szentté avatások, hogy ráirányítsák a hívők figyelmét arra, hogy lehet szentként élni, úgy, hogy Isten akarata rávalóan, és azt megvalósítjuk az életünkben.

Már az elején szeretném leszögezni, hogy azért, hogy az Anyaszentegyház boldoggá, vagy szentté avat valakit, attól ők nem lesznek boldogabbak vagy szentebbek a mennyországban. Nem teszünk hozzá az ő boldogságukhoz semmit, hanem azt állapítjuk meg, milyen csodálatos az Isten kegyelme, mely az ember életében hatékony, s ezt példaként állítjuk mindenki elé.

Ki lehet szent? Jézusnak feltették a kérdést: ki lehet szent? Szó szerint így tették fel: ki üdvözülhet? És Jézus mit mondott rá? Embernek ez lehetetlen, de nem az Istennek,

Palánki Ferenc

mert Istennek minden lehetséges. Még az is, hogy mindannyiunkból szent legyen, sőt, erre kaptunk a szent keresztségben meghívást, hogy legyünk szentek.

Mit jelent ez a szó, hogy szent? Sanctus = egészen más. Egészen más, mint a világ, vagyis Istenhez tartozó. Ezt a világot az Isten szentnek teremtette. Mikor megteremtette ezt a csodaszép világot, egyetlen szabad létezőt teremtett, magát az embert, mert az összes többi teremtmény, egyfajta beprogramozottsággal működik. Az elmúlt héten Kárpátalján, Munkács fölött, Szinyákon tartottam a kárpátaljai magyar papságnak lelki gyakorlatot. Majnek püspök úrral álltunk az erkélyen és néztük a fecskéket. Azt csodáltuk, hogyan építik a sárból a fészkeiket. Mennyire beprogramozott kis csoda, hogy odamennek, megtalálják a sarat, és felépítik azt a csodaszép mesterművet, a fészket. Egy ilyen kis madárka, aminek az eltűnéséről, elpusztulásáról senki nem is tud, csak a jó Isten. Azt mondhatnánk, van eszmei értéke, mert védett, de egyébként „értéktelen”, s mégis milyen csodálatos. De az ember még ennél is sokkal többet tud. Az ember eszes létező. Tud gondolkodni, ha valami gondot okoz neki, megpróbálja helyére tenni a dolgokat, szabadon dönthet jó és rossz között. A jó Isten úgy teremtett bennünket, hogy tudjuk, milyen nagyszerű dolog ez a gyönyörű világ. De ez még mind csak beprogramozottság. Az ember – ahogy mondtam – tud dönteni jó és rossz között, és sajnos, valaki rosszul döntött valamikor réges régen, amikor elfordult az Istentől. Ezáltal megszenteltetett világot. Ez a világ profanizálódott, s ezt a profán világot akarja az Isten újra megszentelni. Ezért elküldte az ő Fiát, valami szent „naivitással”: „*a Fiamat csak megbecsülik...*” – S a bűnös világ nem becsülte meg, s ma sem becsüli meg.

Mégis, az ember rászorul Isten segítségére. Ismerjük a közmondást: „*kutyaugatás nem hallatszik az égig*”. Ez adott esetben azt jelenti, hogy az ember magától nem tud eljutni a mennyországba, csak isteni segítséggel. Ezért történt az, hogy az Isten „megszánta a tévelygő embert és világra született a Szent Szűztől”. Eljött erre a világra Isten Fia. Ahogyan Szent Pál apostol olyan gyönyörűen fogalmaz, „*Ő, aki gazdag volt, értünk szegénnyé lett, hogy szegénysége által meggazdagodjunk*”, vagyis részünk lehessen az isteni élet gazdagságában. Így indította el a világ újra felszentelését.

Ehhez választott munkatársakat, olyan embereket, akik igennel válaszoltak az Ő meghívására. Ők a meghívásuk révén egészen különleges dologra lettek képesek, arra, hogy ahol megjelentek, ott rajtuk keresztül megjelent az Isten szeretete. Ezeket az embereket nevezzük krisztusiaknak, vagyis keresztényeknek. Akik példaértékűen éltek meg keresztény mivoltukat, azokat az egyház szentté avatja, vagyis kimondja róluk, hogy egészen biztosan a mennyországba jutottak. Ez a hivatásunk, ez a küldetésünk is. Nem minden embernek van olyan hivatása, hogy legyen pápa, vagy püspök, pap, vagy szerzetes, de minden embernek az a hivatása, hogy legyen szent. Istenhez tartozó, vagyis a megszentelt világból kerüljön át az Isten világába, az isteni életbe. Ahol mi megjelenünk a világban, ott rajtunk keresztül is meg kell jelennie az Isten szeretetének.

Éppen ezért földi életünket úgy kell élni, mint megkezdett örök életet, és éppen ezért, ha ezt sikerül így megélnünk, akkor a földi életünknek a vége nem a halál, a megsemmisülés, hanem átlépés, beteljesedés. Jézus Krisztus nem úgy halt meg a kereszten, hogy

mindennek vége, mondá, s lehajtá fejét és kiadá lelkét. Az evangélium ezt írja: „*beteljesedett, mondta Jézus, majd lehatotta fejét és kiadta lelkét*”. Így is lehet fordítani: „átadta” a lelkét. Átadta azoknak, akik ott álltak a kereszttel. Az édesanyja, Szent János és néhány asszony. Akik akkor már valamit felfogtak, befogadtak ebből, hogy valami nagy dolog történt.

Elindult a világ újra felszentelése, és amikor bennünket a kegyelem megszentelt, és megszabadultunk az áteredő bűn terhétől, a keresztyén életünkben kaptunk kegyelmeket, hogy abban kiteljesedjünk. Különleges emberek azok, akiket az Anyaszentegyház példaképekül is fel tud mutatni, és azt mondja: nézzetek rájuk, mert ők olyan csodálatosak, hogy igent mondtak Isten akaratára, együtt tudtak működni az Istennel, és ebből az következett, hogy ők szentek lettek. Nektek is sikerülhet!

Egy kis legendát hadd mondjak el. Egy egészen kicsi szenthez eljött az örökkévalóság anyyala, s mondja neki, na, akkor most vislek. – Jaj, szívesen mennék veled, de most volt az ebéd, a testvéreim után el kellene mosogatni. De utána aztán mehetünk. – Jó, megvárom. – Elmosogattam, mindent a helyére rakott, erre az angyal megkérdezte: – Most már mehetünk? – Örökkévalóság anyyala, egy kis türelmet kérek még, el kellene mennem, meglátogatni az egyik beteg testvéreimet, de utána megígérem... – Jó, megvárom. – Elment, meglátogatta a testvérét..., és ez így ment egész nap, és este, amikor lefeküdt, azt mondta: – Na, örökkévalóság anyyala, most már vihetsz a mennyországba. – Erre ezt válaszolta az angyal: – Hát nem voltál eddig is ott? Eddig is ott voltál, amíg a testvéreidet szolgáltad.

Amikor rácsodálkozunk a nagy szentek életszentségére, akkor arra csodálkozunk rá, hogy ők már itt a földön a szeretet teljessége szerint éltek. II. János Pál pápa, a több mint 26 év pápai szolgálata alatt 1338 embert avatott boldoggá és 482-t szentté, csak azért, hogy rámutasson azokra az emberekre, akik itt éltek közöttünk, hogy azt mondhasssa: „Emberek, mindenki lehet szent!” Te is, te is, te is. Ott éltek közöttetek azok az egyszerű emberek, akik nem voltak különleges képességűek, bár volt olyan is, aki tudott lebegni, vagy Szent Pió atya egyszerre két helyen is tudott lenni, de nem mindenki ilyen. A legtöbb ember nem ilyen, mégis mindenki meghívást kapott a szentségre. Az életszentség a normalitásban van. A hétköznapi hűségben, a kicsiny dolgokban, amikor az ember nekigyürkőzik, legyőzi az önzését és helytáll. Abban van a szentség!

Lehet, sőt nagyon valószínű, hogy bennünket nem fognak szentté avatni, de azért lehetünk szentek. Az apostoloknak voltak „cselekedeteik”. Ezeket összegyűjtötték egy könyvbe. Sőt, ez egy kinyilatkoztatott írás. Úgy hívjuk, az Apostolok Cselekedetei. A mi cselekedeteinkről valószínűleg nem fognak könyvet írni, és az már száz százalék, hogy ha mégis, az nem fog belekerülni a Szentírásba, mert a kinyilatkoztatás már lezárult, de attól még nekünk kell, hogy legyenek olyan cselekedeteink, amelyek Istentől szólnak, amelyek a szeretetet közelebb viszik az emberekhez.

Kik is a szentek? Szentek azok, akik körül az emberek, a többiek élete könnyebb, boldogabb, jobb lesz. Szentek azok az emberek, akiknek a környezetében nincs kétség afelől, hogy van Isten. Szentek azok az emberek, akik megjelennek a földön, és róluk az jut eszébe az embereknek, hogy szeret bennünket az Isten.

Ilyen ez a két nagy szent pápa, XXIII. János, és II. János Pál, akikről most szeretnék megemlékezni. De nem az élettörténetükről akarok beszélni, mert ezt mindannyian jól ismerjük, illetve utána lehet nézni, el lehet olvasni. Például a naplót, amit XXIII. János pápa írt *Egy lélek története* címmel. Például nagyon érdekes olvasgatni azokat az írásait, amelyek akkor születtek, amikor egy lelkigyakorlaton vett részt. Püspökként, nunciusként minden évben elment lelkigyakorlatra, ezeket mindig komolyan vette, csendben figyelt az Istenre. A gondolatait leírta, és onnan egy idézet: „megerősítettem elhatározásomat, hogy szent leszek”. Nem arra gondolt, hogy majd Rómában milliók fogják ünnepelni, hanem arra, hogy teljesen Istenhez tartozó lesz, teljesen az Isten akarátát fogja teljesíteni, azért fog élni, azt fogja tenni, amit Isten tőle elvár.

Szeretnék megemlékezni róluk, illetve a szentté avatásról, mint eseményről. Először magáról a folyamatról beszélek, hogyan történik a szentté avatás. Ez egy olyan eljárás, ami egy peres eljárásnak felel meg. Vannak határozott, szigorú előírásai, és vannak szereplők, akik ebben a folyamatban különös szerepet játszanak, különös feladattal vannak megbízva.

Először is mit jelent az, hogy valaki *venerabilis*, vagyis tiszteletreméltó? Azt, hogy a hívek közül sokan elismerik az életszentséget, és a boldoggá avatási eljárás első szakaszát elindították. Amikor ez az eljárás lezáródik az egyházmegyei szakaszában, megállapítják, hogy az adott illető aktáit el lehet küldeni a Szenttéavatási Kongregációhoz, Rómába. Kijelentik, hogy hősies fokon gyakorolta az erényeket, vagy pedig bebizonyosodott a vértanúsága. Akkor lehet erről az illetőről kimondani, hogy ő tiszteletreméltó. Ezeket szokták Isten szolgájának (vagy szolgálójának, ha nőről van szó) nevezni.

„Isten szolgája, II. János Pál pápa”. Ezt még akkor mondták, amikor még nem történt meg a boldoggá avatás, de már elindult a folyamat, és Róma befogadta ezt az aktát. A boldoggá avatás, vagy beatifikáció a szentté avatási eljárás első lépcsőfoka, amikor is a pápa, vagy a megbízottja kihirdeti, hogy az illető valóban a mennyországban van, és elrendeli a nyilvános tiszteletét.

Mit jelent az, hogy nyilvános tisztelet? Azt, hogy lehet megemlékező szentmisét mondani az ő közbenjárását kérve. Holnap például Boldog Apor Vilmos püspök vértanú emléknapja lesz, lehet szentmisét bemutatni, az ünnepre, emléknapra rendelkezésre állnak jóváhagyott liturgikus szövegek, szentmise-könyörgés, van hozzá választott olvasmány, evangélium, hívek könyörgése stb. Ezt nevezzük nyilvános tiszteletnek. Nem azt, hogy odamegyünk az ő szarkofágjához a győri székesegyházba, és ott imádkozunk a sírjánál. (1986-ban titokban vitték át a karmelita templomból az ő holttestét, abba a gyönyörű kápolnába, ahol Szent László hermája is van, akik jártak Győrben, láthatták.) Nem ez tehát a nyilvános tisztelet, hanem amikor már szentmisében is megemlékezünk róla.

Hogy mekkora ez a kör, ahol őt tisztelik, egy egyházmegye, egy országnyi terület, ez változó, de ilyenkor beszélünk boldoggá avatásról. Amikor valakit az egész világon ismernek, az egész világon tisztelnek, vagy a pápa szeretné, hogy az egész világon tiszteljék, szeretné bemutatni az ő példáját, akkor kerülhet sor a szentté avatásra.

Volt egy kislány, egy fokolárás közösségben, Chiara Luce Badano, nem tudom ismer-

rik-e a nevét, vagy Gianna Beretta Molla, őt sem nagyon ismerjük, de a Szentatya azt akarja, hogy ismerjük meg őket. (Gianna volt az, aki a negyedik gyermekéért az életét feláldozta, azt kérte, ha ő bele is hal a szülésbe, a gyereke életét védjék. Ő orvos volt, és tudta, hogy ha a daganatot nem távolítják el időben, akkor bele fog halni.) Az életfeláldozás e gyönyörű példáját II. János Pál pápa szerette volna megismertetni az egész világgal, ezért őt boldoggá, majd később szentté avatták. A szertartáson ott volt a férje, ott volt ez a gyermek, és a testvérei is. Ez a gyermek, aki megszületett, s akiért édesanyja néhány nappal később meghalt önfeláldozásból, azt mondta, hogy „az én édesanyámat nem a halála miatt tisztelik szentként, hanem az élete miatt”. A másik, az a 18 éves leány, Chiara Badano, akinek a melléneve a Luce, tehát fény, ő vigasztalta halálos ágyán az édesanyját, súlyos betegségében, és a Szentatya szerette volna az ő élettörténetét példaként állítani, hogy fiatalon is, rövid életet élve is lehet valaki szent, olyan valaki, aki teljességében Istenhez tartozó, és így lehet példakép mások, sokak számára.

Tehát ezt jelenti a boldoggá avatás. A szentté avatás, a kanonizáció annyival több, hogy ez egy tévedhetetlen pápai kijelentés. Azért nevezzük annak, mert a pápa ugyan nem szokott gyakran tévedhetetlen dogmákat hirdetni – legutóbb 1950-ben hirdette ki Mária mennybe fölvételének dogmáját –, de a kanonizációban is tévedhetetlen. Ezért egy különös szertartás kötődik a szentté avatáshoz, az a szertartás, amelyen háromszor is megkéri a Szenttéavatási Kongregáció bíboros prefektusa a pápát, hirdesse ki, hogy azt a bizonyos illetőt a szentek sorába felvette.

Ennek a kihirdetésében van egy formula, amit elmond a Szentatya, és a harmadik kijelentés előtt különleges módon is kéri az Anyaszentegyház a Szentlélek segítségét, hogy segítsen, mert a pápa tévedhetetlenül akar megnyilatkozni, nehogy véletlenül mégis tévedjen. Vagyis, hogy amit emberileg megteszünk, azt az Isten hagyja jóvá.

A bizonyítási eljárás úgy működik, hogy ugyan nem vagyunk egy csodaváró közösség, de a boldoggá avatáshoz szükség van egy csodára. Ez alól kivétel, ha az illető vértanú volt. Ha valaki vértanú volt és megölték, akkor azt is bizonyítani kell az eljárás során, hogy a hite miatt ölték meg. Nem azért, mert valaki haragudott rá, vagy valakivel nem értett egyet. Tehát hitellenes ideológia által vezetve ölték meg az illetőt, a hite miatt, ezért nevezzük vértanúnak. Amikor Apur Vilmosról beszélünk, vagy Sándor Istvánról, Salkaházi Sáráról, vagy a többiekéről, akik a hitük miatt szenvedtek vértanúhalált, hangsúlyozzuk, hogy a szeretetet gyakorolva, szeretetből az életüket is odaadták. Ebben az esetben az Anyaszentegyház nem kéri, nem szükséges az eljárásban, hogy bizonyított csoda történjen, hanem ebben az esetben azt kell bizonyítani, hogy a hite miatt szenvedte el a vértanúhalált, és valóságosan vértanú lett.

Ha viszont egy boldogot szentté avatnak, még ha vértanú is, akkor kell egy csodát bizonyítani, ami az ő közbenjárására történt. Hogy az ő közbenjárását kérve, az Isten különös kegyelmet adott valakinek. Ezt nevezzük csodának. Egy csodás gyógyulást például. Két orvos egymástól függetlenül kell, hogy megvizsgálja az esetet, és ha mindkettőjük véleménye egybehangzó, hogy orvosilag megmagyarázhatatlan a gyógyulás, azután kerülnek az akták Rómába. Ott is egy orvosi bizottság vizsgálja meg, de ez még mindig nem elég, hanem a kongregáció bíborosai külön szavaznak az esetről.

Visszaugorva az egyházmegyei szakaszra: nagyon fontos, hogy van egy szereplője az ügynek, a posztulátor, aki a megyéspüspök megbízásából megindítja a dokumentumok összegyűjtését, a tanúk felkutatását, hogy megvizsgálják a pro és kontra érveket. Nem szabad elhallgatni semmit, hogy ezt vagy azt ne tegyük bele, mert rossz fényben tüntetné fel, akit mi boldoggá szeretnénk avatgatni. Nem hallgathatjuk el, és abból is kijöhet valami jó, és a jó Isten meg tudja mutatni az irgalmasságát is. Szent Ágoston püspöknek 16 éves korában lett egy törvénytelen gyermeke egy 30 éves nőtől. Ettől még lehetett szent. Boldog Batthyány-Strattmann Lászlónak is volt egy törvénytelen gyermeke még fiatal kori bűnös kapcsolatából, de ettől később még példás családapa lett. Hogy valaki megtért „menet közben”, ez Isten irgalmasságának nagy műve. Milyen nagyszerű dolog, hogy Isten nem hagyta magára, hogy kiemelte, új életlehetőséget, új életutat nyitott számára, és ő élt ezzel a lehetőséggel.

A szentek nem különb emberek, mint mi vagyunk, csak különleges helyzetekben is tudnak emberi módon, jól dönteni, az Isten akarata szerint. Másként gondolkodnak és cselekednek, mint mi. Megdöbbenünk ezzel a világot.

Amikor beindul az egyházmegyei folyamat, összegyűjtik az adatokat, tényeket, részletes életrajzot kell írni, tanúkat kell gyűjteni, ha nem régi esetről van szó. Ha nagyon régi az eset, bizonyítani kell azt is, hogy miért kezdjük csak most az eljárást. Vagy ha elindult már – például nálunk aktuális Kelemen Didák boldoggá avatása, már összegyűjtötték az iratokat, de elvesztek a második világháború alatt –, lehet hivatkozni a megszakadás okára. Akkor újra elkezdik összegyűjteni az iratokat, mert nekünk ez fontos. Nemcsak a mi városunkban, hiszen úgy is nevezik őt, hogy „észak apostola”, a környékünkön is megmaradt a tisztelete. A mi felelősségünk, hogy ébren tartsuk az emlékezetét, de azt is láthatjuk, hogy ő egy csodálatos életpályát futott be, hiteles keresztény, szerzetesi és papi életet élt.

A boldoggá avatási eljárásnak ez az egyik része, a másik, hogy összegyűjtik az írásait az illetőnek. Ezért mondta Pálos Antal jezsuita atya, hogy ha azt akarod, hogy szentté avaszanak, ne sokat írd, mert azt mind át kell vizsgálniuk a teológusoknak, hogy nem írtál-e valamilyen butaságot, nincs-e teológiai tévedés bennük. Itt is két teológus kell, akiket a püspök megbíz, hogy gyűjtsék össze a hiteles írásokat, mindent, ami tőle származik, és azokat is, amik róla szólnak, mert lehet, hogy ezekben is leírtak valami olyat, ami megakadályozhatja a meggyőződést, hogy az illető hősies fokon gyakorolta az erényeket.

Ha ez az egyházmegyei szakasz lezárul, az adatgyűjtés megtörténik, akkor meg kell vizsgálni a vértanúságot, vagy ha az illető nem volt vértanú, akkor lezárult ez a szakasz, az aktákat elküldjük Rómába. Ott megállapítják, hogy igen, tiszteletreméltónak, Isten szolgájának lehet nevezni, valóban hősies fokon gyakorolta az erényeket, és várjuk, hogy megtörténjen az ő közbenjárására a csoda, amivel Isten jelez, hogy jó úton jártok, valóban jónak látom, hogy őt boldogként, vagy szentként tiszteljétek.

Tudjuk, II. János Pál közbenjárására meggyógyult egy francia apáca, aki Parkinson-kóros volt. Kérte a Szentatya közbenjárását, és annak hatására gyógyult meg, teljesen tünetmentesen. Tartós, maradandó gyógyulást kell bizonyítani, nem csak azt, hogy egy kicsit jobban lett.

A boldoggá-, illetve szentté avatás lényeges szakasza ez, ezért külön szakértőket kell

kirendelni, hogy megállapítsák, hogy sem fizikailag, sem orvosilag, a tudomány mai állása szerint nem megmagyarázható esemény történt.

A boldoggá avatás után, a szentté avatáshoz is kell egy külön csodát bizonyítani, ez is hozzátartozik, hogy a Szentatya kihirdethesse a szentté avatást, amikor a kongregáció vezetője, a bíboros prefektus, jelenleg Angelo Amato bíboros, ezt kéri tőle. A legutóbbi hír, hogy október 19-én VI. Pál pápát avatják majd boldoggá. (Én nagy tisztelője vagyok VI. Pálnak, főleg a názareti beszéde miatt, amit Szent Család vasárnapján szoktunk az olvasmányos imaóra második olvasmányában olvasni. Abban van a pápa Názáretben, az Angyali Üdvözet-bazilikában mondott gyönyörű beszéde a családról. Barsi Balázs atya egy könyvet írt róla.)

Régen volt egy olyan szereplője is a pernek, hogy az „ördög ügyvédje”. 1587-ben hozta létre V. Sixtus pápa az *advocatus diaboli* hivatalát. Mire volt ez jó? Az ő feladata volt bizonyítani, hogy mégsem volt szent az az illető. Ezzel a tévedés lehetőségét akarták kizárni. 1983-ban ezt a tisztséget II. János Pál pápa megszüntette. Valószínűleg azért, hogy ne keverjük bele az ördögöt. Vagyunk mi annyira őszinték, hogy erre ne legyen szükség. Az ügyésznek nevezett perszereplő vette át az ördög ügyvédje szerepét, hogy gyűjtse össze az összes érvet, ami azt bizonyítja, hogy az illető mégsem volt szent. Abban nem akar az Anyaszentegyház tévedni, hogy valakit szentként tiszteljünk, és aztán kiderüljön róla mégis valami. Eddig természetesen nem is volt ilyen.

Az egyház soha nem siet, és soha nem késik. Mindig vannak olyanok, akik előreszaladnak, és olyanok, akik hátramoszdítják a dolgokat, de szép lassan haladnak a dolgok, mindig előre. Egy boldoggá, egy szentté avatással sem kell sietni.

Kodolányi a múlt században írta meg még Boldog Margit címmel könyvét. 1241-ben született Árpád-házi Szent Margit. Tehát az egyház „nem siette el” a szentté avatást. De Magyarországon mindig is úgy tisztelték, korábban is, hogy ő szent. Aztán 1941-ben azt mondta XII. Piusz, hogy ha a magyarok szentként tisztelik, nem várunk csodára. Van erre joga? A pápának hogyan lenne, hiszen ő hozza a törvényeket, hogyan kell valakit szentté avatni. A pápa törvények fölött áll.

Ugyanígy, XXIII. Jánosról nem mondják, milyen csoda történt a közbenjárására. Ferenc pápa úgy döntött, az ő esetében eltekint ettől, és kijelentette, XXIII. János szent volt.

A szentté avatási formula szövegével fejezem be. Ezt mondja a pápa: „A szent és oszthatatlan Szentháromság tiszteletére, a katolikus hit felmagasztalására, s a keresztény élet növelésére, a mi Urunk, Jézus Krisztus, és Szent Péter és Szent Pál apostolok tekintélyénél fogva, és saját tekintélyünknel fogva, miután éretten megfontoltuk, és Isten segítségét gyakran kértük, megannyi püspök testvérünk tanácsaival kijelentjük és megállapítjuk, hogy Boldog II. János Pál, és Boldog XXIII. János szent, és felvesszük őket a szentek jegyzékébe, és előírjuk, hogy őket az egyetemes egyházban kegyes hódolattal tisztelni kell, az Atya, és a Fiú és a Szentlélek nevében.” Ez a formulája a szentté avatásnak, és ebben az az érdekesség, hogy szerepel benne ez a *defnimus*, ez a *megállapítjuk* szó, ez a definíció. Ezt a szót használja a pápa, amikor tévedhetetlen dogmát hirdet ki. Ezért kértük különösen is a szentek közbenjárását, amikor vonultak ki a bíborosok és a Szentatya, akkor énekelte az egész tömeg a Mindenszentek litániáját. Amikor az egyház

valami nagyon nagy dolgot kér az Istentől, mindig ezt éneкли, ezt imádkozza. Például egy pap-, egy diakónus- vagy püspökszentelés alkalmából, egy templomszentelésen, húsvétkor, a keresztségi fogadalom megújításakor, de még egy kereszteléskor is. Igaz, hogy ott csak rövidített formában, csak néhány szentet említünk meg, de benne van. A teljesség szerinti egyházat, a katolikus egyházat, a megdicsőült egyházat is kérjük. Ezért imádkoztuk Rómában, a pápák szentté avatásán is.

Különleges élmény volt Ferenc pápa prédikációját hallgatni és azokon elmélkedni. Befejezésül a Szentatya beszédéből idézek néhány gondolatot:

XXIII. János és II. János Pál „XX. századi papok, püspökök és pápák voltak. Ismerték e kor tragédiáit, de ezek nem gyűrték maguk alá őket. Erősebb volt bennük Isten, erősebb volt a Jézus Krisztusba, az ember Megváltójába és a történelem Urába vetett hitük; erősebb volt bennük Isten irgalmassága, amely ebben az öt sebhelyben megmutatkozik; erősebb volt Mária anyai közelsége.

Ebben a két, Krisztus sebhelyeit szemlélő emberben és az Ő irgalmasságának e két tanújában „élő remény” lakozott, együtt a „kimondhatatlan dicsőséges örömmel” (1Pt 1,3,8). Olyan remény és öröm volt ez, amelyet a feltámadott Krisztus ad a tanítványainak, és amelytől senki sem foszthatja meg őket. ...Ez az a remény és öröm, amelyet a két szent pápa ajándékba kapott a feltámadott Úrtól, s a maguk részéről bőséggel ajándékoztak Isten népének, örök elismerést nyerve ezáltal.

Ezt a reményt és örömet lélegezték be a hívők első közösségében, Jeruzsálemben, amelyről az Apostolok Cselekedeteinek könyve szól (vö. 2,42–47). Olyan közösség volt ez, amelyben megélték az evangélium lényegét, vagyis a szeretetet, az irgalmasságot, egyszerűségben és testvériségben.

Ez az egyháznak az a képe, amelyet a II. Vatikáni Zsinat maga előtt tartott. XXIII. János és II. János Pál együttműködtek a Szentlélekkel, hogy helyreállítsák és naprakészé tegyék az egyházat eredeti alkatának megfelelően, azon alkat szerint, amelyet a szentek kölcsönöztek az egyháznak az évszázadok során. Ne feledjük el, hogy pontosan a szentek azok, akik előreviszik és növelik az egyházat. A zsinat összehívásában XXIII. János kifinomult, Szentlélektől való tanulékonyaságról tanúskodott, engedte vezetni magát, és pásztor volt az egyház számára, egy vezetett vezető, a Szentlélek által vezetett vezető. Ez volt az ő nagy szolgálata az egyház számára; ő volt a Szentlélektől való tanulékonyaság pápája.

Az Isten népéért végzett szolgálatban II. János Pál volt a család pápája. Ő maga mondta egy alkalommal: azt szeretné, hogy a család pápajaként emlékezzenek rá. Szívesen hangsúlyozom ezt, miközben szinódusi utat járunk be a családokról és a családokkal. Ezt az utat ő bizonyos nyomon kíséri és támogatja a mennyből.

Isten népének ez a két új szent pásztor járjon közben az egyházért, hogy mutasson a Szentlélektől való tanulékonyaságot a család lelkipásztori szolgálatában. Mindketten tanítsanak minket arra, hogy ne botránkozzunk meg Krisztus sebhelyein, hatoljunk be az isteni irgalmasság misztériumába, amely mindig remél, mindig megbocsát, mert mindig szeret.”

(A Mindszenti-plébánia Millenniumi-termében május 22-én elhangzott előadás szerkesztett változata)

MAGYAR BALÁZS

Az irgalmasság és a szenvedélybetegség

Ez a két téma, az irgalmasság és a szenvedélybetegség, így együtt úgy tűnhet, mintha fából vas-karika lenne, mintha erőltetnénk ezt a dolgot, de nagyon is összetartoznak, és nem csak azért, mert a szenvedélybetegek kérik az irgalmunkat, vagy egymás irgalmát, hanem maga a betegség, a beteg igényli azt, hogy saját magán essék meg a szíve. Tehát saját magán tudjon irgalmazni.

Hadd kezdjem egy személyes dologgal. A kislányaimmal, még kis korukban, talán húsz évvel ezelőtt, jártunk egy olyan helyen, ahol Jézus Szíve-szobrot láttunk. Mindenki tudja, hogy néz az ki. Jézus a kezében tartja a saját szívét. A gyermekek életében van egy fontos időszak, amikor már elég okosak, de ahhoz mégis elég butuskák, hogy fel merjenek tenni ilyen kérdéseket, hogy ha Jézusnak a kezében van a szíve, akkor nincs szíve? Apaként gondolkodtam rajta, hogy jöjjenek ki ebből, és a mai napig sem tudom, hogyan segített a Szentlélek, de azóta is azt hiszem, hogy megtaláltam a legmegfelelőbb választ. A logika az volt, hogy ha Jézus a szívét kiteszi értünk, akkor ő szívtelen. Az volt a válaszom, hogy ez ugyan az ő szíve, de egyben a miénk is, és inkább a miénk. Ő tehát a kezében tartja a mi szívünket. Nem arról van csak szó, hogy odaadja a szívét nekünk, mert nagyon sok anya és apa is odaadja a szívét a gyermekének, és nem mondom, hogy hiába, de ez a dolognak csak az egyik oldala. A másik az, hogy a kezébe vegye a mi szívünket is, és nekem ez az első örömhírem, hogy Jézus kezébe vette a szívünket, ha nem érezzük, akkor is.

A szenvedélybetegséget legegyszerűbb két aspektusból közelíteni. Ha biológiailag nézzük a problémát, akkor úgy tűnik, hogy ez egy monománia. Egy kényszer-gondolkodás, kényszercelekvés. Mindig ugyanaz történik, ugyanaz jelenti az örömfórást az illető számára. Ez nem csak az alkoholizmussal van így. Gondolom, ma már mindenki tudja, hogy nemcsak szerfüggőségek léteznek, hanem viselkedésfüggőségek is. Amit csinálok, amit keresek, vagy ahogyan gondolkodom, az változtatja meg a tudatomat, az maga a drog, az tesz függővé.

Magyar Balázs

Én kételkedtem benne, hogy van-e itt keresnivalóm, akár ezen a helyszínen, akár ebben a témában, de az aktualitását erősíti, hogy nemcsak az alkoholról beszélünk, és a szerfüggőségről, hanem egyre többeket – és az egyházi körökben sincs kivétel –, ugyanúgy érinti a viselkedésfüggőség, a fiatalokat éppúgy, mint az idősebbeket. Egyre több lesz belőlük. Gondoljunk a számítógép-függőségre, a képernyőfüggőségre, a telefonnyomogatásokra, ami a vizuális kultúránkat illeti.

Nem arról van tehát szó, hogy valakitől el kell vonni egy anyagot, a felépülés sokkal problémásabb dolog, új örömforrásokat kell találni, és a régieket nem levágni, nem letagadni, kitiltani, elűzni, hanem egy testi-lelki és spirituális változással átfőrdődni. Ez egy közös munka. Most tízéves a leányvári hivatásörző ház, talán ezért is vagyok meghívva, 10 éve végezzük a katolikus egyház papjainak a segítségét ebben a témában Leányváron, a hivatásörző házában. Maga a kifejezés is jelzi, hogy a hivatást kell őrizni, de tulajdonképpen a küldetést klónozzuk. Hadd szóljak erről egy-két szót.

Ha valaki szenvedélybeteg lesz, az nem veszti el a hivatását. Lehet, hogy idáig így gondoltuk, hogy most már úgyis mindegy. Inkább úgy mondanám, a jogosítványt veszti el a küldetéséhez, és a jogosítvány visszaszerzésében az orvosnak, a civil segítőknek és az egyházi környezetnek nagyon nagy szerepük van.

Félbehagytam azt a gondolatot, hogy a szenvedélybetegség egy részről monómánia, pszichológiailag nézve a dolgot. Kisgyereknél látunk ilyet, és gondolni lehet, hogy felnőtt korában is ilyen monomániás lesz, hogy mindig ugyanazt és csak ugyanazt akarja, s ez neki fontos, fixált öröm forrása lesz. Egy másik aspektusból nézve azt mondhatjuk, hogy allergia. Allergiás betegség, és nekünk még a szó is furcsa, hogy a szenvedélybeteg beteg. Mi is ezt a szót használjuk, hogy szenvedélybetegség, de nem szoktuk betegként kezelni ezeket az embereket. Talán nekem is küldetésem, hogy hirdessem, Jézus a betegekhez jött, vissza akarja terelni a beteget, és nem feltétlenül tüneti fordulattal, hogy ezeket eltünteti, hanem úgy, ahogy a Szentírásban is tapasztaltuk, hogy testi, lelki és spirituális változásokon megy át az illető.

Minden szenvedély így működik, és a szenvedélybetegség annyiban más, hogy már a szerveket is, így az agyat, a májat, a szívet és egyéb szerveket is megtámad. Jézus szent szíve napján arra gondolunk, ha a központ, a szív és az agy lebetegszik, akkor milyen problémák keletkeznek?

Isten és a mi kommunikációnk érdekes dolog. Ma elég sokat hallunk a kommunikációról. Van egy jel, ami átmegy, amit venni kell, a jeleket dekódoljuk és megfejtjük. Ez a kommunikációs elvnek a lényege. Elárulok egy titkot – és ez itt most a tanúságtételelem –, hogy én nem hiszek a kommunikáció mindenható erejében, bár pszichiáter vagyok, és reggeltől estig beszélgetek. Otthon már nem is akarok embert látni este 8 után. Nagyon sok ember jön hozzám azzal, hogy a házasságukban megromlott a kommunikáció. Ezt meg kell javítani, tréningekkel, vagy hogyan? Én azt mondom, hogy ez fontos téma, de sokkal nagyobb baj az, ha az érdeklődésünket vesztjük el egymás iránt. Egy szerzetesrend addig marad együtt, amíg érdeklődnek az alapítók és egymás iránt. Nyilván, Jézus Krisztus nevében, az ő gondolatkörében.

Lehet, hogy keveset kommunikálunk, lehet, hogy sokat. Ismerek embereket, akik

nagyon sokat beszélnek. Tegnap írt nekem valaki egy levelet, és nem jutottam a végére. Nem tudom meghallani, nem tudom a kazalban a tűt megtalálni, pedig a tű a lényeg. Azt írtam neki vissza egy mondatban, de mi a tű? Nem jöttem rá, mert 13 oldalt írt nekem.

Akkor értettem meg Isten kommunikációját és ember felé fordulását, amikor kezdő orvos koromban egy autistát, pontosabban egy kataton skizofrént kellett megvizsgálnom. Vele kellett zöldágra vergődnöm. Egy szót nem szólt egész nap. Állt egy oszlop mögött, onnan nézett ki, órákon keresztül egy irányba. Akkor kezdtem felfogni, hogy nem is olyan egyszerű Istennek minket megérteni. Isten úgy van velünk, mint mi a kataton skizofrénnel. Ott áll, hallgat, figyel, odafordul. Kommunikációról szinte nem is lehet beszélni. Persze tudjuk, hogy az is kommunikáció, amikor nem kommunikálunk, amikor nem beszélünk, csak nézzük egymást. A szentségimádás is kommunikáció, nem is akármilyen.

De még jobban kiderül, hogy az odafordulás a lényeg a szentségimádásban is, nem az, hogy mi fordulunk Isten felé, hanem hogy ő fordul felénk. Amennyi időt ránk szán, és nem az, amennyit mi órá szánunk. Amikor egy fél napig néztem szembe ezzel a beteggel, és nem szóltunk egymáshoz, fél nap után elfogadott engem. Magyarul, szóba állt velem. Nem szólt hozzám, de értékelte, hogy vele töltöttem ennyi időt.

Az irgalom több mint kommunikáció. Nem ítélezés, hiszen a magyar szó azt sugallja, hogy aki irgalmas, vagy akinek irgalmaznak, annak valamit elengedtek, tisztába van rakva, mehet. Nem, akinek irgalmaznak, az nem mehet. Annak ott kell maradni. Ha ezt valaki megtapasztalta az életében, az tudja, az irgalom azt jelenti, hogy a helyeden vagy. Nem azt, hogy Istennek megesett rajtam a szíve, hanem azt, hogy odafordultunk egymás felé. Más jelent, mint a jogi gyakorlatban. Nem ítélezés, hanem összekapcsoltság. Ezért több mint a kommunikáció, mert abban nem kell összekapcsolódní, csak mondani a magunkét. Ismerünk házasságokat, ahol mondják a magukét, ötven éven keresztül, de nem hallják meg, hogy a másik mit üzen. De ha meghallják, akkor sem az történik, hogy odafordulnak egymás felé.

Nem egyszerűen a bűn ellenszere az irgalmasság. Azt képzeljük, hogy van a bűn, Istennek megesik a szíve, és meggyógyulunk. Van a magyarban ez a „megesett” szó, és én most jöttem rá, egy lelkigyakorlat kapcsán, ahol épp az volt a téma, hogy Jézusnak megesik a szíve az embereken. Mire, vagy kire szoktuk azt mondani, hogy megesik? Szánalom, irgalom helyettesíti ezt a kifejezést. Azt gondolom, hogy ez ugyanazt jelenti, amit annak idején mondtak a faluban, hogy a Rozika megesett. Két dolog történt, az egyik hogy teherbe esett, nagy terhet kapott, és a másik üzenete, hogy ajándékot kapott. A megesett azt jelenti, hogy nagy ajándékot kapott, életre szóló ajándékot. Akinek megesik a másikon a szíve, az életre szóló ajándékot kap.

Nem egy balanszot, amiről azt képzei az ember, hogy egyensúlyban tartja. Vanak a hullámos vizek, mennek rajta a hajók, az életünk hajója, de Isten balanszot ad nekünk, egyensúlyban tart bennünket. Én azt mondom, hogy Isten természete az irgalom. Neki ez a saját ügye. Ő nem csinálja az irgalmat, mi azt csinálni szoktuk. Elhatározzuk, hogy valakinek irgalmazunk. Nem megy könnyen. Nekifutunk két-

szer-háromszor, hogy szeretem az anyósomat. A Frédi, Béniben volt, hogy ez még nem megy, gyakorolni kell. Nekifut és csinálja.

Az irgalom nem csinálás. Isten természete, belső ügye. Más szóval úgy is mondhatnánk, hogy az Atya és a Fiú közös lelkülete. „*Aki engem lát, látja az Atyát.*” Ez nem azt jelenti, hogy az Atyának is szakálla van, hanem azt, hogy az Atyának olyan természetes dolog az irgalom, mint Jézusnak. Nem kellett elérnie azt a pszichés erőfölényt.

Ha még egyszerűbben le akarnánk fordítani, akkor az irgalmat úgy kellene megértenünk, amit ez a kifejezés jelez: érdekel a logikád. Mondtuk ezt már valakinek, hogy drágám, érdekel a logikád? Inkább azt szoktuk mondani, hogy ez nem érdekel. Vagy, hogy értem, amit mondasz. De a logikád? Ahogy te gondolkozol, ahogy cselekszel, ahogy csinálod a dolgaiddat, az engem érdekel. Ez a legnagyobb szerelmi vallomás, ami létezik, ha egy fiú azt mondja a lánynak, hogy érdekel a logikád. Már elveheti feleségül, mert a leglényegesebb dologra nyitott, hogy gondolkozhatsz máshogy, mint én. Nekem tetszik a logikád. És Isten ezt mondja nekünk. Ez az örömhír. Istent érdekli a logikánk. Egészen más a mi logikánk, mint az övé, ezt Ő tudja, de ez az Ő lelkülete, tisztában van vele, hogy annyi logika, ahány ember. Mégis, mindennap kimondja mindenkinek, és a szentgyónásban is ez lenne az igazi felszabadulás: menj, de többé ne vétkezzél. Istent érdekli a logikád, mert valami egészen különleges dolgot művelsz.

Építék rád. Ezt is mondhatnánk. Isten épít az emberre. Nem azt jelenti, hogy ránk bízta a teremtést. Egy félreértés van itt, a teremtést nem bízta az emberre. Amikor elkezdődött a teremtésvédelem mozgalom, akkor nekem volt egy ellenvéleményem, hogy nem a teremtést kell védeni, hanem a teremtett világot. Isten a földet bízta ránk, nem a teremtést. Nyugodjunk meg, hogy a genetikusok és a biológusok nem fognak új embert nemzeni, teremteni, csak a teremtésbe kapcsolódnak bele. A teremtésbe való bekapcsolódást kell védeni és tisztán tartani. Nyugodt legyen mindenki, hogy a teremtés jó kezekben van. Nem vette át az ember. Nem vették át a biológusok, a génszobák.

Kétféle iskola van. Azt tanuljuk, hogy mindenki magából indul ki. Ezt tanítjuk, és a szenvedélybetegeknek is meg kell tanulniuk, hogy nem a másik szemével kell látni, a másik fülével kell hallani. A bolognai és a master-képzés két különböző dolog. A BS azt jelenti, a bolognai alapképzés, hogy megtanulok a saját szememmel látni, a saját fülemmel hallani, magamból indulok ki. De így nem lehet megérteni az embereket. A master-képzés lényege, hogy amikor leraktam az alapokat, elkezdem a mesteri ráépítést, ami azt jelenti, hogy arra figyelek, aki te vagy, elhagyom magamat, mint egy régi lakóhelyet, feléd fordulok, és csakis a te eszközeiddel dolgozom. Ezt csinálja Isten. Megpróbálja az ember eszközeit.

Ezt csinálja a pszichoterapeuta. Nem úgy kell elképzelni, hogy ül a szobájában, behívja a beteget, és ad neki tanácsokat. A laikusok így képzelik ezt a dolgot, de tilos tanácsot adni, tilos ráerőltetni saját gondolataimat a másokra. A te eszközeiddel gondolkodom, megvárom, megtanulom, végighallgatlak, és amikor már tudom, hogy mi a logikád, elfogadom és tetszik a logikád, akkor elkezdünk ezzel a logikával valami újat építeni.

Szeretnék felolvasni néhány mély gondolatot, amit nem kell feltétlenül megtanulni, de mi a leányvári hivatásörző házban kérjük a tanulókat, akik továbbképzésen vesznek részt nálunk saját szenvedélybetegségük kapcsán, hogy tanulják meg szó szerint. Mit jelent embernek lenni?

Embernek lenni azt jelenti, hogy nem vagyok minden, ami lenni akarok, hogy nem vagyok minden, aminek gondolom magamat. Embernek lenni azt jelenti, hogy a gondolkodásod néha irracionális. Ez furcsán hangzik, mert azt tanultuk, attól vagyunk emberek, hogy szeretünk dolgozni, gondolkodni, de azt nem tanultuk, hogy igen, néha irracionális a gondolkodásunk. Attól nem kell elválni, hogy a férjemnek tegnaptól kezdve irracionális a gondolkodása, mert engem szeret. Ez azt is jelenti, hogy minden nap vannak olyan gondolataid, amelyeket nem akarsz a körülötted élő emberekkel megosztani. El kell fogadni, hogy vannak bennem egészen furcsa, nyomdafestéket nem tűrő gondolatok.

Embernek lenni azt is jelenti, hogy testben élsz, ami bizonyára nem tökéletes, néha fáj, öregszik, és talán a formája sem ugyanaz, amelyet a tévében, a filmekben láatsz. Embernek lenni azt jelenti, hogy talán nem olyan állásfoglalásod van, mint amelyet szeretnél. Nem ezt álmodtuk. Egyre gyakrabban találkozom azzal, hogy emberek úgy vannak a családba képezve, úgy vannak elküldve, hogy illúziókat kergetnek. Olyat keresnek, ami nincs.

Nagyon messziről jött egy asszony a rendelőmbé. Könnyek között elmondta, hogy szereti a férjét, soha nem volt hűtlen hozzá. Negyven éve házasság, de valamit nem jól csinál, mert nem tökéletes amit csinál. Minden reggel azzal ébred, hogy nem adott meg mindent a férjének. Szereti, nincs más, negyven éve ott él mellette. Végighallgattam, és azt mondtam neki, asszonyom, amit ön keres, amire választ vár, az nincs. Ennyire a tökéletesség. Ezt nem kell tovább fokozni, mert az agyára fog menni. Ne akarja a jót még jobbá, a tökéleteset még tökéletesebbé tenni, mert teli vagyunk tökéletlenséggel. Az, hogy negyven éve kitaranak egymás mellett, ez válasz valamilyen kérdésre.

Ez az asszony az én rövid mondataimat könnyek között és nagy örömmel elfogadta, és azt mondta, ezért érdemes volt ezt a nagy utat megtennem, mert megszabadultam egy olyan illúziótól, amit már két évtizede hajkurászok, amikor először nem mentek jól a dolgok, amikor nem az történt, amit szerettem volna.

Embernek lenni azt jelenti, hogy gyenge vagy. Van, amit nem tudsz végigcsinálni. (Megjegyzem, meg kellene különböztetni minden nap, hogy mik az álmaim, és mik a terveim. Az álmokat nem kell valóra váltani, sőt, azt merem mondani, az álmok arra való, hogy ne valósuljanak meg.) Jöttem ide az autópályán, néztem a gyönyörű bárányfelhőket, és azt mondtam, itt vannak az álmaim, itt kísérek engem, és amikor elkanyarodik az út, elfordultam Miskolc irányába, akkor is kísérték a bárányfelhők, de azt mondtam, ezek mind az én álmaim, de nem kell várni, hogy ezek valóra váljanak. Mások a tervek. A tervekért felelősek vagyunk. Sokan összekeverjük ezt a kettőt. Olyasvalamit akarunk megvalósítani, olyasmit kérünk magunkon, vagy a másikon számon, ami egy bárányfelhő, ami a következő pillanatban már nem ott van.

Támaszra is szükséged van. Embernek lenni azt jelenti, hogy a teremtés gyermeke

vagy. A szerető Isten alkotott, és azért szeret, aki vagy, és nem az álmaidért, nem az illúzióidért, és nem azért, amit ígértek neked. Nem azért szeret. Fájdalmaid és örömeid is vannak, és vannak olyan szükségleteid, amiket nem tudsz mindig megszerezni. Vágyaid, amiket nem elégíthetsz ki.

Azt jelenti, hogy jó és rossz is vagy. Szent és bűnös, szerető és önző is vagy, egyaránt. Ez nem úgy tűnik, mint egy nagy vigasztalás, de az. Embernek lenni azt jelenti, hogy nem kontrollálható az életedet. Itt újra kapcsolódunk a szenvedélybetegséghez, mert a szenvedélybeteg a kontrollt veszíti el az életében, egy anyag felett, egy viselkedés felett, önmaga felett. Nagyon oda szoktunk lenni ezért a kontrollért, de ez nem sokat jelent. Szeretek motorozni, harminc éve motorkerékpározom. A feleségem mindig aggódik, amikor elindulok, hogy a többiek fel fognak öklelni. Azt mondom neki, hogy igyekszem hazaérni, de nem az én kontrollomon múlik az egész. Nem szabad arra gondolni, hogy biztosan hazajövök, sem arra, hogy ma engem eltaposnak, hanem minden nap kegyelem, és semmivel sincs kevesebb esélyem a túlélésre, mint a taxisoknak, vagy a gyalogosoknak, vagy a kerékpárosoknak.

Embernek lenni azt jelenti, hogy nincs uralmad magad felett. Embernek lenni nemcsak negatív dolog. Mindannyian meg vagyunk ajándékozva ésszel, szívvel, csodálatos érzékkel, hogy élvezzük a világot és szolgáljunk egy másikat, egy másik embert, egy másik világot.

Nagyszerű öröme lett az ember teremtvé, és a világ tele van örömmel és szépséggel. Jó kereszténynek lenni nem azt jelenti, hogy elkerülünk minden örömet, mint ahogy a középkortól kezdve volt ilyen irány és szándék, hanem azt, hogy hálás szívvel tesszük azt is, ha azokról esetleg le kell mondani. Nem a jót tesszük csak hálás szívvel, az megjátszás, hanem azt is, amikor az örömről le kell mondanunk. Itt nem a cölibátusról van szó, nem csak a fogadalmakról, hanem bármiről, amiről le kell mondani. Akkor adjak hálát, amikor le kell mondani.

Jézus azért jött a világra, hogy bőségesen élvezhessük az életet. Nem bűn az élvezet. A bűn, amikor szeretetlenségbe fajul a világ élvezete. A zsidók szent könyvében, a Talmudban van egy sor. Ez úgy szól, hogy felelősek vagyunk a világ minden öröméért. A papok is. Ők sem az örömtelen utat választották. Mindenki azt választja, ami a több örömet adja neki. Az eredeti fordításban ez a mondat így hangzik, hogy a világ összes élvezetéért vagyunk felelősek.

Tessék elgondolkodni rajta, hogy ebben a vonatkozásban tettek-e valamit, hogy jobban élvezzék a világot, miközben nekem a munkám nyolcvan százaléka arra megy rá, hogy áldozati szerepbe sodródott, főleg nők lelkét vigasztaljam. *Mert túlértékeli a saját áldozatát, szenvedti az életét, és nem tud örülni nem csak kis dolgoknak, hanem már semminek sem.* Furcsa függőségi állapotba került a természettel, nem tud megnyugodni, és nem tud örülni. Jézus nem azért lett emberré, hogy nekünk nehezebb legyen az életünk, vagy hogy mi istenek legyünk, hanem azért, hogy segítsen nekünk jobb emberré válni. Ahhoz, hogy jobb emberré váljunk, nemcsak tanulásra, nemcsak lemondásokra van szükség, hanem – jól tessék érteni – élvezetekre, örömökre, örömforrásokra is. Aki lemond a belső, lelki örömforrásokról, az kiszárad, és nagyon sok

családban jelent problémát, hogy az egyik ebbe az irányba húz, a másik az ellenkező irányba. A kocsit át kell húzni a kátyún.

Egy furcsa mondatot idézek kedvenc írómtól, aki filmrendező is volt, Elias Canettitől. Nem egyházi ember, nem katolikus, de gondolkodik. Az emberi jósról van szó, hiszen a Szent Szív az emberi jósról jelenti egyrészt, másrészt az isteni jósról is, egy burokban, egy szívben. Közös szívünk van.

Azt mondja Canetti: csak azt lehetne jó embernek mondani, akit senki nem tart annak. Nem az a jó ember, aki kapja a kitüntetések, az politikai játék. Nem az a jó ember, aki megkapja a dicsőítést, mert az élvezethajszolás, vagy sikerkeresés. Az a jó ember, akit senki nem tart annak. A Bethesda fürdőnél fekszik egy mozgássérült ember. Harmincnyolc éve. Gondolkodtak már azon, mennyi 38 év a földön fekve? Mindenki lába alatt, útban lenni? Aki a küszöbünkön fekszik 38 éve, azt elvitetjük. Jó embernek gondoljuk őt? Ezen nem gondolkodunk. Beteg, és Jézusnak megcsik rajta a szíve. De a többieknek miért nem esett meg a szíve, 38 évig? Ennyi ideig miért nem esik meg az anyósunkon a szívünk? Vagy a menyünkön?

Canetti így folytatja: az, aki örökké azt akarja hallani, hogy ő jó, soha nem válhat igazán azzá. Teljesen romokba dönti ezzel a gondolattal a mi jósról fogalmunkat, hogy az a jó, aki csöndben volt, östöt kapott, nem rúgták ki, nem buktatták meg. Végigsunyította az egész életet, problémák, konfliktusok nélkül, és mindig azt akarta hallani, hogy ő jó. Erre Canetti azt mondja, hogy ő soha nem válhat jóvá.

Végül ismét egy személyes dolgot hozok elő. Egy asszony levelét hoztam el, abból szeretnék felolvasni egy részt. Tegnapelőtt kaptam, nem terveztem, hogy idehozom. Nagyon bizalmas a probléma. Annyit kell róla tudni, hogy egy olyan asszonyról van szó, aki három évvel ezelőtt elveszítette az egyszem gyerekét. Meghalt, ismeretlen körülmények között, nem tudni hogyan.

Először én kezeltem őt depresszió miatt. Ez az asszony korábban a férjét is elveszítette, három éve magára maradt. Három éve húzódik a gyászreakció. Hónapról hónapra találkozunk, megbeszéljük a problémákat. A vizsgálatának az a módja ment, aminek ilyenkor menni kell, tehát nem arról van szó, hogy nincs itt semmi baj, hanem sorra vettük, amivel valóban baj van. Nagyon mélyen irodalmi a hangvétele a levélnek, egyes szám harmadik személyben beszél magáról. Eljutottunk már odáig, hogy ki kellene tenni a pontot a mondat végére. De nem tudjuk befejezni, ez is függőség kérdése, hogy nem tudjuk a pontot kitenni. Sem a veszekedésünkben, sem amikor jól érezzük magunkat. Nem tudunk felállni kellő időben az asztaltól, és nem tudunk leülni sem kellő időben.

A múlt héten eljött ez az asszony, és azt mondta, hogy befejezte, nem jön többet. Elfogadtam, elbúcsúztunk, két nap múlva megjött ez a levél. Ezt írja.

„Az orvosi rendelő második emeleti folyosója. Emlékek, érzések, a remény pillanatai. Most a péntek délutáni 'végre hérvége' sóhaját látja az emberek arcán. Még a falakból is ez árad. Többen várakoznak az ajtónál, amely előtt már ő is helyet foglal. Még nem tudja, mit mond, miről beszél. De majd a találkozás pillanata. Az máskor is erőt szokott adni neki. Meglepődött, amikor a mellette ülő fiatalembert szólították be. Valami tévedés

történt, gondolta, elővette a naptárját, amibe eddig csak a dátumot nézte meg. Délután 4 óra, olvasta a hetekkel ezelőtti beírást. Ezt jól elszúrta. Újabb két óra várakozás.

A várakozás még nagyobb súlyként nehezedett rá. Fiatal korában nagyon sokat utazott. A vonatindulások és érkezések közötti hosszú-hosszú idő, mint hegyekről leváló kőtömbök formálták, torlaszolták érzéseit. Kisélt a parkba. Ezt a részét már jól ismerte. Vakok virágoskertje, ivóvíz-kút, alatta hosszú vízfolyássá vált a folyamatosan csordogáló vízszögár. Bicikliző fiatalok, gyermekkocsis szülők, kutyasétáltatók. A pad, ahol Eszterrel is ült. Fáradtságot érzett, mintha nem lennének benne érzések. Tudomásul vesz, elfogad, most is. Egy tucat galambcsapatra figyelt fel. A fű között rejlő eleséget csipegették. Sokfélék, de vannak hasonlóak is. Gyönyörű szívárványszínű a nyaktolluk. Hangos burrogással udvarolt egy fiúgalamb a hozzá hasonló lánygalambnak. Az eltipteget előle, de a másik hűségesen követte. Mindig a nyomában volt, ha felrepült utána szállt. Ha megállt, körbe-körbe járt mellette. Mindent megtett, hogy szándékaira kedvező választ kapjon. Vannak itt más galambok is. Miért pont ezt szeretnéd, mosolygott magában a galamb kitartása láttán. Talán Isten is így udvarol nekünk, neked, hangzott a mondat, amikor a történetet megosztotta beszélgetőtársával, a várakozás során. Akkor rácsodálkozott erre az üzenetre. Az áttétel, az átváltoztatás lehetőségeire, és saját képtelenségére.

És mit láttál még? – bogozgatták lelkét a szeretet kérdései. Igen, tudta, hogy ez az egész nap ezért egy óráért történik. Az itt elhangzottakért. A gondolatait fényre segítő szavakért, az ott, vagy később megfogalmazódó válaszokért. Furcsa, tompa csend volt benne, üresség. Meglepődött és mégsem, amikor kimondta, nem jövök többet.

Napokkal később eszébe jutott egy pillanat, amit a beszélgetésben az emlékezete még nem látott. Közel a park széléhez, egy ágakkal, kis papírdarabokkal, elsárgult levelekkel teli víztócsa mellett ment el. Csodasárga, kék énekesmadarak álltak a partján, és ittak a vízből. Hatalmas kontraszt. Fényből és sárból vagyunk, idéződnék benne Ady szavai. És hogy az ő felkavarodott, átláthatatlan víztócsa-életében is ott van a legszebb madár. Akkor is, ha ő nem tudja.”

Ez nem egy tudományos előadás volt, inkább irodalom, inkább művészet, az irgalom titkos, kettős természetéről beszéltem. Csak indító gondolatok voltak, hogy tessék szeretni a felépült szenvedélybetegeket, és ismerjék fel saját magukban is a függőségeket, és ne féljenek tőle, hiszen embernek lenni ezt is jelenti, hogy függők vagyunk. Isten addiktív lény. A függésünk tőle van. Úgy szereti az embert, hogy nem lehet róla lebeszélni. Az ember Isten egyetlen függősége.

(A Minorita-templomban június 27-én tartott előadás szerkesztett változata)

NEMESHEGYI PÉTER

Hiszek a jó Istenben

Jó-e az Isten? Ez a kérdések kérdése. Nem magától értetődő a válasz. Hiszen annyi, de annyi rossz borítja el ezt az egész világot, amely az istenhívők szerint a teremtető Istentől származik. Nem szükséges részletezni. Elég, ha olvassuk akár a történelemlétkönyveket, akár az újságokat: borzalmas gonoszságok áradata csap felénk. Senki sem fejezte ki jobban az ebből adódó problémát, mint Iván, az egyik Karamazov testvér, Dosztojevszkij híres regényében. Hívó öccse, Aljosa nem tudja, mit feleljen neki, amikor felsorolja a rémségeket. Ilyen Ivánoknak ma se szeri, se száma. Harsogják, hogy nincs jó Isten,

Nemeshegyi Péter

a mindenség egyaránt süket énekeinkre és jajkiáltásainkra. Sorsunk nincs megírva sehol a csillagokban. Élünk, halunk értelmetlenül. Ezt érzi, mondja, éli korunkban annyi ember, kezdve a Nobel-díjas természettudós, Jacques Monod-tól egészen a drogárus maffiózóig és bangkoki bordélyházakban szegény lányokkal és fiúkkal fajtalanokodó nyugati milliomosig. Nem lát az Isten, mert nincs jó Isten – gondolják.

És mégis: az egyszerű magyar ember, amikor Istenről beszél, szinte természetesen így mondja: „a jó Isten.” A keresztény népben ott lakozik a Szentlélek által adott „hitérzék” (*sensus fidei*), amely a II. vatikáni zsinat szerint „tévedhetetlen”. Ha tehát az egyház egész népe a „jó Istenről” beszél, akkor mégis csak igaz, hogy van Isten, és ez az Isten jó.

JÉZUS JÓ ISTENE

Erről Jézus is meg volt győződve. Ő, amikor Istenről beszélt, vagy imájában Istent megszólította, szinte mindig „Atyának” nevezte. János evangéliuma szerint ennek az Atya névnek a kinyilatkoztatása volt az a „mű”, amelyet az Atyaisten Jézusra bízott (Jn 17,4.6).

Jézusnak e tanítása gyökeresen megváltoztatta népének istenképét. Míg az ószövetségi Szentírásban alig egynéhányszor nevezik Istent Atyának, az újszövetségi Szentírásban 170-szer található ez a megnevezés. Napjainkban azonban ennek mélységes és örvendetes értelmét nehéz felfogni. Ennek sok oka van. A modern társadalomban elhomályosult az atya képe és az atya szerepe. Freud nyomán a pszichoanalitikusok azt állítják, hogy az apjára féltékeny és őt meggyilkolni vágyó gyerek lelkiismeret-furdalásából (Oidipusz-komplexus) keletkezett az Istent szuperatyának képzelő istenhit.

A feminista teológusok az Atya elnevezés mögött a patriarkális férfiuralom gőgjét sejtik. A népies megváltás-magyarázatok szembeállítják a haragvó Atyaistent az irgalmas Fiúistennel, és azt a benyomást keltik, hogy ez az Atya addig meg nem nyugszik, amíg a bűnösök helyett keresztre szögezett Jézus vérének nem látja. Tény az is, hogy az Isten atyai uralmának tanával igyekeztek sokan bebetonozni hagyományos igazságtalan társadalmi struktúrákat, amelyek ellen tilos volt fellázadni.

Ezekre a nehézségekre lehet válaszolni, de a nehézségek összegezett súlya mégis oly nagy, hogy a pusztán „Atyaisten” fogalmából ma nehezen jutnak el az emberek a jó Istenig. Szerencsére van azonban Jézusnak egy egyszer kimondott, de nagyon megdöbbentő szava, amely túlszárnyalja a nehézségeket. Jézus ezt akkor ejtette ki, amikor egy jó szándékú ember hozzá jött, és udvariasan megkérdezte: „Jó Mester! Mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?” (Mk 10,17) Fontos volt ez a kérdés, és tiszteletteljes a megszólítás. Jézus mégis, mielőtt a kérdésre válaszolna, kifogásolta a megszólítást: „Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, csak egyedül az Isten.” (Mk 10,18)

Jézusnak e mondása annyira megzavarta már az első keresztényeket is, hogy Máté evangéliumában megváltoztatta a szöveget („Miért kérdezel engem a jóról? Csak egyvalaki a jó” Mt 19,17). Kétségtelen, hogy Márk (akit Lukács is követ) írta le hitelesen Jézus szavait. A nehézség az volt, hogy Jézus mintha tagadta volna, hogy ő jó. Pedig Jézus emberi életéről az első keresztényeknek az volt a benyomása, hogy Jézus „körüljárt, és jót tett” (ApCsel 10,38). Sőt, még a modern marxista filozófus, Ernst Bloch is azt mondta Jézusról, hogy „egyértelműen jó ember volt”.

Akkor tehát miért kifogásolta Jézus, hogy őt jónak mondják? Talán azért, mert minden emberi jóság, még az ő saját csodálatos jósága is, eltöri az „egyedül jó” Isten jósága mellett. Persze, arról az Istenről van szó, akit Jézus mindig „Atyjának” nevez. Az ember Jézus tehát úgy gondolta, hogy az ő minden jósága is csak cseppnyi tükröképe annak a végtelen jóságnak, amely az Atyaisten lényege. Még akkor is helyes értelmet adhatunk Jézus szavának, ha a benne emberré lett örök Fiúisten jóságára gondolunk. Az Atyaisten ugyanis a forrás nélküli forrás, a kezdet nélküli kezdet, az örökké áradó Jó. A Fiúisten pedig ennek a végtelen jóságnak végtelen tükröződése. Azt már nem is kell hozzátenni, hogy – bár Jézus elismerte egyes emberek jóságát is – ezeknek jósága csak icipici tükröződése a forrászó istenatyai Jóságnak.

Jézus állítása tehát egyértelmű: az Atyaisten jó. Igaz, hogy ezt már az ószövetségi Szentírás is hangoztatta. Például a 136. zsoltár mindjárt az elején megvallja: „Áldjátok az Urat, mert jó!” A zsoltár folytatása azonban – legalábbis a mi felfogásunk szerint – mintha meghazudtolná ezt az állítást, hiszen Isten jóságának jeleként, többek között, azt sorolja fel, hogy Isten megverte elsőszülöttjeiben Egyiptomot, a tengerbe vetette a fáraót és annak seregét, megölt hatalmas királyokat, és földjüket Izraelnek adta. Jónak lehet-e mondani az ezeket cselekvő Istent? Némi túlzás, amit Simone Weil mondott, hogy az ószövetségi izraeliták Isten legfontosabb tulajdonságát nem ismerték, vagyis azt, hogy Ő jó. Mint minden általánosítás, ez is túlzás, de nem egészen alaptalan. Jézus mindenesetre sokkal egyértelműbben mondta Istent az „egyedül” jónak, mint a régi izraeliták. Ugyanakkor Jézus rendíthetetlenül hitte, hogy ez a jó Isten az egész

világ teremtője, aki felkelti napját jóra és gonoszra, esőt ad igaznak és hamisnak, ételt ad az égi madaraknak, szép ruhába öltözteti a mezei virágokat, és gondja van még a kis verebekre is. Jézus otthonosan mozgott a jó Atyaisten által teremtett világban, bár ismerte és megtapasztalta a természet és a történelem borzalmait is. Ezeknek a borzalmaknak említésével kezdtük fejtegetéseinket. Tegyük fel ezért a kérdést: vannak-e nekünk a teremtett világban szerzett olyan tapasztalataink, amelyek számunkra elfogadhatóvá teszik Jézusnak az Isten jóságáról szóló meggyőződését?

JÓSÁGJELEK A VILÁGBAN

Puskás Attila *A teremtés teológiája* című kiváló művében a következőket írja: A remény forrása „az a töredékes, pillanatszerű, de reális tapasztalat, melyben a lét értelme mintegy felragyog előttünk. Vannak pillanatok életünkben, amikor valamire, valakire vagy egy történéstre önfeledten azt tudjuk mondani: »de jó, hogy van«, »de jó, hogy ez így van«. Meglátunk egy gyönyörű virágos rétet, találkozunk valakinek a feltétlen szeretetével, jóságával, nehéz körülmények közötti erkölcsi helyzetállásával, a természet titkait kutatva felfedezzük az anyagi világ érthetőségét, s azt mondjuk, hogy milyen jó, hogy ez van, így van. Igeneljük a szép, jó, igaz létezőt, spontán módon önmagában létre érdemesnek, létében igazoltnak, további igazolásra nem szorulónak, azaz értelmesnek tartjuk. Ebben a töredékes tapasztalatban valamiképpen megjelenhet az egész valóság. Ha a valóság olyan, ha a világ úgy van megalkotva, hogy megjelenhet benne itt számunkra a szép, jó, igaz létező, melynek létét értelmesnek tartjuk, akkor az a lét is alapvetően értelmes, igenelhető, amelynek része ez a konkrét létező. [...] Ebben a tapasztalatban a létező esetlegességének, végességének pozitív oldalával találkozunk. A szép, jó, önmagában létre méltó létező nem szükségképpen van, hanem mintegy ajándékként megadatik nekünk.” (304–305. o.)

Hasonló gondolatokat fogalmaztam meg, tokiói kollégám, Klaus Riesenhuber SJ nyomán, a *Jó az Isten* című könyvem 1. fejezetében. Élményvilágunkban felcsillanó jelek: a szépség üzenete, a jóság íze, az igazság fénye, és sok más alapélményben sejlik fel az Isten jósága. Ilyen élményekre mindenkinek a maga élettapasztalatában lehet és kell reflektálnia. Ezért e sorok szerzője nem tehet mást, mint hogy felsorolja néhány saját élményét, és arra kéri az olvasót, hogy emlékezzék vissza saját hasonló élményeire.

SZEMÉLYES ÉLMÉNYEK

Muzsikusként születtem. Szüleimet a zene szeretete hozta össze. Apám Bartók Bélától tanult zongorázni, anyám lány korában az Operaházban énekelt. Apám, mikor este hazajött hivatalából (a Pénzügyminisztériumban szolgált), odaült a nagy Bösendorfer zongoránkhöz. Kis sámlit húztam melléje, ráültem, és meg se mukkanva füleltem az apám hosszú ujjai nyomán születő zenére. Harsogtak Beethoven szonátái, könnycseppként csillogva peregték Chopin nocturne-jei, leheletszerűen finoman suttoztak Debussy akkordjai, erőteljesen dübörgött Bartók zenéje. Hatalmas, hullámozó óceánként vett körül a muzsika, és én önfeledten „úsztam” benne, és nagyon boldog voltam.

A zenével kapcsolatos legemlékezetesebb gyermekkori élményem mégsem az apámhoz, hanem anyámhoz kötődik. Egyszer jó édesanyámmal, aki szintén tudott valamelyest zongorázni, nekiültünk négykezeset játszani. Anyám játszott a kíséretet, én pedig ügyetlen ujjakkal pötyögtettem a gyermekded melódiát. Izgatottan figyeltem a kottát, és ügyeltem, hogy „szét ne menjünk”. Sikerült. Egy záró akkorddal véget ért a darabocska. Nagy öröm öntötte el gyerekszívemet, és anyámhoz fordulva megszólaltam: „Mamika, de szép az élet!” Édesanyám csodálkozva nézett rám: hogy mondhat egy kisfiú ilyen nagyot? De akkor tényleg úgy éreztem, hogy nagyon szép az olyan világ, amelyben van muzsika, és hálás lettem Valakinek, aki ezzel megajándékozott.

Később, amikor a tokiói Sophia egyetemen több száz japán diák hallgatta óráimat, amelyeken Mozart zenéjét tapasztaltattam meg velük, hasonló élményeim voltak. De nemcsak nekem. A diákok vizsgadolgozatai mutatták, hogy ők is megérezték ebben az egyértelműen szép zenében az Isten jóságát és szépségét. Mozart zenéjében van sírás és zokogás. De kétségbeesés nincs, mert végül mindent elfogad, és rábízta az egészet a „lieber Gott”-ra, a jó Istenre, akit mindig emleget leveleiben.

Hadd mondjak el még egy gyerekkori élményt, amelynek emléke végigkísér egész életemben. Kedves nagybácsim és nagynéném kertjében, a végtelen magyar Alföld közepe táján, találok egy nagy hársfával. Mélyzöld lombja zengett-zsongott, susogott az enyhe szélben. A pompás lombkoronát óriás törzs hordozta, éltető nedvtől átjárt rostjaival, vastag, érdes, mégis puha-eleven kérgével. Lenn, ahol a törzs kiemelkedett a földből, körös-körül szétágaztak a gyökerek, hatalmas, erős, rendíthetetlen talpazat gyanánt. Nem tűntek el mindjárt a földben, hanem megmutogatták roppant erezetüket a felszínen, hogy végül elmerüljenek a sötét mélységben. A hársfa mélyen, mélyen a barna földbe gyökerezett. Ebből a barna földből nyújtózott, emelkedett fölfelé, mind magasabbra, magasabbra, egyenest bele a kéklő égbe. A rezgő ágak és levelek közt átszillogott a napsugár, áthunyorított az ég. Szelíd élet járta át az óriásfát. Júniusban, amikor virágzott, ezer meg ezer méh, darázs, pillangó, bogárka zarándokolt hozzá. Csupa ciripelés és zümmögés volt az egész fa. A bogárkák egymás hegyén-hátán igyekeztek a virágok felé, s önfeledt örömmel, mélyen merültek nek-tárral telt kelyhükbe. Apró élőlények megszámlálhatatlan serege szívta a hársfa menny-asszonyi pompájából életét, örömét. És ő hagyta, szívesen látott mindenkit. Nem lármázott, nem csalogatott, nem erőszakoskodott, sohasem volt türelmetlen. Csak az illatát árasztotta szét, és megbűvölve repültek felé mind. Aztán pedig ismét útra keltek, mézzel megrakodva, gyönyörűséggel eltelve fúrták bele magukat a levegőbe, a tágas, kék égboltozatba. A hársfa pedig csak állt: mint némán virrasztó óriási árnyék az éjszaka sötétjében; mint pírban égő arccal ébredező fiatal lány a hajnali nap első sugarában; mint árnyas otthont adó, tápláló, óvó édesanya a déli verőfényben; mint csendes vágy és remény este, ha a lassan nyugovóra hajló Nap búcsúzó fénye koronája tetején játszódott.

Nem tudom miért, de ez alatt a hársfa alatt az ember úgy érezte, hogy ez a világ – igen, ez a sötét, annyi fájdalommal átszótt világ – mégsem lesz a gonoszság prédája, hanem valami végtelen irgalom ringatja karjában.

Néhány éve újra meglátogattam hársfámat. Szőke kisgyerekből kopasz öregember lettem, de a hársfa most is megvan, ugyanolyan szépen és fiatalon, mint hatvan évvel ezelőtt. Vannak gyökerei, és rásüt a meleg napsugár. Ebből a hársfaélményből született az *Ermi furulyája* című mesekönyvem, amely már négy nyelven jelent meg, és II. János Pál pápa örömmel olvasta.

Hadd mondjak el még egy japáni élményt. Éppen nyolcnapos évi lelkigyakorlatom végéhez értem, és elmentem nagyot sétálni. Az előző napokban tájfun szántott végig Japánon viharos szelekkel, zuhogó esővel. A tájfun elvonulása után kristálytiszta a levegő, és békésen úszkálnak az égen tavaszi felhők. Sétámon leértem a tengerpartra. Az óceán még háborgott, erősen csapódtak hullámai a fővényre. Az esti napsütéstől csillogó víz fölött hosszú csíkban párák lebegtek. A párák fölött pedig, az öböl túlsó partján, mintegy a semmiből emelkedett fel lila sziluettként a Fudzsi hegy tökéletes kúpja. Elbűvölve néztem a látványt, amikor egy kis japán család érkezett a part menti fővényhez. Fiala apa, anya, két kisfiuk, és egy még kisebb húgoscájuk. A két fiú mindjárt a víz széléhez futott. A nagyobbik sárgolyókat gyúrt, és amikor a hullámok kezdtek visszahúzódni, nagy lendülettel rájuk dobta. Nyilván azt képzelte, hogy ő űzi vissza a hatalmas vizeket a partról. Öccse nagy lelkesedéssel utánozta bátyját. A kislány is próbálta utánuk csinálni, de ügyetlenül letottyant a nedves fővényre, mire anyukája fölsegítette, és gyengéden magához ölelte. Én csak csendben néztem, néztem ezt a kedves látványt. Az örökké hullámzó, morajló óriási tenger, a hallgatagon örökdő hatalmas Fudzsi, és egy szeretetben összetartozó kis család, ahol mindenki megbízik mindenkiben, és a szülők adják tovább az életet, mert élni „édes” és „szép”.

A szépség és jóság összetartoznak. Ahogy a szépség megtapasztalásában felcsillan Az, akit Ágoston „pulchritudo semper antiqua et semper nova” (mindig régi és mindig új szépség) néven hívott, és akit Leó testvér számára írt imájában Assisi Szent Ferenc, kétszer is „Tu es pulchritudo” (Te vagy a szépség) szavakkal szólít meg, úgy az evilági jóság megtapasztalásában megérezzük azt a Valakit, akihez a karthauziak alapítója, Szent Brúnó mindig így fohászokodott: „O, Bonitas!” (Ó, Jóság!)

Attól az olasz hajóskapitánytól, kinek hajóján ötven évvel ezelőtt Japánba utaztam, tanultam a következő mondást: „Il cuore della mamma è una finestra per vedere Dio.” (Az édesanya szíve ablak, és arra való, hogy lássuk az Istent.) A legtöbb ember számára az első jóságélmény az édesanya jóságának megtapasztalása. Nekem nagyon jó, melegszívű édesanyát adott a jó Isten. Jó volt beletenni kis kezemet anyám nagy, óvó kezébe. Jó volt beletemetni fejemet anyám puha ölébe. Tudtam, hogy anyám értem él, és minden pillanatban kész az életét is feláldozni értem. Ezzel megéreztem, hogy érték a létem, és van értelme életemnek, mert valakinek, az anyámnak olyan fontos vagyok. Tudtam, hogy anyámban tökéletesen megbízhatok, mert csak a javamat akarja. Tizenöt éves voltam, amikor anyám belehalt abba a betegségbe, amely akkor kezdődött, amikor velem volt áldott állapotban. Mikor utoljára meglátogattam a kórházban, és az őt ápoló nagynéném odasúgta neki: „Itt a Péter”, már nem nyitotta ki a szemét, de szélesen felém tárta két karját. Ez volt utolsó ölekezésünk. Utána pár

nappal már anyám ravatalánál térdeltem. Szépen, békésen feküdt, mintha aludna, és én ott megígértem neki, hogy igyekszem úgy élni, ahogy ő tanított: igyekszem jónak lenni én is, ahogy ő hozzám mindig jó volt.

Bár senki sem olyan jó, mint az Isten, de az igazi emberi jósággal való találkozás mégis a legnagyobb bizonyíték arra, hogy van jó Isten, és a világ az Ő ősjóságából ered.

Az igazság megismerésének örömét is említi Puskás Attila. Erről nekem egy kedves japán papbarátom beszélt. Egyetemista korában lett keresztény. Előtte Hirosimában fizikát tanult az egyetemen. Egy napon a fizikai szertárban egyszerű kísérletet hajtott végre. Ként gyújtott meg, és a fényt egy prizmán megtörve vászonra vetítette. Alighogy fellángolt a láng, a vásznon egy pontosan meghatározott helyen felragyogott a szépen csillogó sárga vonal. Pont ott, ahol a tankönyv szerint lennie kellett. Ebben nem volt semmi különös, de ez a minden vallás nélkül nevelkedett diák elkezdett csodálkozni, hogy miért jelenik meg matematikai pontossággal ez a szép sárga vonal éppen ott, ahol lennie kell. Az a furcsa gondolata támadt, hogy talán csak véletlenül „tudta” ilyen jól a kén a matematikailag őt megillető helyet. Vett egy másik kéndarabot, azt is meggyújtotta, gondolván, hogy talán máshol lesz a vonal. De, persze, megint csak ott volt a matematikailag kijelölt helyén a sárga fénycsík, és szépen rezgett a sötétben. Ez a tapasztalat ébresztette rá ezt a gondolkodni szerető fiatalembert arra a felismerésre, hogy a fizikai világ értelmes szabályok szerint működik. Innen már könnyen eljutott ahhoz a hithez, hogy ezek az értelmes szabályok a világot teremtő értelmes Valakiben gyökereznek. Megkeresztelkedett, pappá lett, hosszú éveken át volt a tokiói papnevelde rektora, majd a hirosimai egyházmegye általános püspöki helynöke.

Nem sorolom tovább az élményeket. Mindegyiknek az a tulajdonsága, hogy részleges, esetleges, és mégis az egész szépségére, jóságára, értelmességére utal. Chesterton írja egyik könyvében, hogy milyen jó az Istentől, hogy olyannak teremtette a világot, amilyen, pedig más is lehetne. Ha például nem fehér lenne a hó, hanem fekete, milyen búskomor lenne a tél. Vagy ha skarlátpiros lenne az ég, és nem kék, milyen idegesek lennének valamennyien. Emberbarát világgal vett körül az az Isten, akit „ember szeretőnek” mond a Biblia.

HONNAN A ROSSZ?

Tehát vannak élményeink, amelyekben fel-felcsillan a teremtő Isten szépsége, jósága, igazsága. De akkor honnan van az a kétségkívül létező sok-sok rosszaság a világban? Ezen a kérdésen emberek milliói gondolkodtak, és sokféle feleletet próbáltak adni. Soroljunk fel néhányat. Az egyik felelet a dualizmusé: van két, egymástól független isten, az egyik jó, a másik gonosz, és kettőjüknek csatateret e világ. Ezt a gonosz abszolútumot sok gondolkodó az örök anyaggal azonosította, amelynek ellenállásába ütközik a jó Isten tevékenysége. Egy másik megoldás a keleti vallásoké, amelyek szerint az egész tapasztalati valóság tévedés szüleménye, helytelen létvágy hozta létre, és a létvágyat kioltva minél előbb vissza kell olvadnunk az Ősagybe. Ismét más megoldás az Istent végesnek képzelet el, akinek küzdelmes önkifejlődése hozza létre ezt a részben

jó, részben rossz világot. Vannak, akik, mint a zsidó kabbala gondolkodói, magában az Istenben feltételezik a jó és rossz belső küzdelmét. Amikor az Istenben a rossz el-sötétíti a jót, akkor jönnek a bajok a világra. Vannak mások, akik minden rosszat az emberek bűnének tulajdonítanak, és isteni büntetésként magyarázzák. Olyan gondol-at is felmerült, hogy a jelenlegi világ teremtése előtt történt az angyalok bűne, vagy valami ősanthróposz bűne, és ez belefuserált a jó Isten teremtő művébe.

Nincs itt hely arra, hogy ezeket a nézeteket egyenként szemügyre vegyük. Egyik sem kielégítő. A jó és a rossz nem lehet két egyenrangú abszolútum, mert a rossz inkább hiánya a jónak, mint ahogy a sötétség sem más, mint fényhiány. Ezt a –világot sajnálatos illúzióknak tekintő – nézetet megcáfolják azok a jóság- és érték-élmények, amelyek kétségkívül léteznek. Magában az Istenben rosszat feltételezni kísértésképpen gyakran felmerülhet, de ellenkezik Jézus szavával, melynek nyomán a Biblia kijelenti: „Az Isten világosság, és nincs benne semmi sötétség.” (1Jn 1,5) Az ateista, materialista világnézetre vonatkozólag pedig mondhatjuk André Malraux-val: „Ha csak egyetlen teljesen önzetlen szeretetaktus van a világon, már összeomlik minden ateizmus.”

A jó Istenbe vetett hit és a rossz megtapasztalásának kérdésénél Gisbert Greshake *A szeretet ára* (Kairosz Kiadó, Budapest, 1999) vezet legtovább. Greshake az emberi szabad akarat nagy értékének felismeréséből indul ki. E világban csak a szeretet szá-mít, és szeretni csak szabadon lehet. Ha viszont a szeretet választása szabad, akkor, a statisztikai törvények szerint megesik, hogy emberek nem a szeretetet választják, ha-nem azt visszautasítják. Ennek természetes következménye pedig az, hogy a szeretetre teremtett ember elkorcsosodik, és másoknak rengeteg szenvedést okoz. Isten a szeretet bűnös visszautasítását semmiképpen sem akarja. Félreérthető az a kifejezés is, hogy „megengedi”, hiszen nem engedi meg, hanem tiltja, mind a lelkiismeret szavával, mind kinyilatkoztatott parancsaival. Inkább azt mondhatjuk, hogy „eltűri” a bűnt, hogy meghagyja az ember szabadságát. Ezt nevezhetjük Isten alázatosságának.

Ez a magyarázat sok rossznak (például háború, bűncselekmények, viszályok, embe-kek kihasználása, szegények kizsákmányolása, bűnös struktúrák erőszakos fenntartása stb.) meg tudja mutatni az okát. Az emberi akarattól független bajokat és szenvedése-ket (természeti katasztrófák, halál stb.) közvetlenül nem magyarázza meg. Ezeket ab-ból lehet némileg megérteni, hogy a világ öntörvényűen fejlődik, és ez a fejlődés nem determinált, hanem lehetőségek végigpróbálásával bontakozik ki. Ezzel pedig együtt jár a dezintegrációk, sikertelenségek, selejttermékek és összeütközések sorozata. Az evolúció csúcán álló ember szabadakarata akkor nem „esik ki a sorból”, ha az egész teremtett valóság nem determinált módon működik és alakul.

Ezek a gondolatok némileg segítenek ugyan, de amikor az ember a világban állan-dóan felbukkanó masszív rosszal szembesül, mégsem békíti ki a szívét. Ezért szere-tem idézni a kiváló teológus, Romano Guardini szavait, aki kevéssel halála előtt, már nagyon gyengén és betegen, a következőket mondta az őt meglátogató barátjának: „Érzem, hogy nemsokára meg kell jelennem az én Uram Istenem színe előtt. De remélem, hogy az Úristen akkor majd megengedi nekem, hogy én tegyek fel neki né-

hány szúrós kérdést, olyan kérdéseket, amelyekre sem a Szentírás, sem a dogmák, sem a teológiák, még az én teológiám sem, adott választ: miért ezek a rettenetes sötétségek és kerülő utak a világ üdvtörténetében?”

A VILÁG REMÉNYSTRUKTÚRÁJA

Bizony az ember néha magáévá szeretné tenni ennek az öreg mesternek szavait, bár valószínűleg, amikor odaátra érkezünk, már nem lesz szükségünk ilyen kérdések feltevésére, hanem meglepett hálával találkozunk az Istennel, akinek jósága örökkévaló. Tehát úgy vélem, hogy a rossz problémája a valóság reménystruktúrájával oldható meg. A reményképeket az e világi jóság és kegyelem tapasztalatainak az Isten ígérete alapján történő kivetítéséből alkotjuk meg. Ezeknek az isteni ígéreteknek „foglalója” Jézus feltámadása. Ő már elérkezett az eszkatonba, a végső állapotba, amikor Isten letöröl arcunkról minden könnyet. Akkor már nem lesz sírás és jajgatás, nem követi éjszaka a nappalt, mert Isten lesz minden mindenben, a szeretet lesz minden mindenben. (1Kor 15,28)

Ennek a reménynek alapján érthetünk egyet az ókori egyház két legnagyobb teológusával, Órigenésszel és Ágostonnal. Órigenész egész teológiája agatológia, vagyis annak kifejtése, hogy az Isten, aki jó (*ho agathosz*), jóságból teremti meg a teremtményeket, hogy adományainak örüljenek, és szabad akaratuk tiszteletben tartásával úgy neveli őket, szenvedések árán is, hogy végül minden gondolatuk és vágyuk az Isten legyen, és a Fiúval együtt szemlélhessék boldogan az Atyát.

Ágoston pedig zsolttármagyarázataiban ezeket írja: „Miért dicsérjük Istent? »Mert jó.« (Zsolt 136,3) Egyetlen rövid szó kifejezi Istenünk dicséretét: Jó az Úr! Ő azonban másképpen jó, mint teremtményei. Isten ugyanis nagyon jó dolgokat teremtett. Nemcsak jókat, hanem nagyon jókat. Ha ennyi sok jót teremtett, mekkora lehet az Ő saját kiválósága? És mégis: bár Isten jó dolgokat teremtett, és bár ő sokkal jobb, mint teremtményei, nem találhatsz jobb istendicséretet, mint ezt: Jó az Isten! Ezt azonban a szó sajátos értelmében kell megértened. E szóval ugyanis azt a Jót fejezed ki, amelyből minden más jó ered. Amikor azt hallom, hogy Jó az Isten, kimondhatatlan öröm vesz erőt rajtam. És amikor szemlélem mindazt, ami körülvesz, hiszen mindez Őáltala létezik, bár tetszenek nekem e teremtmények, visszatérek Ahhoz, akitől létük ered, hogy így értsem meg: Jó az Isten. Látok a teremtett világban jó eget, jó napot, jó holdat, jó csillagokat. Találok jó földet, a talajon sarjadó és abba gyökerező jó növényeket, futkározó és mozgó jó állatokat, a levegőben repülő jó madarakat, a vízben úszó jó halakat. Beszélünk jó angyalokról és jó emberekről is. Mindezeket jónak mondom. Hozzáteszem azonban a nevüket is. Jó eget, jó angyalt, jó embert emlegetek. De amikor Istenről beszélek, a legjobb név, amit neki adhatok, az, hogy Jó. Az Úr Jézus, aki beszélt jó emberről, azt is mondta, hogy egyedül az Isten jó. Így arra tanított, hogy megkülönböztessük azt a jót, amely más jóságában részesedve jó, és azt a jót, amely saját maga révén jó. Milyen jó Az, akitől minden dolog jósága származik! Nem találsz olyan jó valamit, ami nem Őáltala lenne jó. Ő a Jó, aki jókat alkot. Amint a »lenni« szó Isten sajátja, úgy a »jó« szó is Isten sajátja.

Ő teremtett minden jót, és Ő a Jó, akit senki sem teremtett. Ő saját jósága révén jó, nem azért, hogy valami más jóhoz ragaszkodik. Nekem pedig az a jó, ha Istenhez ragaszkodom.” (*Enarr. in Ps 134*)

Ágostonnak a jó Istenről alkotott képe idős korában elhomályosodott a Pelagiusszal folytatott vita hevében. Abban igaza is van, hogy a világ jelenlegi állapotában nem töretlenül tükröződik Isten jósága, és csak hittel és reménnyel ismerjük fel azt.

Ezért befejezésül egy ezt sugalló kis francia sanzont szeretnék idézni. Nem tudom szerzőjét. Az egész sanzon egy gyerek kérdéseiből áll.

„Monsieur, pourquoi le ciel est-il bleu? Bácsi, miért kék az ég?” A bácsi nem felel.

A gyerek még sürgetőbbben kérdezi: „Bácsi, mondja már meg, miért kék az ég?”

A bácsi megint nem felel.

A gyerek harmadszor, negyedszer is, egyre sürgetőbbben teszi fel a kérdést. De aztán hirtelen megdöbbenten mondja: „Bácsi, ön sírva fakadt! Bácsi miért sír? Hiszen csak azt kérdeztem, hogy miért kék az ég!”

Mi is ilyen sírva fakadó „bácsik” vagyunk. Tudjuk, látjuk és hisszük, hogy kék az ég. Mégis sírva fakadunk, és csak várjuk, hogy a jó Isten majd letöröljön arcunkról minden könnyet.

Önkormányzati „szószéken”

SZABÓ SÁNDOR KÉPVISELŐI TAPASZTALATAIRÓL

Közismert tény, hogy az egyes történelmi egyházak lelkészei különböző mértékben vesznek, (vehetnek) részt az aktív politizálásban. *„Ma a katolikus egyházban az a gyakorlat, hogy keressük azokat a vállalkozó szellemű világi embereket, akiknek van tehetségük, képességük, elszánásuk, és ezeket akarjuk informálni, felkészíteni, hogy nálunk sokkal alaposabban és ügyesebben, jobban értve a politikához, tudják képviselni az egyháznak, illetve a kereszténységnek az érdekeit. Jó példáink vannak erre vonatkozóan más történelmi korszakokból...”* – mondta 2010-ben egy KÉSZ által szervezett kerekasztal-beszélgetésen Mikolai Vince pápai prelátnak, római katolikus esperesnek. Ezzel szemben a protestáns egyházak lelképásztorai, ha arra indíttatást érznek (illetve kapnak), akkor – az egyházuk törvényei által szabályozott módon – felhúzott sisakrostéllyal, szemtől szemben harcolnak a politikai „arénában”. Szabó Sándor, a belvárosi református egyházközség vezető lelképásztorja az említett kerekasztal-beszélgetésen így szólt erről: *„Azt gondolom, hogy a mi protestáns hagyományaink és magának Kálvinnak a teológiája is felhatalmaz bennünket arra, hogy Isten által adott lehetőséget lássunk abban, ha egy református lelképásztor aktív politikai szerepet is vállal.”*

Szabó Sándor

Ennek megfelelően 1990 óta mindig voltak és most is vannak református és/vagy evangélikus lelképásztorok a magyar parlamentben. A polgármesterek között is (főleg kisebb településeken) szintén vannak protestáns lelkészek, sőt, a jelenlegi és az előző ciklusban a legfelsőbb országos vezetésben (a miniszterek között) is van református lelkész.

Természetes, hogy a miskolci közgyűlésben is vállalt már szolgálatot helyi protestáns lelkész. Először Veczán Pál evangélikus esperes „szállt ringbe”, s most utóbb, a 2010–14-es városi közgyűlésnek pedig Szabó Sándor (akitől az imént idéztünk) lett a tagja.

Az önkormányzati képviselő lelkészt most, a ciklus vége felé, újból megszólaltatjuk: *„A Biblia tanúsága szerint Isten eleve rendelése, hogy az egy vérből teremtett emberiségen belül különböző népek legyenek, melyeknek Ő meghatározta ’rendelt idejüket és lakásuk határait’ is. Pál apostol azt is világosan elmondta az athéni beszédében, hogy mindezt pedig azért, ’hogy keressék az Istent...’, hiszen nincs messze egyiküinktől sem’. Tehát Isten népeket, nemzeteket teremtett. Ez az alapja a nemzetállamok létének. Vagyis*

logikus a következtetés: Isten a szolgálótól egyfajta nemzeti elkötelezettséget is követel! Ez a nemzeti elkötelezettség számomra a kezdetektől fogva alapvetés, ami mindig is meghatározta az erkölcsi és politikai világnézetemet. Ezt erősítette bennem a Debreceni Nagykollégium szellemisége, amit diákként magamba szívhattam. Egy református ember, református lelkipásztor részéről azért is rendjén való a nemzeti politizálás, mert a Kárpát-medencei, illetve az egész magyar reformátusságot ugyanazok problémák sújtják, mint magát a magyar nemzetet.”

„Most, gróf Tisza István miniszterelnök szobrának helyreállítása kapcsán ötlött fel bennem az a kérdés: mit is jelent református módon politizálni? Ha csak a XX. századra gondolunk, akkor szépen sorjáznak előttünk a nagy példák: az említett Tisza Istvánon kívül gróf Bethlen István vagy a mártír miniszterelnök, Nagy Imre... A miskolci polgármesterek közül pedig többek közt Soltész Nagy Kálmán, Szentpáli István, Gálffy Imre. Valamennyi jelentős, karakteres református politikust jellemezte a kálvini predestinációs gondolkodás, az Istennel szembeni alázat és a Neki való megfelelés kényszere, az ebből következő felelősségvállalás. A hit, az erkölcs és a politikai következetesség megalkuvás nélküli vállalása.”

„Nem szabad a keresztyén erkölcsöt és nemzettudatot feláldozni a politika oltárán! Kompromisszumokat természetesen tudni kell kötni, de nem elvtelenül. A politikában, egy politikai csoportban, frakcióban törvényszerű, hogy alkalmazkodni kell, hisz ott többféle nézet, érdek keveredhet, esetenként ütközhet is. Annak is tudatában kell lenni, hogy a pártpolitizálás bizonyos esetekben önfeladással is járhat, s többek közt ezért is fontos az óvatosság. Ez ugyanis egy nehéz terep, s soha nem szabad elfeledni, hogy a politika csak eszköz és nem a cél. A cél pedig soha nem szentesítheti az eszközt! Sokszor eszembe jutott az elmúlt négy év során egy Arany János idézet: 'Legnagyobb cél pedig, itt, e földi létben, / Ember lenni mindég, minden körülményben.' Vannak minimumkövetelmények, amikből nem engedhetünk akkor sem, ha esetleg súlyos konfliktus származhat belőle a politikai küzdőterén. S egy istenhívő ember ebben a helyzetben is, mint az élet más területén, csakis úgy gondolkodhat: Istennek kell inkább engedni, hogynem embereknek (Ap.Csel. 5,29). Ennek megfelelően politizáltam az elmúlt négy esztendőben a városunk érdekében, a közösség javáért. Nagyon hálás vagyok Istennek, hogy ilyen módon is szolgálhattam Őt és az embertársaimat.”

Majd hozzátette: *„úgy látom, hogy a magyar politikai életnek erkölcsi megújulásra van szüksége. Nem szabad elnézni a korrupciót, az erkölcsi kibágást, a közélettel össze nem egyeztethető elvtelen megalkuvást. Úgy látom, hogy a diktatúra évei után a kívánt politikai kultúra még ma sem alakult ki Magyarországon.”*

Szabó Sándor nemcsak elméletileg felkészült, politikatudományban jártas, elvi alapokon álló politikusként mutatkozott meg az elmúlt esztendőben, hanem afféle „kijáró, talpaló” képviselőként is. Számára nem voltak kis ügyek, nem csak az ún. nagy volumenű dolgok menedzselését vállalta fel. Emellett hűségesen és hatékonyan látta el a „szokványos” képviselői feladatokat, amik többek között a körzete infrastruktúrájának fejlesztéséhez kapcsolódtak. A főutca, az előző ciklusból áthúzódó EU-s beruházásoknak köszönhetően, hatalmas fejlődésen ment át. Végig a szívéen

viselte a többi egyházzal való kapcsolattartást. Így például a képviselői keretéből segítséget nyújtott az ortodox templom tetőszerkezetének felújításához. A „Dr. Hilscher Rezső Szociális Közalapítvány a Miskolci Családokért” kuratóriumának elnökeként örömmel számolt be arról, hogy Szépkorúak Házát (100 személyes idősök otthonát) négy évvel ezelőtt állandó likviditási gondokkal küszködve vették át, s három évi hűség, szakszerű munkájuk eredményeként az intézet gazdálkodása kiegyensúlyozottá vált. Ezek mellett természetesen szólhatnak még a választókörzetben lévő többi intézettel való gyümölcsöző kapcsolattartásáról is. A közgyűlés oktatási, kulturális, sport és turisztikai bizottságának alelnökeként foglalta össze: „*óriási változások mentek végbe ezen a területen is*”.

Voltak olyan városi szintű, meghatározó kezdeményezései is, melyek egyértelműen az ő nevéhez köthetők, és nélküle nem jöhettek volna létre ebben a ciklusban. Ezek közül a legfontosabbnak talán az Országzászló felállítását mondhatjuk. Ennek ötlete – árulta el a képviselő – magától Orbán Viktortól származik. Ezt követően Szabó Sándor egyéni képviselői indítványa volt az országzászló létesítése, melyet a Lévy József Közművelődési Egyesület a várossal együtt valósított meg. Köszöni a képviselő ezúton is a FIDESZ–KDNP frakciónak és az egész képviselőtestületnek, hogy az ügy mellé álltak, a városi szakapparátusnak pedig, hogy mérhetetlenül nagy, odaadó munkát végeztek.

Aztán, mivel a rendszerváltás idején állított doni kopjafa – tölgyfa, mivelta ellenére is – elkorhadt, ezért úgy döntött Szabó Sándor, hogy a katasztrófa 70. évfordulójára azt újra faragtatja. A kezdeményezést tett követte, a képviselői keretből és egyéb források felhasználásával el is készült az új kopjafa. Szintén ő vívta ki, hogy Oláh Miklós 56-os, bizonyíthatóan tiszta életű, a fiatalság elé példaképpel adható hős szülőházának a falára emléktábla kerüljön. Kezdeményezte sírjának helyi védetté nyilvánítását, erre a közgyűlés ütemterve szerint ez év második félévében kerülhet sor. Bízunk abban, hogy az újonnan felálló testület – bármilyen is lesz annak összetétele – ezen erkölcsi kötelezettségnek eleget fog tenni. (Egyébként Oláh Miklós életéről kiadvány is megjelent a Lévy egyesület kiadásában.) Folyamatban van Misley Emese sírjának helyi védetté nyilvánítása, ennek kezdeményezője szintén a képviselő lelkész.

Az Országzászló

A lelki vonatkozású képviselői munkáját így összegezte: „*Lelkipásztorként, istenes magyarságtudattal, egyfajta spiritualitást vittem bele a politikába. Az önkormányzat megbízásából nemzeti ünnepeinken több alkalommal ünnepi beszédet tartottam. A közgyűlésben pedig kénytelen-kelletlen, önként vállalt moderátori szerepet is betöltöttem, mivel Miskolc Megyei Jogú Városnak és magának a közgyűlésnek, mint közhatalomnak a méltóságát esetenként sértette egyes vitatkozó partnerek modora, viselkedése és stílusa.*”

„*A négy év során több iskola került át egyházi fenntartásba. Ezeket mindig jó lelkiismerettel és örömmel támogattam. A gyülekezetünk is át kívánt venni egy iskolát, és pedig a történelmi református egyház területén létesült Fazekas utcai Általános Iskolát, mivel ennek egyik jogelődje a Tóth Pál Református Nőnevelő Intézet volt. Az átvétel ellen sem az iskola vezetése, sem a szülői munkaközösség nem emelt kifogást. A templom és iskola a reformáció korától kezdve szervesen összetartozik. Nem véletlen, hogy Reményik Sándor e két megtartó erőt együtt említi versében. Eddig nem sikerült kivívnunk ennek az iskolának egyházi kezelésbe való átadását, de nem adjuk fel! Jelenleg az ügy ott tart, hogy a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ levele szerint új eljárásban lehet az egyházközségnek kérnie az átadást. Bizalommal folytatjuk tovább a küzdelmünket.*”

„*Az aktív közéleti szerepet – a képviselőségtől függetlenül – korábban is vállaltam, és ezután sem kívánok visszavonulni. Istentől kérem az erőt és alázatot ahhoz, hogy mindig az Ő rendelkezésének megfelelő helyen és módon tudjak szolgálni.*”

Jeney Edit

KISS ENDRE JÓZSEF

1848 arcai: Dessewffy Arisztid

Az aradi 13 között három felvidékit találunk: Au-lich Lajost, Láhner Györgyöt és Dessewffy Arisztidet. Köztük Dessewffy Arisztid¹ az, aki abaúji születésű. A Kassai Járás Ósvacsákány településén – Sáros Vár- megye határához közel – látta meg a napvilágot 1802. július 2-án, Dessewffy Gáspár és Kubinyi Juliánna gyermekeként.

Családjának története, mely a Horvát-Szlavón- országai Pozsega Vármegyében gyökerezik, nyolc év- századon át dokumentált napjainkig. Leszármazásu- kat visszavezetik Cserneki Desislus (= Dezső) nevű őszükre, aki a tatárok ellen vívott Muhi Csatában (1241) bár súlyosan megsebesült, a jobb karját is elveszítet- te, mégis megőrizte a reá bízott országzászlót.² Közü- lük jó néhányan jelentős szerepet játszottak közele- tünkben és művelődéstörténetünkben.³ Ósvacsákány 200-300 lelkes település lakosságának többsége tót lutheránus és Dessewffy Arisztidet is evangélikus felekezetűnek keresztelték a helyi lutheránus templomban, mint ahogy testvéreit: Gusztávot, Istvánt, Kálmánt és Terézt.

A gyermekek iskolai oktatása abban az időben otthon kezdődik. A házitanítók készítik fel a gyermekeket az iskolára. Arisztid 10 évesen kerül otthonról az eper- jesi kollégiumba (1812), ahol jól tanul és népszerű mind a tanárok, mind a diákok körében. Amikor Kassán folytatja tanulmányait, már körvonalazódik nála, hogy katonai pályára adja a fejét. A jó döntését igazolja az, hogy 16 évesen az 5. sz. hu- szárezred zöld mentés, vörös nadrágos kadétja (1818). Ez nem más, mint a Radeckzy Huszárezred, amely a kiváló cseh vezéréről európai hírnévre tett szert.⁴ A sikert és a hírnevet azonban a magyar vitézség harcolta ki, mivel a Habsburg Birodalom valamennyi huszárezredét magyar alakulatok alkották. Dessewffy itt két év múltán

Dessewffy Arisztid

¹ Teljes nevén: cserneki és tarkói Dessewffy Arisztid István Themistokles (1802–1849).

² Éble Gábor: A cserneki és tarkeői Dessewffy család. Bp. 193. 3. p.

³ Csupán néhányukat említve: Dessewffy János Pozsega Vármegye örökös főispánja a 16. század első felében; Dessewffy József (1771–1843) képviselő, MTA tagja; Dessewffy Aurél (1808–1842) a Kisfaludy Társaság alapítója, a MTA tagja; Dessewffy Emil (1814–1866) a MTA elnöke.

⁴ Gr. Radetzky János József Vencel Antal Ferenc Károly (1766–1858) akinek emlékét őrzi a Johann Strauss által komponált Radetzky Mars, valamint a huszárok komáromi emlékműve.

hadnagy, 1825-ben főhadnagy, 1832-ben másodkapitány, 1836-ban a svadronos kapitányi rangot éri el.

Teréz húga akkor már Újlaki Antal felesége, akinek Antónia leányával megismerkedve, feleségül veszi az unokahúgát. Katonaként a hosszas békeidőszak miatt elunja magát és kapitányi rangban a nyugdíjazását kéri 1839-ben. Ettől fogva hol Sáros Vármegyében, hol a Szepességben tartózkodik, a közelettől visszavonultan, a családjának és a gazdálkodásnak élve. A családi élete azonban nem szerencsés: sorra születnek gyermekei, de sorra elhalnak: öt gyermekét veszíti el. Végül felesége is megbetegszik. Orvosi tanácsra, levegőváltásra Velencébe viszi, de az elvesztését így sem sikerül elkerülni: ott temeti el szeretett feleségét 1847-ben.⁵

1848 forradalma, majd szabadságharca azt az embert szólítja tehát a küzdőterre, aki sorozatosan mindent elveszített, ami kedves volt a szívének. Beleveti magát a nemzetőrség szervezésébe. A Sáros vármegyei lovas nemzetőrség őrnagyaként képes szembe szállni a reguláris császári erőkkel: Schlik lovas tábornok⁶ csapataival. A császáriak által okozott károkat képes eredményesen mérsékelni, amikor Schlik 8000 fős hadereje a Duklai-hágón áttör, s a budaméri ütközetben csapást mér a Pulszky Sándor vezette magyar erőkre és elfoglalja Eperjest és Kassát. A kassai veszített csatában Dessewffynek köszönhető, hogy a magyarok ágyúí, tüzérsége megmaradnak. Klapka II. hadtesténél honvéderőnként szolgál, újjászervezi a felső-tiszai hadtestet, s a Tisza mentén sorozatos győzelmeket arat.

A tarcali ütközet idején késve kapja meg a parancsot, ami arra utasítja, hogy csatlakozzon. Miskolc környékéről indul, és jellemző a lelkiületére, hogy ezekkel a szavakkal jelentkezik: *„Jöttem, amint jöhettem, s itt vagyok eldönteni a csatát, vagy ha az a késedelem miatt elveszne, elveszni magam is.”*

A tarcali ütközet – csak úgy, mint a bodrogkeresztúri – a magyar honvédek győzelmével ér véget. Hasonlóképpen tünteti ki magát az ugyancsak győztes kompolti csatában, ami után érdemrendet nyer⁷, és alezredessé léptetik elő. A kápolnai csatában a két tűz közé szorított dandárját kiemelkedő hősiességgel vezeti ki a biztos pusztulásból. A győzelmes tavaszi hadjáratnak csaknem minden csatájában ott van: Tápióbicske, Isaszeg, Vác, Nagysarló, s ez utóbbinál már hadosztályparancsnok. Mellette van a családjából Dessewffy Gyula és Dessewffy Zsigmond, akik ugyancsak hősiiesen vitézkednek. Megjegyzik a bajtársai: *„Boldog vagy Arisztid, hogy olyan családod van, amelynek minden tagja egy-egy hős.”*⁸

Nem volt túlzás ez a megállapítás, ha belegondolunk abba, hogy a szabadságharcban a Dessewffy-családnak összesen 19 tagja szolgált tisztii rangban.⁹

⁵ Dessewffy Dénes fia, akit ugyancsak Arisztid névre kereszteltek (1854–1922), képviselő, közíró, könyvet írt Velence történetéről és látínálóiról: Velence. Bp. 1895.

⁶ Gr. Franz Schlik (1789–1862) altábornagy, Krakkó császári kormányzója. Egyik szemét 1813-ban csatában vesztette el. Magyarországi tevékenységéért a Vaskorona Rend nagykeresztjével és a Katonai Mária Terézia Rend parancsnoki keresztjével tüntették ki.

⁷ Magyar Katonai Érdemrend III. fokozata.

⁸ Vasárnapi Újság 1868. XV. évf. 44. sz. címloldal.

⁹ Dessewffy Sándor pedig éppen 1848-ban Kassa polgármestere volt.

Arisztid az I. Hadtest lovasságának parancsnoka már, amikor részt vesz Buda várának ostromában. Ezt követően vezérőrnagy, és a IX. Hadtest parancsnokává nevezik ki.

A családi boldogsága ismét kiteljesedik, amikor Pest-Budán feleségül veszi Szinyei Merse Emmát 1849 nyarán. Az esküvő után azonban rögtön kivezénylik a frontra.

Az oroszok ellen harcol és a turai ütközetben kitűnési magát. Talán utoljára szerepel győzedelmesen. Huszárijai saját testükkel fedezik vezérüket, hogy nagy áldozatok árán átvághassák magukat az ellenségnek.

A magyar honvédség az osztrák haderővel elbírt volna, ahogy ezt a tavaszi hadjáratnál bizonyította, az egyesült osztrák és orosz túlerővel szemben azonban nem sok esélye maradt. Dessewffy ekkor már a visszavonuló, Szeged környékén összevont lovasság parancsnoka. A magyar haderőnek nincs utánpótlása, a katonákat éhínség és járvány tizedeli. 10.000-es haderejével mégis szembeszáll a 120.000-es orosz haderővel.

Dessewffy a szőregi és temesvári veszített csaták után folyamatosan hátrál, átadja a parancsnokságot Lázár Vilmosnak. Karánsebestől – 4 lovas ezred élén – török területre térhet, ahol már nem üldözhetik. Ekkor kap baráti levelet Lichtenstein hercegtől,¹⁰ egykori katona társától. Egyidősek voltak, egy ideig párhuzamosan haladtak fölfelé a ranglétrán: Lichtenstein a 7. huszárezred őrnagya, ezredese, a 9. huszárezred parancsnoka, vezérőrnagy és prágai dandárparancsnok. A magyarországi hadműveletek során Schlik hadosztályparancsnoka, majd Haynau helyettese. Dessewffy azt az ajánlatot kapja tőle, hogy a katonáival együtt adja meg magát, mert egyedül így kaphatja meg azt a kegyelmet, amit ő ki fog eszközölni a számára. Dessewffy egyrészt bízik egykori bajtársa becsületszavában, másrészt pedig nagyon vágyakozik vissza a Pesten hagyott ifjú feleségéhez. Reális döntés a részéről, hogy elfogadja az ajánlatot és – a külföldi égerutat elszalasztva – megadja magát a hercegnek.

Ettől kezdve azonban Haynau¹¹ rendelkezik a sorsáról, aki gúnyt űzve abból, hogy Lichtenstein herceg közben jár Dessewffyért; a kegyelem megadását úgy értelmezi, hogy a kötél általi halálos ítéletet golyó általi kivégzésre módosítja.

A vád az volt ellene, hogy megszegte a császári hadseregben tett katonai esküjét, miszerint királyának csapatai ellen nem harcol és egyetértett a felségsértő Függetlenségi Nyilatkozattal. Erre azzal védekezett, hogy a császári hadseregbe visszatérését nem tették lehetővé, amikor azt kérte, s katonaként a magyar alkotmányra tett esküje kötelezte arra, hogy immár a magyar minisztérium határozatainak engedelmeskedjen.

Dessewffy Arisztid az első négy kivégzett között fejezte be életét 47 évesen. Őt úgy kellett fölébreszteni a kivégzés hajnalán, mert mélyen aludt. Amikor ezen ámulnak a többiek, ezt a megjegyzést tette: „*Miért ne aludnék, ha a lelkiismeretem tisztá?*”

Bilincsből, de a legjobb, ünnepi öltözetükben, fehér kesztyűvel a kezükön vonultak az elítéltek – katonák és papok kíséretében – az aradi vesztőhelyre. A kivégzésük előtt imádkoztak a lelkipásztorokkal, kezet szorítottak egymással. Dessewffy a lelkipásztornak adta

¹⁰ Franz de Paula Joachim Joseph von Lichtenstein (1802–1887) herceg a mai lichtensteini uralkodó család őse.

¹¹ Br. Julius Jacob von Haynau (1726–1853) IX. Vilmos választó fejedelem és egy zsidó asszony törvénytelen gyermeke, akit a fejedelem elismert magának és bárói címet hagyott rá. Itáliában a „*Bresciai hiéna*” – elnevezést ragasztották rá az ottani kegyetlenkedései miatt.

át emléktárgyait és feleségének szóló levelét. A hóhér levette láncokat és hátra kötötte kezeiket. Felolvasták ítéletüket. Nem kérték, hogy bekössék a szemüket.¹² Dessewffy az osztrákokra a legmélyebb megvetéssel tekintett. Bátran nézett szembe hóhéraival: „*A haláltól nem félek. Száz és száz halál lebegett körülöttem a csatákban*” – nyilatkozta korábban.

Utolsó följegyzett mondata: „*Tegnap hősök kellettök, ma mártírok... Így parancsolja ezt hazám szolgálata.*”

Halálának előzményeiről több változatban olvashatunk. Az egyik úgy szól, hogy felesége – Szinyei Merse Emma – kieszközölte a kegyelmet a férje számára, de mire a kegyelmi határozat Aradra érkezett, a kivégzése már megtörtént. Haynau ugyan megkapta egy nappal korábban, de nem bontotta fel ezt a levelet. Utóbb állítólag hozzájárult ahhoz, hogy az özvegy ezzel a levéllel megmentse egy másik halálraítélt életét. A választás Máriaássy János¹³ honvéd ezredesre esett, aki így elkerülte a kivégzést és hét éves börtönbüntetését követően szabadult.

A másik változat szerint Dessewffy maga kérte a korábbi harcos- majd börtöntársát, a nála 20 évvel fiatalabb Máriaássy Jánost, hogy ha őt kivégzik és Máriaássyt nem, akkor vegye feleségül az özvegyét, és gondoskodjon róla. Máriaássy így cselekedett: a börtönből szabadulva 1856-ban, fölkereste az özvegyet és nem sok idő múltán feleségül vette.

Közismert, hogy a kivégzés helyszíne mellett, a várárokból elhantolt mártírok számára nem engedték a méltó végtisztesség megadását. Voltak, akiknek a családja valahogyan kiügyeskedte, hogy elvihessék hozzátartozójuk maradványait és voltak, akikért nem jelentkezett senki. A 14-ből¹⁴ az utolsó öt tetemeit¹⁵ csupán 1932-ben – a Maros töltésének az erősítése közben – tárták fel és helyezték végső nyugalomra.

1850 tavaszán Dessewffy Arisztid három unokatestvére – Bánó Miklós, Bydeskuthy Ernő és Dessewffy Kálmán – arra szánták el magukat, hogy megpróbálják hazavinni a földi maradványait. Először maguk próbálkoztak a kiásásával, de az esős idő és az őrjáratok miatt nem jártak sikerrel. Másnap találtak egy osztrák őrnagyot, aki vállalta, hogy ha kellőképpen megvesztegetik a beosztottjait, kiásatja velük a holttestet, de kikötötte, hogy ne koporsót hozzanak a maradványok számára, mert az feltűnő volna, hanem ládát. Amikor ez megtörtént, átvéve a maradványokat elvitték a Dessewffyak margonyai birtokára. A ládát fölnyitva azt látták, hogy akik kiásták a holttestet azok földarabolták azért, hogy a ládába beleférjen. Az azonosítása is bizonytalan volt a családtagok részéről mindaddig, amíg egy kétségtelen ismertető jegyét meg nem találták.¹⁶

Azóta a margonyai kriptában pihen, ahová a magyar állam is emléktáblát helyezett és ahol évente összegyűlnek a Felvidékről a március 15-i és október 6-i nemzeti megemlékezést megtartó magyarok.

¹² Hamvay Ödön: Október hatodika. Bp. 1909. 27. p.

¹³ br. márkus- és batizfalvi Máriaássy János (1822-1905) a királyi testőrségben szolgál, a Sándor Gyalogezred főhadnagya, a honvéd seregben aradi táborparancsnok, kitéüntetett hadosztályparancsnok, ezredes. Halálos ítéletét 18 évi várfogságra változtatták, amiből 7 évet ült le. Későbbi katonai pályafutását vezérőrnagyi majd altábornagyi rangban fejezte be.

¹⁴ Az aradi 13 és Kazinczy Lajos.

¹⁵ Aulich Lajos, Knezich Károly, Nagysándor József, Poeltenberg Ernő, Török Ignác.

¹⁶ Bydeskuthy Ernő emlékezése Dessewffy Arisztid holttestének elszállításáról Iványi Ödön lejegyzésében. In: Katona Tamás: Az aradi vértanúk. Bp. 2003.

Pyrker János László egri érsek (2.)

ÉLETÉT MEGKESERÍTIK A POLITIKAI ESEMÉNYEK

Pyrker 1832 tavaszán Pozsonyba költözött, hogy ott részt vegyen az országgyűlés munkájában. A parlament szócsépléssel töltötte az idejét, Pyrker nem szerette a gyűléseket. 1833 őszén visszajött Egerbe. Nyolc hónapig volt távol a várostól, szeretett volna inkább egyházi ügyekkel foglalkozni, mint politikával.

Egerben azonban újabb nagy politikai megpróbáltatások várták.

Egy Ragályi nevű ellenzéki vezér nagy lendülettel tevékenykedett Pozsonyban és elhatározta, hogy a jövőben ő lesz az ellenzék vezére. Ehhez azonban meg kellett választatnia magát megyei küldötteknek.

Először hazájában, Borsod megyében, Miskolcon kísérletezett, itt azonban a konzervatív erők kibuktatták. Heves megyében gróf Keglevich fogta pártját. A választásokat meg sem várva jelöltté nyilvánították. A választások előestéjén a mérsékelt, de erősebb párt felvonult a városban és találkozott Ragályival és követőivel, akik „Szabadság”, „Tisza” és „Ragályi” feliratos zászlók alatt vonultak ellenük. Véres összeütközés keletkezett. Az összecsapásnak halálos áldozatai voltak, a fosztogatások sok családot tönkretettek. Pyrker a következő reggel szeretett volna a megyeházán szabályos választást tartani, de már késő volt. A fegyveres tömeg megrohanta a megyeházát, feldúlta, az utolsó három főispán képét széthasogatta. Egy megyei tisztviselőt kényszerítették, hogy végezze el a jegyző feladatát, Ragályi kinevezési okmányát kiállították és rányomták a megye pecsétjét. Pyrker nem tudott mást tenni, feloszlatta a megyei gyűlést és elhalasztotta a választást.

A zabolátlan tömeg éjszaka Keglevich gróf vezérletével macskazenét adott az érseknek, bepiszkították a képtár falait, ablakait. Pyrker mélyen sértve érezte magát e közönséges eljárás miatt. Foglalkozott azzal a gondolattal, hogy végleg elhagyja Egert. Ha a székesegyház építése nem tartotta volna vissza, el is hagyta volna. Mikor később az esetnek osztrák barátai között híre ment, többen mondták neki, hogy nem kellett volna a durvalelkű és közönséges magyarok közé jönnie. Ha nem is ment el végleg, ettől kezdve sokkal többet volt nyugati országokban, mint itthon. Ott becsülték és ünnepezték, az uralkodók, a szellemi élet vezetői megbecsülve érezték magukat, ha felkereste őket.

Pyrker azt kívánta, hogy a meghatalmazást vegyék el Ragályitól. Elképedve látta és hallotta azonban, hogy Ragályit Pozsonyban nemcsak elfogadják, hanem ünneplik, és ő elevenen tevékenykedik. Az ellenzék azonban hamarosan kénytelen volt megtapasztalni, hogy Ragályi az arisztokraták ellenállási szárnyához tartozik, és a konzervatívok nyelvén beszél.

Országos vizsgálat kezdődött, de az nyagon lassan haladt. A császár is tudomást

szerzett az eseményekről, és mikor az érsekkel találkozott, őszinte elismerését fejezte ki neki következetes magatartásáért.

1835 februárjában a császár nagyon beteg lett. 26-án visszavonta II. József rendeleteit, melyek az egyház szabadságát korlátozták, március 2-án pedig meghalt.

A császár halálával Pyrker elvesztette befolyását az udvarnál. Károly és János főhercegek, akikkel valamikor a hegyeket járta, félre voltak állítva, a császárnő mindinkább visszavonult és karitatív tevékenységnek szentelte magát.

A KÉPTÁR

Velencei tartózkodása alatt – mint már szó volt róla – figyelmét felkeltették a művészi képek is, és tudatosan gyűjtötte a festményeket. Egyrészt maga vásárolta, másrészt – később – ügynökei révén felkutatta és így vette meg azokat.

A képeket Egerbe magával hozta, és az érseki palotához egy déli szárnyat építtetett, ahol azokat kiállította és majdnem mindenki számára is hozzáférhetővé tette.

Pozsonyban az ülések befejezéshez közeledtek, már csak néhány kulturális döntés volt hátra. Elhatározták a Nemzeti Színház megépítését és egy nemzeti múzeum megépítését, melyhez 500 000 forintot szavaztak meg. Széchenyi István édesapja már 1802-ben adományával megteremtette az alapját egy nemzeti gyűjteménynek. Volt már könyvtár, éremgyűjtemény és kezdtek megvalósítani a botanikus és ásványgyűjteményt is. Ezt kívánták megfelelő épületben helyezni.

Ekkor lépett színre Pyrker. Az összegyűlték általános ujjongásától kísérve képgyűjteményét a magyar nemzetnek adományozta. Ez olyan jelentős adomány volt, hogy az országgyűlés törvényben mondott érte köszönetet.

A gyűjtemény 183 nagy értékű képből áll, köztük nagy velencei mesterek, Gentile Bellini, Tiepolo, Lorenzo Lotto, Palma Vecchio, Veronese és Strozzi alkotásai. A képek ma a Szépművészeti Múzeumban vannak, annak törzanyagát képezik.

Hazafias érzésből ajánlotta fel Pyrker gyűjteményét? Mint a képek nagy ismerője, tudta ezek értékét, és ezért építtetett számukra egy külön kiállítási szárnyat az érseki székházhoz. Most meg akart szabadulni a képektől?

Köztudott, hogy a képeket Egernek akarta adni, azzal a kötelezettséggel, hogy a fenntartás költségeit a város viseli. De az is köztudott, hogy a város vezetősége húzódozott a nagy adománytól: micsoda nagy terhet jelent a képek fenntartása és gondozása!

Arról is szólnak hírek, hogy 1833-ban a zavargások idején a képtár falait piszokkal kenték be, és ez mélyen sértette az érseket.

Mégis: nem ez vezette képeinek nagylelkű felajánlásában. Azt kell mondanunk: felajánlásának igazi oka hazafias érzése volt, úgy vélte, a képek nagyobb hasznára vannak a magyarságnak az ország központjában, mint Egerben.

A képek 1844-ig Egerben maradtak, akkor Pestre szállították és a nádor két év múlva nyitotta meg a képekből rendezett gyűjteményt, az első magyar képgyűjteményt, az ő ötvenéves hivatali tevékenységének jubileumára.

Az 1833-as zavargásokat még mindig nem számolták fel teljesen. Az érseknek már elég volt. Helyettest kért, mert el akarta hagyni Egert. A megye megkísérelte elérni,

hogy álljon el szándékától, ami gyakorlatilag a főispáni tisztról való lemondást jelentette volna, de Pyrker nem tágított. Szeretett volna már újra kedvenc fürdőhelyére utazni és gyógyíttatni magát. Minden politikai hatalmát átruházta tehát egy adminisztrátorra és elutazott. Élvezte a szabadságot.

A kúra azonban nem hozta meg a kívánt eredményt. Arca bal felén újra érezte a kízó szúrásokat. Mindent igénybe vett, amit az akkori orvostudomány kínált, de semmi sem használt. Ahogyan a leírások alapján következtetni lehet, valószínűleg baloldali arcidegzsábája volt.

A SZÉKESEGYHÁZ

Egerbe érkezve legelső feladatának egy új, az egyházmegye nagyságához és nevéhez méltó székesegyház építését tekintette. A várban levő székesegyház a török idők alatt megsemmisült. Az egri püspökök székhelye akkoriban Jászón volt. A török kiűzése után, 1687-ben a püspök is visszatért székvárosába, Egerbe. Mivel azonban az ősi székesegyház megsemmisült, másikat választott helyette. A város központjában megmaradt a Szent Mihály plébániatemplom. A török ugyan ezt mosévá alakította, de a püspök kitakaríttatta, felszentelte, és ezt a gótikus, nem nagy templomot választotta székesegyháznak.

A kor szelleme szerint átalakították: az oltárt a nyugati végébe helyezték, tornyot építettek hozzá és az egészet barokk berendezéssel látták el. A templom azonban így sem képviselte alkalmasan a nagy egri egyházmegyét.

Már Eszterházy Károly szeretett volna egy megfelelő templomot építeni, de meghaladtá erejét. Pyrker János László érsek volt az, aki a nagy feladatot felvállalta és nagyszerűen megoldotta, megépítette az ország egyik legnagyobb és legszebb templomát.

Először építőmestert keresett. Packh János bécsi mester személyében vélte megtalálni. Több terv is készült. Az érsekség megvásárolta a terveket. Az egyiket meg is valósították: Polgáron építették fel. A templom szép, nagy, de messze nem éri el a mai székesegyház nagyságát és eredeti, egyedi szépségét.

Packh János abban az időben az esztergomi székesegyház felépítésén is fáradozott. Művét nem fejezte be, mert megölték.

Pyrker tehát kénytelen volt más építész után nézni. Hild Józsefre esett választása. Benne megtalálta azt az építészt, aki az ő merész és minden más templomtól elütő, eredeti, és mégis vonzó templomát meg tudja építeni.

Minden ember művében benne van az élete. Pyrker székesegyházában is benne van, hogy ő velencei pátriárka volt. A székesegyház alapvonalai nagyjából megegyeznek a velencei San Marco templomával. A neoklasszikus stílusban épült templom ívei a bizánci templomok fenséges íveit idézik.

Az építési szerződést 1830. augusztus 28-án írták alá. November 2-án, az érsek születésének évfordulóján, bontani kezdték régi székesegyházát.

Az alapkövet 1831. március 22-én helyezték el ünnepélyesen. 1833 októberében a székesegyház nyers falai már álltak, a nagy mű lényegében készen volt. Már csak vakolni és díszíteni kellett. 1836-ban a templom készen állt.

Ez a gyors építkezés rendkívüli teljesítmény volt abban az időben, de a modern, minden technikai eszközzel felszerelt építőipari vállalatoknak is becsületére válna. A bazilika méltán viseli homlokzatán a felírást: DECURSU UNIUS LUSTRI EXSTRUCTA MDCCCXXXVI – ÖT ÉV LEFOLYÁSA ALATT FELÉPÍTVE. (A latin szövegből hiányzik a főnév, a főnévvel együtt így volna: Domus decursu unius lustris exstructa. A felépítve szó nőnemben áll, mivel a ház nőnemű szó.)

Az érseknek gondja volt a székesegyházat díszítő munkákra is. Szobrokat szeretett volna az új templomba. Eszébe jutott, hogy Velencében megjelent nála egy fiatal szobrász, Casagrande és felkínálta neki egy szép Keresztelő Szent János szobrot. Őt kereste meg, és kérte fel levelében a székesegyház szobrainak elkészítésére. Casagrande azonnal válaszolt. Nagyon

megtisztelő feladatnak tartotta az érsek ajánlatát és készséggel elvállalta. Egerbe jött, itt hosszú ideig dolgozott. Alkotóműhelyt hozott létre, amelyben az általa kiképzett munkatársak dolgoztak. Előkészítették a szobrokat, amit Casagrande faragott meg véglegesre. Az ő művei a Szent István, Szent László, Szent Péter, Szent Pál, a hit, remény, szeretet, az angyalok szobrai a főoltár mellett és a domborművek, szerte a székesegyházban.

A szobrokat demjéni kőből faragta, az nem tudott ellenállni az időjárás viszontagságainak, a székesegyház felszentelésének évfordulójára valamennyi szabadban levő szobrot újra kellett faragtatni. Most már kemény mészkőből.

Casagrande szeretett Egerben lenni. Megnősült, egri lányt vett feleségül, házat vett magának. Amikor egri tevékenységét befejezte, Pyrker érsek közvetítésével Esztergomban kapott munkát. Ugyancsak a székesegyház szobrait faragta.

Pyrker festőművészeket is keresett. A legjelentősebb közöttük Josef Danhauser, aki a főoltárképet festette. Az érsek még Bécsben ismerte meg a festőművészt, felkarolta a tehetséges ifjút és most megbízta a főoltárkép elkészítésével. A festmény nagyon szépen sikerült, noha Pyrker nem volt megelégedve vele. Egy levélben meg is írta kifogásait, a kép azonban maradt, amilyen volt. Szeptember 12-én készült el, és rögtön Egerbe szállították.

A mellékoltárok képeit olasz festőművészeknél rendelte meg: Michelangelo Grigoletti, Giovanni Schiavoni, Adeodato Malatesta és Giovanni Busato dolgoztak neki.

TÁVOL EGERTŐL

A pozsonyi diétán megjelent ugyan, de elhagyta Pozsonyt azzal, hogy beteg. Valóban az is volt, de végtelenül unta azt a kicsinyes civakodást, ízléstelen mocskolódást, amit parlamenti munka címén folytattak.

Svájcba ment, majd Németországba. Amerre járt, mindenütt a legnagyobb szívéllyességgel fogadták. Újságok ünnepelték, államférfiak fogadták, nagy fogadásokat rendeztek tiszteletére. A német nyelv Homéroszát ünnepelték benne.

Németországi látogatásának egy állomásáról mindenképpen meg kell emlékezni. Felkereste Köln városát is, ahol először megcsodálta a dómot. A dóm befejezetlenül állt, de a császár parancsára be kívánták fejezni, hogy a német szellem kiválóságát bizonyítsa. Felkereste továbbá a kölni érseket, báró Clemens August Droste zu Vischeringet, aki abban az időben hősieles harcot vívott a porosz uralommal az egyház jogainak védelmében.

A poroszok ugyanis egész Németországra kiterjesztették a hatalmukat, és mindenhol bevezették a porosz jogot. Ennek egyik rendelkezése volt, hogy a vegyes házasságból született gyermekek az apa vallását követik. A katolikus egyház ragaszkodott hozzá, hogy a gyermekek mind katolikus vallásúak legyenek. A császár felszólította a kölni érseket, hogy tartsa magát az állami rendelkezésekhez. Erre az érsek nem volt hajlandó. Pyrker azonosította magát magatartásával, és kifejezte, hogy mindenképpen a pápai rendelkezéshez kell tartania magát. „Meglátja, ebből nekem nagy bajom lesz” – mondta a kölni érsek.

Droste jól látta a helyzetet. A porosz kormány felszólította, hogy mondjon le. Mivel ő a felszólításnak nem engedelmességet, ezért 1837. november 20-án az érseki székházban házi őrizet alá helyezték, majd Mindenbe hurcolták és börtönbe vitték.

A bebörtönzés egész Németországban nagy felháborodást keltett.

Az esetnek a magyar viszonyokra is hatása volt. Metternich, aki a bécsi konferencia óta a monarchiát kormányozta, világosan látta ezt. A pozsonyi országgyűlésen is egyik legfőbb téma volt, illetve lett volna a vegyes házasságból származó gyermekek vallása, de a tárgyalást újra meg újra elnapolták.

Közben Pyrker előtt új távlatok látszottak megnyílni.

Rudnay bíboros érsek már 1841-ben meghalt, és a császár még mindig nem jelölt a helyére senkit. Sokan várták, hogy Pyrker lesz az esztergomi érsek, bíboros, és ő be fogja fejezni az esztergomi bazilika építését, ami egyrészt Rudnay halála, másrészt az építész halála miatt már évek óta állt. A császári családdal való közismert bensőséges kapcsolata, a pápához való töretlen hűsége táplálták is a gondolatot, hogy ő lesz az esztergomi érsek. Ő azonban egy akkor szerzett lírikus költeményében azt írja, hogy „megyünk, utazunk, lovagolunk mindenfelé, mértéktelen vonzás alatt állunk, de már hallik a toronyból a végső harangszó és int a sír, amely a szelíd, végső nyugalmat kínálja.” Ezt 1837 késő őszén írta.

1838 tele rendkívül szigorú tél volt. Pyrker ki sem mozdult a lakásából.

Márciusban volt a pesti nagy árvíz. Pyrker érsek az árvízkárosultak megsegítésére 1000 forintot adott.

Arcfájdalmai megint kiújultak, és ettől kezdve egy évtizeden keresztül tartottak, mérhetetlen szenvedéseket okozva neki.

Június elején Svájcba indult. Kolowrat, aki mint államminiszter Metternich mellett a monarchia vezetője volt, sürgette, hogy menjen Milánóba a császár koronázására.

Mint a vaskorona rend birtokosának, ami olasz kitüntetés volt, mindenképpen ott kellett volna lennie.

Pyrker azonban nem ment. Ferdinánd császár akkorra már kinevezte a veszprémi püspököt, Kopácsit esztergomi érseknek. Pyrker tudta, hogy Ferenc császár őt nevezte volna ki, és nem kívánt megjelenni ott, ahol keresztülnéztek rajta. Ferdinánd játéklabda volt Metternich és Kolowrat kezében, önálló gondolata nem volt, a kinevezést a két államférfi intézte. Ő Svájcot látogatta, majd elment Hofgasteinbe, amely neki köszönhető, hogy neves fürdőhely lett.

1839. július 2-án Karlsbadban van. Európa előkelőségei ott adtak egymásnak találkozt. Pyrker szívesen volt ott, őt is szívesen fogadtak. Egy séta ürügyén bensőséges ünnepség közepén találta magát. Ő ugyanis Karlsbadban egy épületet adott beteg katonák fürdőzése céljára. Az ott tartózkodó előkelőségek összebeszéltek, odasétáltak vele és köszönetet mondtak neki nagylelkűségéért.

Vilmos porosz trónörökös is ott tartózkodott abban az időben, és meghívta egy délutánra. Az érsek elfogadta a meghívást, és felhasználta az alkalmat, hogy közbenjárjon a jövődő német császárnál Droste kölni érsek érdekében. Annál is inkább, mert Poroszországot egyre súlyosabban érintette az egyház ellen vezetett harc. A posnani érsek sem volt hajlandó bevezetni a porosz rendelkezéseket, őt is bebörtönözték. A trónörökösre nagy hatással volt a Pyrkerrel történt beszélgetés, egy levélben mondott érte köszönetet és kifejezte kívánságát, hogy gyakrabban és hosszabb időre találkozzanak.

Pyrker Karlsbadból visszatért Pozsonyba, hogy az országgyűlés munkájában részt vegyen. Ott továbbra is az a terméketlen vita folyt, mint előbb. 1840-ben a cenzúra enyhült, a kormányzat megengedte Kossuthnak, hogy lapot indítson, ami annyira népszerű lett, hogy a kormány már nem mert többé fellépni Kossuth ellen. Széchenyi István próbált elébe állni a forradalmi szellemnek Kelet Népe című könyvével, de a társadalom nem értette. Mit beszél valaki 1841-ben forradalomról?

Pyrker 1841-ben újabb nagy adományt adott át a köznek. Bécsben volt egy háza, amit I. Ferenc császár emlékére a felnőtt vakoknak adományozott. Kikötése csak annyi volt, hogy védőszentjének napján, Keresztelő Szent János ünnepén, és az ő halálának napján az intézet lakói vegyenek részt szentmisén és imádkozzanak érte. A ház a Rengasse-ben van.

Egyre inkább aggodott egészségi állapota miatt. Arcfájdalmai ugyan enyhültek, de szízcavarai voltak, ami miatt Pestre ment gyógyulást keresni. A pesti orvosok Bécsset ajánlották. Noha az utazás nagyon fárasztotta, Bécsbe ment. Ott azonban olyan beteg lett, hogy halálát várták. A bécsi magasabb körökben hamar híre ment betegségének és sokan felkeresték. A császári család tagjai napi jelentést kértek állapotáról és ismételten meglátogatták. Csak áprilisban tudott visszatérni Egerbe, de megint nem maradt itt, hanem Karlsbadba utazott, ahol mindig olyan jól érezte magát.

1843 nyarán ismét Pozsonyban volt, hogy az országgyűlés munkájában részt vegyen. A németországi vallási küzdelmek itt is éreztették a hatásukat. A császár azért Lonovics püspököt Rómába küldte, hogy a pápával tárgyaljon a vegyes házasságból származó gyermekek vallásáról. Pyrker felhasználta az alkalmat arra, hogy Rómában

szóba hozza visszavonulását. A Szentszék azt kívánta, hogy a nehézségek ellenére is maradjon egri érsek. Az ellenzék Lonovics küldetését egy idegen hatalom belügyeinkbe való beavatkozásaként értékelte. A harc tehát folyt tovább, amibe Pyrker személyesen beleavatkozott. Az eseményeket itt részletesebben tárgyaljuk, mert ezek fényében látszik Pyrker rendkívüli egyénisége.

Eszterházy Kázmér galantai gróf emelkedett szólásra és miután csípős megjegyzésekkel illette a katolikus püspököket, Herostratos antik példáját idézte, aki felgyújtotta az efezusi templomot, hogy neve fennmaradjon.

„A hírességnek ez a fajtája sokáig egyedül maradt, míg nemrégiben, a mi korunkban, mégpedig néhány évvel ezelőtt, a Rajna partján egy új Herostratos jelent meg, aki a természet szent templomába égő, gyújtó fátylát dobott. Ez a Herostratos hamarosan követőkre talált külföldön is, és talált, sajnos, a mi hazánkban is.”

Pyrker felháborodva hallgatta a gróf gyalázkodását, hogy merészel ez a gróf az egyháznak erről a hősről, a kölni érsekről így beszélni? Szólásra jelentkezett. Először a jogi helyzetet vázolta: az egyház feje a pápa, minden katolikusnak hozzá kell igazodnia.

Majd így folytatta: „És ezt a nagy és szent embert, akit a most dicsőségesen uralkodó porosz király saját kezűleg írt levelében jelentett ki ártatlannak, és aki előtt a katolikus világ egyöntetűen fejet hajt, merészelte itt tegnap egy névleg katolikus gróf gyalázkodó kifejezésekkel Herostratoshoz hasonlítani. Valójában ő vívja ki magának a Herostratoshoz való hasonlóságot, nevét megbélyegzik és az unokái csak borzongva emlékeznek rá.

Ha itt a házban körülnézek, úgy látom, én vagyok a legidősebb. A természet törvénye szerint hamarosan a sírba szálllok, de köszönöm az égnek, hogy sem hazámban, sem külföldön, ahol én egyáltalán tevékenykedni tudtam, nem hoztam hazámra szégyent. Életem végén nem bocsátanám meg magamnak, ha nem emelnék szót annak a nagy embernek érdekében, akit én szerencsémnek tartok személyesen ismerni, és akit az egész katolikus világ tisztel. Nincs neki szüksége az én dicséretemre, Isten trónja előtt ragyogó koszorú várja, amit gonosz emberek hiába akarnak letépní a fejéről.”

Pyrker érsek felszólalását a ház döbrent csendben hallgatta végig, és a továbbiakban a viták hangneme is megváltozott, sokkal visszafogottabb és kulturáltabb, tárgyszerűbb lett, noha beszéde a vegyes vallások ügyében döntő változást nem hozott.

Lassan eljött a nyár, a főnemesek elhagyták Pozsonyt. Pyrker is Egerbe indult. Utazása majdnem tragédiába torkollott. Vagy két óra járásra Eger előtt nagy vihar támadt. A kocsis egy pajtában keresett menedéket. A pajta azonban összeomlott, a lovak megijedtek, a hintó felfordult. Az érsek lába az ajtón keresztül a sárba ért, egy negyedórába telt, míg a kocsiból kiszabadították. Szerencsére nagyobb sérülés nélkül megszta a kalandot.

ARCFÁJDALMAI

1836-tól arcfájdalom kínozza.

Fájdalmai olyan súlyosak voltak, hogy közéleti és magánéleti tevékenységét egyaránt akadályozták. Abban az időben egyik levelében egy költő meghívására azt írja,

hogy felkeresi ugyan, mert szeretné megmutatni nagyrabecslését, de egy negyedóránál tovább arcfájdalmai miatt nem tud maradni.

Az orvosok nem tudtak mit kezdeni betegségével. Először azt gondolták, hogy a fájdalom a fogaitól van. Mivel a fájdalom makacsul megmaradt, az orvosok a legképtelenebb gyógymódokkal próbálkoztak. Piócat helyeztek az ínyére, dunsztkötéseket alkalmaztak, mágnesezték, különböző tinktúrákat, kenőcsöket rendeltek. Szegény páciens hűségesen követte az orvosok utasításait, de a kezelések csak még súlyosbították a bajt. Pestre ment, Bécsbe ment. Galvanizálták, elektromosan kezelték, akupunktúrát alkalmaztak – egyszer az alsó, máskor a felső ajkát, aztán az arcát szúrták keresztül, de mind nem ért semmit.

Nem írom tovább kínzásának állomásait. Végül is megunta és minden gyógyszert félretett.

1846 szeptemberében Karlsbadba ment. És megtörtént a csoda: a fájdalmak amilyen gyorsan jöttek, olyan gyorsan eltűntek.

SEGÍT AZ ESZTERGOMI BAZILIKA BEFEJEZÉSÉBEN

Az esztergomi bazilika építését még Rudnay bíboros-érsek kezdte el. Az építés munkálataiban nagy nehézséget jelentett, hogy az új épületbe bele kívánták illeszteni a Bakócz kápolnát. Rudnay prímás halála (1833) jelentett újabb nagy akadályt. Kopácsyt csak hat év szünet után nevezték ki. 1839-ben pedig Packh János építőmestert lakásán meggyilkolva találták. Ekkorra csak a kripta volt készen, az építkezés megállt.

Ösztönzőleg hatott viszont az egrí főszékesegyház nagyon gyors felépítése: a nagy épület 5 év leforgása alatt készen volt.

Kopácsy Pyrker érsek segítségét kérte az építkezés befejezéséhez. Legelőször is megrendelték az oltárképet. Pyrker ígérte közbenjárását. Felkérte Danhausert, aki számára az egrí oltárképet megfestette, hogy készítse el az esztergomi székesegyház oltárképét is. Danhauser csak hosszas rábeszélésre vállalta el. Hozzá is fogott, de nagyon nehezen haladt vele. Betegségére hivatkozott. Pyrker nem tudta mire vélni a dolgot, már azt gondolta, hogy Danhauser tőle teljesen szokatlan módon csak ürügyet keres a késedelemre, míg egyszer csak Danhauser felesége közölte vele, hogy a festőművész meghalt.

Pyrker ismerősei köréből más festőművészt keresett és talált is.

Hild elvállalta az építés vezetését, Casagrande, a szobrászművész is kész volt az esztergomiaknak dolgozni. El is költözött Esztergomba egész műhelyével együtt.

Közben Pyrker saját székesegyházára is gondolt: a székesegyház belső festésére 10 000 forintot rendelt hagyatékából.

HÁZ A KATONATISZTEKNEK

1842-ben nagyjelentőségű adományt ajándékozott az érsek a városnak. Az ajándékozásnak maradandó nyomai vannak.

A városi magisztrátusnak ajándékozott egy házat, amelyet nem sokkal előbb vásárolt. Az ingatlanon felül még 5000 forintot is adott.

A házat azért adta, hogy a városnak legyen hol elszállásolni az ott tartózkodó ka-

tonatisztek. Az akkori rendelkezések szerint ugyanis elszállásolásukról a városnak kellett gondoskodnia. Ez a kötelezettség nagy anyagi terhet jelentett, de a polgárookra erőszakolt beszállásolás erkölcsi szempontból sem volt közömbös.

A város nagyon hálás volt az adományért. Barabás Miklós festőművésztől megrendeltek Pyrker érsekről egy életnagyságú képet, hogy a városházán állandóan emlékeztessen a nagylelkű adományra.

A kép ma is megvan, a vármúzeumban látható. A képen Pyrker érsek a vaskorona renddel van ábrázolva, mellette látszik a székesegyház kontúrja, amelynek tervrajzát kezében tartja. Az érsek a székház általa épített déli szárnyának balkonján áll, mellette egy asztal, az asztalon irodalmi művei. A háttérben látszik a ház, melyet Pyrker a városnak adott.

A képet a városházán egy nagy hálaünnepség keretében vették át. Az ünnepségre meghívták az érseket is.

A városbíró nagy beszédet mondott. Méltatta benne Pyrker érdemeit. Hogy rendbe hozta a várat, megindította a fürdőt, elrendelte Szarvaskónél a szoros átvágását, hogy könnyebb legyen észak felé a közlekedés. Megemlítette azonban, hogy az érsek jótékony célra házat ajándékozott Gasteinben, Karlsbadban és Bécsben, nagy értékű festményeit a nemzetnek ajándékozta, Tüornitzben pedig hívei érdekében bátran fellépett a francia katonasággal szemben.

Nem tudni, mit akart a városbíró ezzel a beszéddel. Talán engesztelni akarta azokért a sértésekért, melyeket Egerben kellett elszenvednie? Vagy figyelmeztetni akarta az egri nép iránti lelkipásztori kötelességeire? Ma már nem tudjuk megmondani.

A képet akkor a városháza dísztermében helyezték el és ott is volt 1948-ig. Amikor azonban hazánkban a kommunista párt átvette a hatalmat, kitették onnan. A múzeumba került, ma is ott látható. A díszteremben egy másik, sokkal kisebb jelentőségű kép kíván némi kárpótlást nyújtani a késő utódok magatartásáért.

POLITIKAI MOZGALMAK

Az egész Monarchiát szellemi fogságban tartotta a szigorú cenzúra, amit Metternich Napóleon leverése után a birodalomban bevezetett. Célja az volt, hogy a forradalmi eszmék terjedését megakadályozza. Napóleon a francia forradalmi eszméket meglovgolva vetette uralma alá az egész Európát, Metternich nem akart még egy francia forradalmat, vagy ahhoz hasonlót.

Írók, költők beadványt fogalmaztak a cenzúra eltörlése érdekében. A beadványt Pyrker is aláírta, noha ő nem tartozott a liberálisok közé. A beadványt Kolowratnak nyújtották át. Míkor át akarták adni a beadványt, Pyrker még egyszer kézbe vette és meglepetve tapasztalta, hogy ő az első aláíró, pedig világosan emlékezett, hogy harmadiknak írta alá. A két előző ugyanis a nevét valami módon eltávolította és a végére írta. Pyrker nem törődött vele. Eleget szenvedett a cenzúrától.

Metternich azt válaszolta a beadványra, hogy egyenként kész fogadni az aláírókat, de semmiféle mozgalmat vagy egyesületet nem ismer, amely ilyen cél érdekében fel lehetne. Nem is lett a cenzúra eltörléséből semmi.

A VÉG JELEI

1846 júliusában ismét Karlsbadba utazott, ahol augusztusban súlyos beteg lett. Titkára, Tárkányi Béla több orvost is hívott hozzá, akik a beteg mellett virrasztottak éjszakánként, de az előkelő beteg gondozásának felelősségét nem merték magukra venni, hanem más híres orvosokkal, akik előkelő pácienseikkel Karlsbadban tartózkodtak, konzíliumot tartottak állapotáról. Segíteni azonban senki sem tudott.

Pyrker maga is számolt azzal, hogy élete hamarosan véget ér.

Tárkányi írt Egerbe Lévy helynöknek, hogy azonnal menjen Karlsbadba, ha még életben akarja látni az érseket.

A beteget a császári ház képviselőiben felkereste Stephan főherceg, hogy búcsút vegyen tőle, aki nagybátyját, I. Ferenc császárt hosszú időn keresztül oly hűségesen szolgálta.

Már mindenfelé beszéltek az érsek közeli haláláról, amikor kezdte jobban érezni magát. Augusztus végén már újra terveket kovácsolt. „Hamarosan jární is tudok és augusztus végén Bad Hofgasteinbe megyek.”

Az újságokban közben megjelent a halálhíre, amit nagyon gyorsan visszavontak.

Decemberben már újra súlyos beteg lett. December 8-án tervezte megünnepelni pappá szentelésének ötvenedik évfordulóját, de olyan beteg lett, hogy a szervezés munkálatait leállították. Öt nappal előbb azonban összeszedte minden erejét és 1846. december 8-án elmondta az aranymisét. Négy püspök asszisztált neki, a vármegyék elküldték képviselőiket, a katonaság ünnepi díszben vonult ki a misére, a káptalan érmet veretett. Pyrker nagyon örült: nem a beszédeknek, nem a pompának, hanem a megszámlálhatatlan tömegnek, amely őszinte áhitattal vett részt a szentmisén. A tömeg akkora volt, hogy nem fért be a székesegyházba.

A tél folyamán Velencébe szeretett volna utazni, de olyan gyenge volt, hogy a szobát nem tudta elhagyni, tervét feladta.

Gondos ápolásban részesítették. Annyira felépült, hogy megint el tudta hagyni a szobát. Húsvét után Bécsbe utazott, hogy ott gyógytassa magát. Onnan meglepetés-szerűen visszatért Egerbe. Akkor hozott egy magyar kultúra számára hátrányos döntést: korabeli magyar írókkal, költőkkel folytatott levelezését a drezdai könyvtárnak adta. Ezek között voltak Bajza József, Czuczor Gergely, Vörösmarty Mihály levelei. Az értékes iratokkal a szászok szinte semmit sem tudtak kezdeni. A könyvtár igazgatója annyira nem értett hozzá – semmit sem tudott magyarul és a környéken sem talált senkit, aki neki a levelek elolvasásában segített volna –, hogy levélben kérdezte meg, vajon József keresztnéve-e Bajzának, és hogy a Gergely névnek mi felel meg németben.

Végül még megvalósította dédelgetett tervét. Szerette volna Bad Hofgasteinben felállítani I. Ferenc császár mellszobrát. Minden erejét összeszedte, hogy augusztus 15-én a szobor leleplezésén jelen tudjon lenni. Az ünnepségre meghívta a császári család tagjait, azonban senki nem ment el. Különböző ürüggyekkel mentették ki magukat. A császárné fürdőhelyen volt, az fontosabb volt neki, mint férje szobrának leleplezése. János főherceg egy közeli fürdőhelyen volt, úgy látszott, hogy majd ő képviseli a császári családot. Az ünnepség előtt három nappal azonban felkereste az érseket, hogy

elbúcsúzzon tőle, részvételét ő is lemondta. Pyrker szemére hányta a hálátlanságát. Amikor a császári család tőle szolgálatot kért, mindig készségesen tette, most ő kérte, hogy együtt fejezzék ki hálájukat a császár iránt, aki mindannyiuknak jótévője volt, és ezt a császári család nem tette meg. A szoboravatási ünnepség ennek ellenére nagyon jól sikerült. A szobor most is ott áll Bad Hofgastein legelőkelőbb szállója előtt. Nem messze tőle Pyrker szobra.

A VÉG

Tárkányi, Pyrker titkára azt írja naplójában 1847. november 16-án, hogy az előző éjszaka számára felejthetetlen marad. Pyrker ugyanis feltárta előtte lelkét, elmondta cselekedeteinek rugóit, megvilágította lényének legfőbb tulajdonságait. Két fogalmazványt és egy levelet írt, ahogyan az érsek diktálta. Reggel szédült a gondolatok és emlékek tengerétől, mert az emberismeretnek olyan mélységei nyíltak meg előtte, amelyekben talán csak minden ezredik embernek van része.

Az érsek december 1-jén kedvenc könyvéből az Orlando Furiosóból olvastott fel. 11 óra tájban meglátogatta az orvos, és felhívta a figyelmet a közelgő vég látható jeleire. A nagybeteg csak nehezen lehetett rábírní, hogy bizonyos értéktárgyakat becsomagtasson. Este papot kért. Mikor a pap eltávozott, így szólt: „Figyeljete! Két óraker végem lesz.” December 2-án hajnali négy óraker eltávozott a földi életből. Titkára, az inas és egy irgalmasrendi testvér jelenlétében (aki ágyánál virrasztott) zárta le a szemét.

Másnap testét – ahogyan rendelte – felboncolták. A halotti anyakönyvben a halál okának a végegyengülést jegyezték be.

Testét Lilienfeldben temették el, szívét hazahozták Egerbe, szeretett székesegyházába, legnagyobb alkotásába. Most is ott van a kriptá északi végében. A padlón egy hatalmas márványtábla jelzi a helyet, ahová temették. A márványon sokszor lehet friss virágok találni. Ma is vannak, akik hálásan emlékeznek rá.

SZEMÉLYÉNEK IDŐSZERŰSÉGE ÉS TALÁNYA

Aligha találunk hazánkban olyan személyiséget, aki korunkban, amikor Európa népeit egy nagy egységbe kívánják foglalni, időszerűbb volna Pyrker érseknél. Igazi európai egyéniség volt. Apja, anyja tiroli származásúak, Magyarországon született, magát mindig magyarnak vallotta, Ausztriában volt szerzetes, lelkipásztor, Nagy-Magyarországon, a jelenleg Szlovákiához tartozó részen, Szepesváralján püspök, Velencében, Olaszországban pátriárka, Egerben érsek, főispán. Mindenütt jótékonyan tevékenykedett: Ausztriában, ahol megmentette a népet a francia katonák bosszújától, megalapított egy máig virágzó előkelő fürdőhelyet, Bad Hofgasteint, tanítóképzőt létesített Szepesváralján, Velencét szabadkikötővé nyilvánította és ezzel kiemelte a várost a nyomorból, Egerben felépítette a székesegyházat, tanítóképzőt, rajziskolát, szépirodai iskolát létesített, rendbe hozta a várat, megnyitotta Szarvaskőnél az utat észak felé, fürdőt létesített, parkot telepített, Egerben, Bécsben, Karlsbadban, Hofgasteinben közcélokra házat adott.

Mindezért Ausztriában, Velencében az iránta érzett hála különböző megnyilvánulásával találkozunk.

Türnitzben a község főterén emlékmű áll tiszteletére, Hofgasteinben utca van róla elnevezve – nem mellékkutca –, ugyancsak Hofgasteinben szobra van, a vendéglőben hatalmas Pyrker-kép a falon, Bécsben gimnázium viseli nevét a róla elnevezett utcában, Velencében a patriarkátus falán emléktáblát láthatunk.

Tevékenységének legnagyobb alkotásai Egerben vannak, azonban jóformán semmi emléke nincs. Van egy tér két házzal: az érseki székház kertjének kijárata és a bazilika.

Miért van így elhanyagolva Egerben? A magyarázat Pyrker életpályájában és az akkori politikai viszonyokban található.

Mint láttuk, bensőséges kapcsolatot tartott fenn a császári házzal, különösképpen magával I. Ferenc császárral. Ez köztudott volt. Az akkori Magyarországon, amely telve volt nemzeti öntudattal, nem volt kívánatos a nép és a tömegek vezetői szemében.

Egerben Ragályi képviselő megválasztása miatt került ellentétbe a városban uralkodó liberális elemekkel. Ő váltig tiltakozott Ragályi ellen, akit hazájában, Borsodban nem választottak meg, Egerben viszont őt, a főispánt semmibe véve megválasztottak. És mivel a liberális elemek ismerték felfogását, igyekeztek az érseket legalább tudomásul nem venni. Érthető, hogy Pyrker igyekezett minél többször távol lenni Egertől. A hangulat Pyrker halála után is megmaradt, annál is inkább, mert amikor Bécsben 1847. december 2-án meghalt, a levegő telve volt a közelgő forradalom feszültségével. Márciusban kitört a forradalom, Magyarországon nem volt időszerű egy olyan személyt ünnepelni, aki a császári családdal bensőséges kapcsolatot tartott.

Aztán telt az idő. A kiegyezésre már a múltból integetett az alakja. Része tehát a feledés lett. Talán pótolhatnánk mi, amit elődeink elmulasztottak, és valami módon kifejezhetnénk a nagy érsek iránti nagyrabecsülésünket és hálánkat.

IRODALMI ALKOTÁSAI

Pyrker álma az volt, hogy nagy költő legyen. A német irodalom klasszikusa kívánt lenni, noha ifjú éveiben németül sem tudott kifogástalanul. Amikor rokona a budai helytartóságon állást szerzett neki, német fogalmazásával nem voltak megelegedve.

Honnan származott ez a törekvése? Talán Virág Benedek hatása volt, aki Székesfehérvárott tanította, és akivel később is kapcsolatban állt.

Mindenesetre a ciszterci rend mellett is azért döntött, mert egy ismerőse azt mondta neki, hogy a rendben nyugodtan megvalósíthatja nagy álmait.

Dolgozott is fáradhatatlanul. Egész életén keresztül őrizte Lilienfeld emlékét.

mopolita-jellegű racionalizmusból. Mikola Borbála hangsúlyozza, Kölcsey Ferenc református ember volt, ám ez az identitása elég felületesnek bizonyult. Kazinczy Ferencsel való találkozásának hatására 1810-ben belép egy szabadkőműves páholyba. A „hazám az egész világ” gondolata ragadja meg. A felvilágosodás filozófusai és a francia forradalom van rá nagy hatással. Az ész emeli oltárra. A bűn ennek következtében számára nem más, mint a tudás hiánya. Ezek szerint úgy lenne, hogy minél nagyobb műveltségre, tudásra tesz szert az ember, annál inkább mentesül a büntől?

Kölcsey Ferenc

Válságos időszakában – 1817-ben – a Jelenések könyvét lapozgatja. Abban találja meg az ígét: „Méltó vagy, hogy elvedd a könyvet és megnyisd annak pecsétjét, mert megöletté és megváltottá minket Istennek a Te véred által, minden ágazatból és nyelvből és népből és nemzetből” (5,9). A Jelenések könyve legalább hét helyen említi, hogy akik az Isten trónusa elé állnak, mindvégig úgy kedvesek, ahogy azok különféle nyelvekből, népek közül, nemzetekből és ágazatokból jönnek. Kedves Istennek az a sokszínűség, ami a nemzetekben megnyilvánul. „Ritkán gondolunk mi erre, hogy – ha már magyarok vagyunk – kedves Isten előtt a mi magyar népünk kultúrája, kedves Isten előtt ez a nép a történelmével, hogy itt él a Kárpát-medencében, és hogy ápolja a kultúráját, a múltjának emlékeit” – emeli ki a lelkész.

Kölcsey ráérzett

„Kölcsey ráérzett a Hymnusban valamire, amit a reformkor kezdetén még senki nem érzett és nem talált el” – mondja Kulin Ferenc irodalomtörténész, másik beszélgetőtársunk. – Ennek bizonyítéka, hogy az 1823-ban papírra vetett költemény alig két évtized múlva a nemzet imájává lesz. Azzá válik Erkel Ferenc zenéje segítségével. A 18–19. század fordulóján lelki értelemben nem létezett egységes magyarság. Volt az évszázados üldöztetések emlékével élő református, és volt az ugyanilyen távolra tekintő katolikus magyarság. Horribile dictu, nem is tartották egymást igazi magyaroknak, mert a hitviták, a felekezeti tagoltság mély szakadékot vágott közjük. Kölcsey elhatározta, egyetlen versben szólítja meg nemzetét úgy, hogy azt minden magyar a sajátjának érezze. Az őstörténetig megy vissza, az eredetmondáig, amelyen nem volt vita. Így szerepelhet a versben Árpád, sőt, Attila apja, Bendegúz is, de nem szerepel a katolikusok szentje, István. Vörösmarty Szózatából is hiányzik Szent István, helyette a magyarság szimbolikus alakjait – Árpádot és a Hunyadiakat – említi: „Itt küzdtenek honért a hős / Árpádnak hadai; / Itt törtek össze rabigát / Hunyadnak karjai”.

Áldozat és feltámadás

Kiss Gy. Csaba irodalomtörténész legújabb könyve, a Hol vagy, hazám? Kelet-Közép-Európa himnuszait hasonlítja össze. Tartalmi csoportosítás szerint három kate-

góriába sorolják a himnuszokat: 1. királyhymuszok, az uralkodót dicsóító, többnyire vallásos megalapozottságú népének; 2. impulzív-agresszív énekek, forradalmi motívumokkal; 3. országhymuszok, a honi táj szépségéről, a nemzet sajátosságairól szólók. A magyar szerinte egyikbe sem sorolható. Kölcsey és Erkel hymnuszja az általa létrehozott negyedikbe, az emlékezet és értékközösség kategóriájába tartozik. Közép-Európa népeinek hymnuszaira jellemző a baljós hang, de végső üzenetük nem pesszimista. Kiss Gy. Csaba szerint félremagyarázás a magyart a legpesszimistább hymnusként emlegetni. A „Meggúnhódté már e nép / A múltat s jövendő” jelentése: meghoztuk már az áldozatot. A feláldozást pedig a feltámadás követi.

Mi által lesz egy hymnusz néphymnuszá?

Az ezt megelőző évszázadokban a katolikus magyarság „néphymnuszja” a Boldogaszony Anyánk és az Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga kezdetű énekek voltak, a reformátusoké pedig a Tebened bízunk, elejétől fogva című zsoltárének. Százhetven éve, 1844. május 1-jén volt a Hymnus pályázat benyújtási határideje. A felhívást Bartay Endre, a Nemzeti Színház direktora tette közzé, egy évvel a Szózat megzenésítésére kiírt sikeres pályázat után. Kölcsey Ferenc vallásos ódájának megzenésítésére tizenhárom pályamű érkezett.

A hús arany pályadíjat az „Itt az írás, forgassátok” jeligés mű nyerte el. Szerzője: Erkel Ferenc, akinek kompozícióját – hat másik dicséretet kapott pályaművel együtt – az akkori Nemzeti Színházban hamarosan elő is adták.

Az igazi pályadíj mégis a mű néphymnuszvá válása lett. A közakarát, a közmegegyezés emelte nemzeti rangra a Kölcsey–Erkel művet. Nyilvános népünnepségen először 1844. augusztus 10-én, az Óbudai Hajógyárban, a Széchenyi nevű gőzös vízrebocsátásánál szólalt meg, s mindjárt többször ismételni kellett. Egyházi ünnepségen öt nappal később, a Rákos mezején, a pesti polgári őrhad zászlószentelésén hangzott fel. A Honderű című lap 1844. augusztus 17-i számában így tudósít: „A szent mise elkezdődik; mit általában magyar ének kísére. Fölmutatás alatt a szép Kölcsey-hymnust hallatván...”

Az 1950-es évek elején Rákosi Mátyás rezsimje korszerűtlennek, retrográdnak ítélte. Modern, kommunista szellemiségű hymnusz írására kérték fel Kodály Zoltánt és a költőt, Illyés Gyulát. Az előbbi rövid válasza Rákosi famulusának, Révai Józsefnek a felszólítására így hangzott: „Jó a régi”. Illyés diplomatikusan, de legalább ennyire elzárkózóan fogalmazott: „Ennél jobb verset nem lehet írni”.

A szocialista tábor országaiban csupán nálunk, a lengyeleknél s a cseheknel élt tovább e nemzeti jelkép folyamatos hagyománya. Másutt mindenhol újat íratott a hivatalosság. Ezzel kapcsolatban Erkel Tibor egyetemi tanár ma így fogalmaz: „Egy néphymnusz nem azáltal lesz néphymnuszá, mert azzá írják, hanem mert a nép azzá teszi”.

Akinek két hymnuszja van

Konrad Sutarski költő, műfordító, több mint négy évtizede él hazánkban. „Nekem két hymnuszom van, azaz négy! A magyar Hymnusz és a Szózat, illetve a lengyel Dabrowski induló és a Bozse, az Isten, ki Lengyelhont... kezdetű vallásos ének. A Dab-

rowski mazurka 1797-ben íródott. Célja a nemzet lelkesítése, hadba szólítása: nyerjük vissza szabadságunkat! A magyar himnusz nem csatára hív. Ez egy fohász, imádság Istenhez”. Azt azért, ezt ezért becsüli. „Talán a magyar a legbékésebb himnusz Európában. Különlegesség, mint ahogy példa nélküli különlegesség a több mint ezeréves magyar–lengyel barátság” – és már sorolja is a 10. század második felétől datálódó sorsközösség kiemelkedő alakjait, köztük a lengyel anyától származó Szent Lászlót, Szent Kingát, Jadviga-Hedviget, Báthory Istvánt. Külön említi az I. világháború után (1919-ben és 1920-ban) a Lengyelországnak nyújtott magyar katonai segítséget. Ez alig ismert, bár – vallja – javarészt ennek a segítségnek köszönhető Lengyelország megmaradását a bolsevik Szovjetunióval folytatott küzdelmében. A nyugat felé nyomuló bolsevik erők ekkor már a Visztulához értek, és Varsó elfoglalására készülődtek, ami egyet jelentett volna Lengyelország újbóli leigázásával. Az akkori magyar külügyminiszter – Teleki Pál – Horthy Miklós kormányzóval egyetértésben, a lengyel kormány kérésére 1920. július 8-án utasította a csepei Weiss Manfréd Műveket, hogy meglévő raktárkészleteit és gyártókapacitását az elkövetkező hetekben kizárólag a lengyel igények kielégítésére fordítsa. A Varsóért folytatott küzdelem azon a napon kezdődött, amikor a magyar segélyszállítmány Skierniewicébe ért. Nagy kerülőre kényszerült. A csehek nem engedték át a szállítmányt, így Románián át vezetett az útvonala. „A megérkezett lőszereket azonnal szétszórták a lengyel alakulatok között. A lengyel hadsereg végre ellentámadást indíthatott és fényes, döntő győzelmet aratott, amelyet Lengyelországban visztulai csodának neveztek el, tekintettel annak augusztus 15-én, Mária mennybevételének napján történő bekövetkezére” – idézi emlékező írásában Konrad Sutarski, akinek legalább két – ha nem négy – himnusza van. „De egy hazám – teszi hozzá –, mert én Lengyelországot Magyarországgal, és Magyarországot Lengyelországgal bővítettem ki”.

Hová néz Kölcsey?

Budapest, Batthyány tér: metróállomás a szentendrei HÉV és villamosok, buszvonalak itteni végállomása, emberek tízezeinek mindennapi átszállóhelye. A tér egyik sarkában talán a legtöbbet nézett magyar szobor Kallós Ede 1939-ben itt felállított Kölcsey szobra. Láss, ne csak nézz! – énekelt az Illés együttes. Kölcsey fél szemmel is látó. Egyik szemét még gyermekként himlőjárvány következtében veszítette el. Mi nézzük, de még e szobor sorsát sem látjuk. Kallós Edének a millenniumi ünnepségsorozat alkalmából 1897. április 4-én a Károlyi család kastélyának parkjában felállított szobrát lefejezték. Ekkor még Nagykaroly volt Szatmár megye központja. A szobor közadakozásból készült. A román hatalomváltást követően a szobrot 1933 májusában megrongálták. 1934. augusztus 30-án négy szélsőséges fiatal lefűrészelte a költő fejét. Néhány napra rá az eredetileg két méter húsz centiméter magas szobor csonkját – melyet a híres párizsi öntődében öntöttek – leemelték talapzatról és beolvasztották. 1939-ben Kallós eredeti gipsz kismintája alapján készült, a nagykarolyihoz hasonló Kölcsey-szobrot avattak Budapesten. Eredetileg 1,85 méter magas vörös márvány talapzatról tekintett le a járókelőkre. Én, aki közelében lakom,

gyermekkoromban még láttam a tömböt. Ezt 1951-ben lebontották, mert elkezdték építeni a metró Batthyány téri állomását. A térre 1974-ben került vissza. Egy alig húsz centiméter magas talapzatra helyezték. Most nem az őt szemlélők szemébe néz a magasból, mint régen, de búsan maga elé mered, a földre. Inkább erősíti a Himnusz pesszimista megítélését, mint azt a Babits Mihály fogalmazta nézetet, mely szerint „...amikor a Himnuszban a magyar történet viszontagságait sorolja föl, a legnagyobb szerencsétlenség, amire gondolni tud, ami a végső fohászt előkészíti és indokolja, nem a tatár, nem a török pusztítása, nem a »vérözön« és a »lángtenger«. Nem, hanem az, hogy a »holtak véréből« nem virul szabadság, hogy mindez a sok szenvedés és vértanúság nem szerezte meg számunkra az egyetlen, a legnagyobb kincset... Az egész költemény ezen sarkallik. Nemzeti himnuszunk igazában a szabadság himnusza. Káromlás szolgásvívvel énekelni, bűn.”

(Jel, XXVI./3.)

Ez a kötődés nem egyoldalú, és nem az emlékeket megszépítő utókor találmánya: Herman Ottó maga is erős érzelmi kötelékeket ápol Miskolccal kapcsolatban. Nem véletlen, hogy akkor már ismert közéleti szereplőként, tudós politikusként ő lett a város parlamenti képviselője 1893–1896 között. Gyermekkorát itt töltötte, itt járt iskolába, később az avasi református templomban kötött házasságot, rokonai laktak itt, és a bükki Hámort választotta idős korában második lakóhelyének. Az ide kötődő szalak közül a legbeszédesebb az a kegyes ferdítés, amellyel ő maga vallotta szülőföldjének a hámosi völgyet. A korabeli életrajzírók és bibliográfusok – köztük Szinnyei József a *Magyar írók élete és munkái*ban – úgy tudták, hogy Diósgyőrben vagy Alsóhámosban született. Halála után néhány évvel, Lambrecht Kálmán életrajzi könyve tisztázta a közvélemény számára megnyugtatóan ezt a kérdést: Herman Ottó 1835. június 28-án Breznóbányán született, és csak tizenkét éves korában, 1847-ben költöztek Hámorba, amikor édesapját, Herrmann Ede Károlyt a királyi koronauradalom orvosaként ide áthelyezték. Édesanyja, Ganzstuck Franciska hét gyermeknek adott életet, közülük egy fiú korán meghalt. Három nővére és két húga között Ottó volt az egyetlen fiúgyermek. A család evangélikus szepességi német (cipszer) származású lévén, anyanyelvük is a német volt. Magyarul az iskolában kezdtek tanulni, és amikor Hámorba költöztek, a környezet hatására vált nyelvében is magyarrá Herman Ottó.

A természet iránt érdeklődés családi örökség: édesapja ornitológiai tanulmányokat folytatott, és amatőr természetbúvárként a kor legjelesebb tudósaival, köztük Petényi János Salamonnal és Alfred Brehmmel rendszeres kapcsolatban, levelezésben állott. A bükki erdőjárások alkalmával mellette sajátította el fia a természet megismerésének és kutatásának első mesterfogásait. Kiütközött ekkor már szenvedélyes, igazságszerető és olykor csapongó, öntörvényű természete is. Telente a szülői tiltás ellenére is a Hámosi-tó jegén csúszkálva szerezte megfázásait, fülgyulladását, amelynek felnőttkori nagyothallás, később sükettség lett a következménye.

Herman Ottó Miskolcon az evangélikus algimnáziumban tanult (az épület jobb sorsra érdemes állapotban a Kis-Hunyad utca 5. szám alatt máig megvan). Nagy hatású tanára volt az algimnázium igazgatója, Máday Károly. Nála tanult meg rendesen magyarul, és neki köszönhető, az 1848-as események közepette életre szólóan elkötelezte magát a magyarság ügye és a nemzeti függetlenség mellett. A forradalom és szabadságharc idején több ízben is részt kívánt venni az eseményekben. Diáktársaival éjszaka átmázolták a császári katonaság őrbódéit piros-fehér-zöldre, majd jelentkezett ügyútitisztogatónak, de szerencsére hazaküldték. A világosi fegyverletétel utáni őszön a német tanítási nyelv miatt nem kívánt többé iskolába járni. A hozzájuk beszállásolt katonai szekér kerekét pedig csak apja közbelépésének köszönhetően nem tette tönkre egy éjjel – nem számolva a várható következményekkel. Ez a szellemiség, a nemzeti radikalizmushoz való hűség élete végéig kitartott: később évtizedekig a '48-as Függetlenségi Párt (Kossuth-párt) politikusa volt, Kossuth Lajossal személyes kapcsolatban állt, nevét pedig szándékosan magyarosította egy r-rel és egy n-nel Herman-ra.

Édesapja a kezelhetetlenné vált lázadó kamaszt kivette az iskolából, és egy miskolci lakatosmesterhez adta inasnak. Innen 1853-ban a korompai gépgyárba került, majd

közös családi elhatározást követően – műszaki ismereteit bővítendő – beiratták a bécsi Polytechnikumra. Már az előkészítő tanfolyamot végezte, amikor édesapja váratlanul meghalt. Édesanyja hazulról nem tudta tanulását tovább finanszírozni, így 1854–1856 között különböző bécsi cégeknél géplakatosként dolgozott, és albérletben lakva önálló életet kezdett. A tudományos érdeklődés jegyében a munka mellett rendszeresen látogatta a bécsi Burg udvari gyűjteményének, a *Hofmuseum*-nak a természettudományi részlegét. (Ebből a *Naturalienkabinett*-ből jött létre később a Naturhistorisches Museum.) Itt Karl Brunner von Wattenwyll, svájci származású természettudós figyelt fel rá, aki maga mellé vette őt rajzolónak, afféle múzeumi gyakornoki, önkéntesi pozícióban a tudományos feladatokhoz. Nemcsak a Brunner tanulmányait és cikkeit illusztrálta, hanem a gyűjteményi rendszerezés, a tudományos leírás, a rovarpreparálás fortélyait is elsajátította mellette.

Közbeszölt azonban a katonaság. Csillapíthatatlan Habsburg-ellenessége okán, nagyothallására hivatkozva meg sem jelent a sorozáson. Emiatt azonban katonaszökevénynek minősült, és 1857-ben tizenkét évre besorozták az osztrák császári hadseregbe. Előbb Zólyomba, majd 1859-ben francia-osztrák háborúba vezényelték. A Gondviselésnek köszönhető, hogy alakulatát menet közben a piemonti hadszíntér helyett Zárán és Zenggen át az ogulini határról ezredhez küldték. Végül Raguzában, a katonai határorvidéken szolgált írnokként, mígnem egy humánus parancsnoka jóvoltából közel öt év után, 1861 szeptemberében leszerelték. Innen először hazatért édesanyjához és testvéreihez Hámorba; majd 1862-ben több hadszíntéren is megfordulva, önként csatlakozott az olasz és a lengyel szabadságküzdelmekhez.

1863-ban két üzlettársával fényképész üzletet nyitottak Kőszegen, *Herman & Wagner* néven. Itt ismerkedett meg chernelházi Chernel Kálmán kőszegi földbirtokossal, aki a történetírás és a közéleti kérdések mellett a természettudományok iránt is érdeklődött. (Fia, Chernel István később Herman Ottó ifjú tanítványaként lett a hazai ornitológia egyik legnagyobb alakja.) A Chernel-kúriában történő rendszeres látogatások barátsággá érlelődtek, így a fényképész üzlet csődje után Chernel Kálmán igazította tovább Herman Ottó pályáját. Preparátori munkáit megismerve, egy általa kikészített ugartyúk, egy albínó pacsirta és egy hermelin (mint afféle referenciák) alapján, Chernel Kálmán juttatta őt múzeumi álláshoz Kolozsvárott. Brassai Sámuel múzeumigazgató mellett lett konzervátor az Erdélyi Múzeumban – kacskaringós életútján a valódi tudományos munkát tehát harminc évesen kezdhette el.

Brassai Sámuel, a 19. század egyik legnagyobb magyar tudós egyénisége jelentős háttal volt a fiatal Herman Ottóra. Polihisztorságát, mindenféle tudományágban való jártasságát, muzeológiai érdeklődését, közművelődési attitűdjeit és szemléletformáló, nemzetnevelő szándékait alighanem itt, a kolozsvári évek alatt szívta magába mestertől. Autodidakta módon, a korban hozzáférhető német és magyar szakirodalmat tanulmányozva igyekezett pótolni iskolázottságának hiányát. Terepmunkát és gyűjteményrendezést végzett, az erdélyi Mezőségen gyűjtött a zoológiai gyűjtemény számára. Állattani bűvárlataiban a madarak, a pókok és a halak keltezték fel leginkább az érdeklődését, de nem hagyta figyelmen kívül a népi kultúra jelenségeit sem. Első ta-

nulmányát 1864-ben a kabasólyomról írta. Ezzel a cikkel kezdetét vette az a hatalmas írói életmű, amely az elkövetkező ötven évben több mint 1100 címre tehető bibliográfiát hozott létre, közte tucatnyinál is több vaskos monográfiával és önálló kötettel. Egyre aktívabb munkásságának elismeréseként az Erdélyi Múzeum Egylet 1869-ben konzervátorból a természettudományi gyűjtemény első számú őrsegédévé (mai kifejezéssel gyűjteménykezelő segédmuzeológussá) léptette elő. Ugyanakkor jellemző a hazai viszonyokra, hogy a muzeológusi fizetés már akkor is szűkösnek bizonyult, és Herman Ottó a következő évben jelezte megélhetési nehézségeit a fenntartónak. Ezen azonban sokat segíteni száznegyven évvel ezelőtt sem lehetett, így 1871-ben otthagyta a múzeumot – helyette újságíróként, szerkesztőként próbált megélni.

A kiegyezés évében, 1867-ben indult el Kolozsvárott a *Magyar Polgár* című közéleti-politikai lap. Ennek eleinte alkalmi szerzője, később rovatvezetője, végül egyik szerkesztője lett. Egészen 1872-ig, amikor a lap körül tömörülő baloldali radikális értelmiség képviselőjelöltje vereséget szenvedett a parlamenti választásokon. A végletekig kiélezett küzdelemben sajtóperek zúdultak a szerkesztőség nyakába, így Herman Ottó főmunkatárs lemondott, és nyolc év után távozott Kolozsvárról.

A kolozsvári évek egyik legérdekesebb fejezete a Jászai Marihoz fűződő szerelme volt. A legnagyobb magyar tragikának is nevezett színésznő 1869-ben Budáról került Erdélybe, újdonsült férjével, Kassai Vidor színművésszel együtt. A Herman Ottóval való megismerkedést követően titkos, romantikus viszony vette kezdetét, melynek levelezéséből kiderül, hogy Jászai Mari őszintén ragaszkodott az ifjú tudóshoz. Herman Ottó nem véletlenül lett a Magyar Polgárnál a színházi rovat vezetője, így „hivatából” is jelen volt valamennyi színi előadáson és színházi eseményen. A kapcsolat végül szakítással zárult, de Jászai Mari két év múlva a férjétől is elvált, és később sem házasodott meg soha.

1872-ben Kolozsvárról egyik barátjához, Bedőházy János földbirtokoshoz ment annak szászvezetői kúriájába. Ifjabb Bedőházy János mellett afféle nevelőként, magántanárnaként dolgozott másfél évet, folytatva terepmunkáit és pókászati, madártani kutatásait. Később elhidegült a barátság közöttük, ezért 1873-ban újra felvette a kapcsolatot bécsi mesterével, Brunnerrel. Meg is állapodtak egy afrikai expedíció tervében: Herman csatlakozni kívánt Brunner kameruni rovartani kutatásaihoz. Búcsú bankettet rendezett, melynek bevételét az útiköltségre kívánta fordítani, de első körben csak Pestig jutott, végleg elhagyva a pályáját elindító Erdély földjét.

Pesten aztán új lehetőségek, új felkérések fogadták, melyek hatására letett az expedícióban való részvételről. Szily Kálmán, a Természettudományi Társulat elnöke, és Frivaldszky János, a Nemzeti Múzeum állattárának igazgatója már évek óta figyelemmel kísérték pókászati kutatásait. Megbízták őt egy pók-monográfia megírásával, amelyhez tiszteséges évi tiszteletdíjat, utazási költségtérítést és alkotói szabadságot biztosítottak számára. 1873 tavaszán elfogadta a megbízást, és kutatásait végül sógorának doroszói birtokára visszavonulva állította össze három vaskos köteté. Az első kéziratot 1875-ben küldte el a Természettudományi Társulatnak, majd 1876–1879 között magyar és német nyelven napvilágot látott a *Magyarország pók-faunája I–III.* kötete.

Ez a munka meghozta számára a társadalmi elismerést, és végleg kikötötte őt a tudomány szolgálatában. 1875-ben Trefort Ágoston kultuszminiszter kinevezte a Nemzeti Múzeum állattári osztályára őrségédnek, melyhez szolgálati lakást is kapott a múzeumban. Ez a kor a magyar tudományos élet megszerveződésének kora: a már létező Múzeum és az Akadémia mellett a különböző tudományágak sorra megalakítják saját társaságaikat, folyóiratok születnek, és megkezdődik a modern értelemben vett tudományos közélet kialakulása. Herman Ottó úttörő szerepet játszott ebben a folyamatban. 1877-ben megindítja a *Természettudományi Füzetek* sorozatát, amelyet sokáig ő maga szerkeszt. Az 1880-as években részt vesz a Magyar Néprajzi Társaság megalapításában, egy ideig betölti annak elnöki tisztét is, és szerepet vállal az *Ethnographia* című folyóirat elindításában. 1893-ban megalapítja az Ornitológiai Központot (később Madártani Intézet), és annak folyóiratát, az *Aquila*-t.

Tudományszervező tevékenysége mellett saját kortársai elsősorban politikusként, országgyűlési képviselőként ismerték. Tizenöt éven át volt a parlament tagja, ezekben az években múzeumi és egyéb állásait szüneteltette. Nemzeti radikalizmusából és baloldali nézeteiből adódóan ellenzékben politizált, a Függetlenségi Párt tagja és Kossuth feltétlen híve volt. 1879-ben Szegeden Kossuth javaslatára indították a választásokon, amit megnyert, és még kétszer, 1881-ben és 1884-ben újraválasztották. 1887-ben alulmaradt, majd 1889-ben Törökszentmiklósról újra bejutott a parlamentbe. 1892-ben Budapest IX. kerületében veszített a kormánypárti jelölttel szemben. Ekkor vetődött fel miskolci képviselőségének gondolata. Az 1893-as választásokon szoros csatában győzte le a Szabadelvű Párt jelöltjét, Radványi Istvánt. 1896-ig volt Miskolc képviselője; erre az időszakra esett Lillafüred nyaralótelep kialakításának kormányzati programja, és a későbbi Peleház telekvásárlása is.

Az 1880-as években fordult figyelme a néprajz irányába. 1883-ban megkapta második nagy megbízását a Természettudományi Társulattól, egy halászati monográfia megírására. A pók-fauna kutatásaihoz hasonlóan terepmunkára indult, és két év alatt bejárta az ország összes halászó vizeit a Balatontól az Al-Dunán át a Felső-Tiszáig. Az ekkor gyűjtött tárgyi anyagot, a hagyományos halászat ősi eszközeit 1885-ben az országos ipari kiállításon bemutatta – ez a kollekció lett a későbbi Néprajzi Múzeum magyar anyagának első gyűjteménye. 1887-ben jelent meg *A magyar halászat könyve* két kötetben, számos maga rajzolta illusztrációval. A halászat mellett a magyarok másik ősfoglalkozása, a pásztorkodás is felkeltette érdeklődését. Az 1890-es években már a pásztorművészetről értekeznek, magát a kifejezést is ő alkotta. Az 1896-os millenáris ünnepségekre készítette el nagyszabású kiállítását, a Városligeti-tóra épített halászati pavilont.

Természettudományos munkásságának és ismeretterjesztő tevékenységének legismertebb, máig legnagyobb hatású részét a madártani kutatások és publikációk jelentik. Már a kolozsvári évek alatt foglalkozott a madárvonulás megfigyelésével, talán még atyai örökségének és preparátori munkásságának hatására. Pestre kerülése után aránylag későn, az 1884. évi első bécsi nemzetközi ornitológiai kongresszus nyomán kezdte maga köré gyűjteni a madártannal foglalkozó kutatókat. Célja volt egy pók-faunához hasonló nagy mű megírása, amely soha nem született meg. Megvalósult

azonban 1888-ban egy norvégiai tanulmányút, 1891-ben pedig Budapesten a második nemzetközi madártani kongresszus. Ezek után egyenes út vezetett a Magyar Ornithológiai Központ megalakításáig, melynek szellemi örököse ma a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület. A madárgyűrés módszerének bevezetése és az első madárvárták létesítése forradalmasította a madárvonulás kutatását, emellett azonban a gyakorlati madárvédelem elindítása is legalább akkora jelentőségű. Legnagyobb példányszámban kiadott könyve lett *A madarak hasznáról és káráról* című írása, az általa is szorgalmazott *Madarak és Fák Napja* pedig máig keretbe foglalja a természetvédelmi tevékenységek több szegmensét.

Miskolci kötődéseit jelzi, hogy 1885-ben maga választotta helyszínén, az avasi református templomban kötött házasságot Borosnyay Kamillával. Feleségével még Erdélyben, egy madarak körül kialakult szenvedélyes, ám szellemes és csipkelődő sajtóvita révén ismerkedtek össze. Csak később, Herman Ottó betegsége idején derült ki, hogy a Judith álnéven publikáló író nő nem más, mint Borosnyay László honvéd őrnagy lánya. Az ágnak esett tudós mellett megjelenve önként vállalta annak ápolását, amiből szerelem és házasság lett – az aglegény természetű polihisztor ötvenedik életében. Esketési bejegyzésük ma is olvasható az avasi egyház anyakönyvében.

Herman Ottó édesanyja még 1863-ban Ungvárra költözött. Miskolcon nem maradt csak egyetlen nővére, Henrietta, aki a híres '48-as naplóíró Szűcs Sámuel ügyvédhez ment feleségül. Házuk a Palóczy utca 13. szám alatt ma is áll, Herman Ottó itt vendégeskedett rendszeresen miskolci tartózkodásai alkalmával. A hátori szülői házat a Szinva 1878-as árvize megrongálta, később le is bontották.

Házasságkötése után azonban felerősödött az igény arra, hogy újra Hámorba költözzenek nyaranta. A lillafüredi nyaralótelep kialakítása idején többszöri telekvásárlással biztosították a helyet egy nyaraló számára, melyet végül Borosnyay Kamilla tervei alapján építettek fel 1898–1903 között. A kertben kanyargott a Szinva egyik ága, rajta két kis famalom – egyikük ma is látható az Emlékház kiállításában. A nyári horgászatok során fogalmazódott meg egy pisztrángtelep létesítésének gondolata, amely a javaslatától már csak Herman Ottó halála után jutott el a megvalósításig. Családi beceneve nyomán Pele bácsiról Peleháznak, Pele-laknak nevezték a nyaralót.

Az 1890-es évek nemcsak a lillafüredi építkezésről és a miskolci képviselőségről maradtak emlékezetesek a városban: ekkor kerültek elő Bársony János ügyvéd házának alapozásakor a levél alakú köeszközök, a Bársony-házi szakócák. Herman Ottó magyar és német nyelven publikálta a leletet, ám a szakma akkor nem fogadta el érvelését az eszközök paleolit voltáról. A későbbi kutatások azonban őt igazolták, és az 1906-tól meginduló bükki barlangi ásatások elindításával ismét maradandó tudománytörténeti felismerés fűződik a nevéhez.

Herman Ottó 1914 decemberében közlekedési baleset áldozata lett. Nagyothallása miatt nem észlelte a Múzeum körúton közlegő társzerkeret, és elütötték. A törött lábbal fekvő beteg végül tüdőgyulladásban halt meg december 27-én. Temetése két nappal később a Kerepesi temetőben volt. Végakaratóban meghagyta, hogy Hámorban kíván temetkezni, és síremléke egy mészkőből kifaragott haldokló sast ábrázoljon. Ennek

Miskolc városa 1965-ben tett eleget, amikor hamvait a fővárosból hazahozták, és édesapja mellé helyezték. Síremlékét Varga Miklós szobrászművész készítette 1975-ben.

Kultusza több tudományos társaságban is megkezdődött az első világháborút követően. Első emlékművét a Nemzeti Múzeum kertjében leplezték le 1930-ban. Miskolcon a papszeri öreg múzeum előtt álló szobrárt Medgyessy Ferenc készítette, 1957-ben avatták. Ma országsszerte több mint harminc intézmény, számos közterület, több társaság, emlékérem és iskolai vetélkedő is viseli a nevét. Második miskolci egész alakos szobra, Varga Éva alkotása, 2013 őszén került átadásra a lillafüredi Palotaszálló függőkertjében.

A 2014-es Emlékévbén, e rövidre sűrített életrajzi előadás végén három pontban kívánom összefoglalni Herman Ottó üzenetét. Először: a tehetség mindig utat tör magának. Érettségi és diploma nélkül, autodidakta módon vált a 19. század egyik legnagyobb tudós egyéniségévé, tehetségének és szorgalmának köszönhetően. Másodszor: példát ad számunkra az elkötelezettség és a kitartás terén. Elvei és céljai mellett mindvégig megmaradva, nagy kitérőket és évtizedes „csúszásokat” is vállalva haladt lépésről lépésre a nagy művek megírásában, a tudományszervezésben, fontos közügyek megvalósításában. Harmadszor: sokszínű és kalandos életútján mindig szolgálatkészen, lelkes odaadással tette éppen aktuális feladatát, a címben is olvasható mottó jegyében: „dicsőség nincsen, csak kötelesség.”

*(A Herman Ottó Emlékév tiszteletére, a Lévy József
Közművelődési Egyesület rendezvényén, 2014. április 29-én
elhangzott előadás szerkesztett, rövidített változata)*

FORRÁSOK

HIDEG ÁGNES: Herman Ottó Miskolcon. A szerző magánkiadása, Miskolc, 2014.

LAMBRECHT KÁLMÁN: Herman Ottó. Az utolsó magyar polihisztor élete és kora. Bíró Miklós kiadása, Budapest, 1920.

SPÓNER PÉTER–TÓTH ARNOLD: „Dicsőség nincsen, csak kötelesség” Herman Ottó élete és munkássága. (Herman Ottó Emlékház, Lillafüred) Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság, Miskolc, 2007.

Elhurcolt szerzetesekre emlékeztünk

A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége miskolci csoportja idén is – immár tizedik alkalommal – megrendezte koszorúzási ünnepségét a minorita rendház falán elhelyezett emléktábla előtt, a szerzetesek elhurcolásának, szétszórásának 64. évfordulóján. Az ünnepség kezdetén Gróf Lajos, a KÉSZ miskolci csoportja vezetőségének tagja köszöntötte a megjelenteket, majd Jelenits István piarista atya mondott ünnepi beszédet. Ezután került sor a koszorúzásra, majd a szentmisére, amelyet ugyancsak Jelenits atya mutatott be a templomban. Vele koncelebrált Kalna Zsolt minorita tartományfőnök, Mikolai Vince főesperes, a KÉSZ miskolci csoportjának egyházi elnöke. Az ünnepségen és a szentmisén közreműködött a Mindszenti-kórus, Murvainé Bodnár Ildikó vezetésével.

– Kedves emlékező miskolciak! A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége miskolci csoportja nevében köszöntöm önöket, a kedves atyákat, külön örömmel és szeretettel Jelenits István piarista atyát, tanár urat, aki emlékező beszéde után majd bemutatja az elhurcolt szerzetesekért a szentmisét – mondta bevezetőjében Gróf Lajos. – Éppen ma 64 éve annak, hogy az ávosok elvitték Miskolcra, ebből a rendházból az akkor itt élő minorita szerzeteseket, atyákat, testvéreket, tanulókat. Éppen 10 éve

Továbbadni a fiataloknak is!

annak, hogy a KÉSZ miskolci csoportja, Kartal Ernő atya akkori tartományfőnök, plébános javaslatára, először megrendezte ezt a koszorúzási ünnepséget. Ez tehát a tizedik alkalom, hogy itt találkozunk kedves mindnyájukkal. Talán többen vannak olyanok, akik minden alkalommal részt vettek ezen az ünnepségen.

A Mindszenti-kórus

64 év nagyon hosszú idő, úgy gondolom, mégis jó, hogy erről az eseményről évről évre megemlékezünk, hiszen ez a múltnak egy olyan szelete, amiről nem szabad elfeledkezni. A 64 éve itt történekről nálam sokkal többet tud Jelenits tanár úr, úgyhogy meg is kérem emlékező beszéde megtartására.

JELENITS ISTVÁN SP

Vértanúi magatartással viselték a megpróbáltatásokat

Azokra a minorita papokra, szerzetesekre emlékezünk, akik az ötvenes évekig háborítatlanul éltek itt, és szolgálták templomuk révén a város hívő embereit. Jártak a börtönkápolnába is, hogy ott a rabokat a hit világához elvezessék, vigasztalást adjanak nekik, lelki erőt büntetésük eltöltésére. Szolgáltak úgy, hogy a munkájuk eredményét a jó Isten tartja nyilván, de a város történetébe, múltjába is beíródott.

Nagyon megrázó dolog volt, hogy amikor a kommunista diktatúra megtette az egyház elleni lépéseit, azután hogy Mindszenty hercegprímást elfogták, nagyon kemény intézkedések következtek. 1950-ben elhatározták, hogy a szerzetességet felszámolják, megszüntetik Magyarországon. Több mint 11 ezer szerzetes élt akkor az országban, négyezer-egynéhány szerzetes pap és laikus férfi szerzetesestvér, és több mint 6000 apáca, akik részben iskolákban, részben betegápolásban teljesítettek szolgálatot és az imádságukkal, speciális szegénygondozásukkal nagyon sokat használtak mindenfelé.

A történelemből, az egykori iratokból tudjuk – a tárgyalások iratai is előkerültek, ránk maradtak –, hogy azért szüntették meg a szerzetességet, mert nemcsak a temp-

Jelenits István atya

Balról jobbra: Mikolai Vince főesperes, Kalna Zsolt minorita tartományfőnök, Blénesi Róbert aradi minorita szerzetes és egy olasz minorita vendégpap

lomban volt jelen az egyház, hanem a civil élet világát is áthatotta iskolák révén, kórházi szolgálatuk révén, a szegények gondozása révén. Ezt akarták megakadályozni. Az volt a logikájuk, arra hivatkoztak, hogy valamikor régen az állam képtelen volt ezeket a kulturális feladatokat ellátni, ezért hívta meg a szerzetesrendeket, rájuk bízva ezt a munkát. De most, hogy megváltozott az ideológia, az államnak van embere arra, hogy ezeket a feladatokat megoldja, és az új eszmék nevében ellássa. Nincs szükség a szerzetesek munkájára, ezért ezeket megszüntetik.

Egyedül 6 fiú és 2 leányiskolában engedték meg, hogy a szerzetesek tovább tanítsanak. Ez elenyészően kicsi szám az ország közoktatásához képest, és azokhoz az iskolákhoz képest, amelyekben odáig szerzetesek dolgoztak. A 8 meghagyott, illetve visszaadott iskola mögött néhány szerzetesrend működhetett tovább, nagyon szigorúan megszabott létszámkeretek között. A férfirendek közül a bencések, a ferencesek és a piaristák maradtak meg, a női rendek közül pedig a Szegény Iskolanővérek rendje. A többi rend tagjait hirtelen elhurcolták, minden figyelmeztetés nélkül. 1951-ben három különböző időpontban, tavasszal, nyáron és ősz felé vitték el a szerzeteseket, a régi kolostoraikat megtámadták, elhurcolták őket csak azért, hogy kimozdítsák őket eredeti helyükről, és a lakosság számára váratlanul elvigyék őket onnan, ahol szeretet övezte őket, és ahol az emberek kiálltak volna mellettük akkor, ha tudták volna, hogy őket valami fenyegeti. Éjszaka érkeztek ezek az emberek és nagyon kemény, erőszakos módon betarolták az atyákat, testvéreket autóikba, elhurcolták őket, mint a gonosztevőket.

Kezemben van egy érdekes dokumentum másolata, amelyet az itteni párttitkár írt jelentésként. Ő sem tudta, hogy ez a dolog meg fog történni, és másnap reggel meglepetve tapasztalta, hogy a templom előtt tömeg sereglik össze, a templom ajtaja be van zárva. Erről számol be, hogy maga sem tudja, mi történt, azt hallotta, hogy éjszaka itt jártak a rendőrök és elvitték a szerzeteseket. Kérdezi, hogy miféle intézkedés történt itt? Elmondja, hogy az összegyűlő tömegbe vegyültek agitátorok, illetve hivatalos kémek is, akik arról beszéltek az embereknek, hogy ezek a szerzetesek megérdemelték a sorsukat. Csitították az embereket, hogy nem kell háborogni, mindjárt kinyitják a templomot, mert iderendeltek papokat más templomokból, hogy gyorsan mutassanak be szentmisét, hogy ne legyen háborgás az emberek között, hiszen minden megy tovább, úgy, mint eddig, csak nem a szerzetesek fogják a misét bemutatni, hanem világi papok.

A szerzetesek ellen eljárások indultak, tárgyalás indult a püspöki kar és az állam között, és ennek a legnehezebb tétele volt a szerzetesek nagyon szigorú likvidálása. Én piarista gimnáziumba jártam akkor, diák voltam, és láttam magam is ezeket a dolgokat. Budapesten ugyan nem vitték el a mi piarista atyáinkat, és vissza is kapták az iskolájukat, de máshol, nagyon sokan a piaristák közül is internálásféle helyzetbe kerültek, ütötték, verték őket, és többen nyomorékon jöttek vissza, akik aztán ebben a megmaradt kicsi rendbe kerültek. Láttuk, hogy holtukig viselték annak a néhány hétnak a nyomait a testükön. Lélekben is, még inkább azok, akiknek nem volt hova visszamenniük később sem, az egész életük ennek a megrázkódtatásnak nyomán átalakult. Volt, aki lehetőséget kapott arra, hogy a világi papi szolgálatba kerüljön, de kevesen, a többségüknek meg kellett próbálni valahol elhelyezkedni, hogy megkeressék a kenyerüket civil munkával. Többen otthon miséztek, és nem volt szabad a hívek előtt egyházi szolgálatot folytatni. Nagyon kemény és kegyetlen indulatok voltak ezek. Megrázó dolog, hogy az állam diktátuma alapján megkötötte a megegyezést a püspöki karral a hatalom. A püspöki kar készített egy körlevelet, amelyben be akart számolni erről. Ennek a körlevélnek néhány mondatát olvasom most fel, mely 1950. augusztus 29-én íródott.

„A legfájdalmasabban érintett bennünket a szerzetesrendek működési engedélyének megvonása, és egyes tanítórendeket kivéve a felosztatásuk. Emiatt megfontolás tárgyává tettük maguknak a tárgyalásoknak a megszakítását is, és a tervezett megállapodás visszautasítását. Ezzel azonban a szerzeteseken nem segítettünk volna, sőt, előreláthatólag súlyosabbá tettük volna a helyzetüket. Meg kellett tehát elégednünk a tiltakozással, amelyet most ünnepélyesen is megismétlünk. Egyben kérünk benneteket, hogy szerzeteseinket, akik a ti fiaiok és leányaitok, hit szerint való testvéreitek, és akiknek a működése oly sok kedves emléket és hálás érzelmet kelt szívetekben, imádságokkal kísérjétek, és nehéz helyzetükben támogassátok. Kihaszználjuk ezt az alkalmat arra is, hogy itt köszönjük meg nektek azt a megható szeretetet és sok segítséget, amelyet szerzeteseinknek megpróbáltatásukban nyújtottatok. Legyen ezért hálás köszönet, Isten fizessen meg minden jótéteményért. Hiszszük, hogy a szerzetesek is meg fogják azt hálálni, mert új helyzetükben is szívvel és önfeláldozóan szolgálják Istent, a hazát és a magyar nép szent ügyét.”

El kell mondani, hogy ezt a körlevelet nem olvashatták fel a templomokban, az állam megtiltotta ennek a körlevélnek a kihirdetését, és nem engedte meg, hogy a püspöki kar szavát eljuttassa a hívekhez.

Most már elmondhatjuk azt, amit akkor elmondani sem lehetett, csak átélni, megtapasztalni, suttogva tovább adni. Mint ahogy a kitelepítésekről szóló híreket, a kulákoknak, másoknak az elhurcolását. Mindezt megalázó módon végezték, és ugyanakkor úgy, hogy ezekről beszélni sem lehetett, csak némán tudomásul venni. Most megünnepeljük azokat, akik akkor, itt, majdnem vértanúi magatartással viseltek ezeket a megpróbáltatásokat. Nem azért tesszük, hogy felhánytorgassuk a múlt bűneit, hanem azért, hogy azoknak a hősiességét, akik akkor ezeknek az eseményeknek az áldozatai voltak, tisztelettel, megrendülve, újra átgondoljuk, és elgondoljuk azt, hogy milyen óriási dolog számunkra, hogy ha lassan is, egy hirtelen fordulattal megváltozott minden, a diktatúrának vége lett, és újra éledt az élet, a szerzetesek visszatérhettek, imádkozhatunk velük. Azoknak a hűsége, akik ilyen nehéz körülmények között kitarítottak a fogadalmuk mellett, az Istenhez való hűségükben, csodálatos módon újra megöntözi ezt a földet, és újra termővé teszi közöttünk, a Lélek kegyelmei. Azt kérjük az Úristentől, hogy ilyen módon őrizze ezeknek az embereknek az emlékét a város, és őrizzék azok, akik a nyomukba lépnek. Ne kelljen nekünk ilyen megrázó, fájdalmas eseményt ünnepelni, számon tartani, hanem lehessen az újjászülető életnek a szolgálata a mi életünk feladata akkor is, ha nem valami könnyű úton, nem egyszerre fordul meg a világ. Vegyük észre, hogy a mi erőfeszítéseink már nem hiábavalók, nem lehetetlen falat akarunk megmászni, ostromolni, hanem valamiképpen utak nyílnak előttünk, ami egy tisztább, igazabb életbe vezetnek. Biztos, hogy e mögött ott van azoknak az embereknek az imádsága és hűsége is, akik itt a szenvedésükkel alapozták meg ennek a rettenetes, hazug diktatúrának az összeomlását, és annak az új életnek a kezdetét, aminek a sorsa most az Úristen kegyelméből ránk van bízva és a fiataljainkra, és azokra, akikkel itt összefogunk. Szeretnénk a jó Isten nevében, felebaráti szeretetből élő embereket nevelni, látni egy olyan világot, amiben Istennek, embernek kedve és öröme telik. Ezekkel a gondolatokkal ünnepelünk és emlékezünk, és így nézünk egymás szemébe is, így fordulunk az Úristenhez is, hogy áldását kérjük.

(A minorita rendház falán elhelyezett emléktábla megkoszorúzásán, a szétszórátás emléknapján, június 17-én tartott ünnepi beszéd szerkesztett változata)

• MEGJELENT •

A Miskolci katolikus élet három kötete

Harmadízben látott napvilágot a *Miskolci katolikus élet* című kiadvány.

Ezáltal nekünk, miskolciaknak és katolikusoknak, hasznos és talán nem szükségtelen értékelő visszatekintésre is lehetőségünk nyílik. Elsősorban abból a szempontból, hogy számba vegyük, átgondoljuk: e nagyon fontos, nagyon magas – és dekoratívan szép – könyv mi lényegest hoz és ad nekünk ez év folyamán? Az 1998-i első szám megjelenése óta az idén, 2014-ben, milyen gondolataink ébrednek a három szép könyv kapcsán, 16 évvel az első kötet megjelenése után, illetve az elszálló évek múltán?

Mi ennek kapcsán a legfontosabb nekünk, miskolci katolikusoknak, ami miatt ennek a könyvnek a szerkesztési, megírási, elkészítési munkálatai nem voltak hiábavalóak, ami miatt érdemes

volt ezt a szép és többkötetes művet tető alá hozni? Igen alaposan végig kell gondolnunk a történelmi időt a előbbi kérdés hitelt érdemlő megválaszolása érdekében, hiszen e kiadvány első kötete, a *Miskolci katolikus élet* (1) – mint jeleztük – 1998 végére készült el, s akkor még csak mindössze 8 évvel voltunk utána a rendszerváltásnak nevezett társadalmi változtatás indító éveinek. Tehát ennek a reményteljesnek megálmodott időfolyamnak, melynek a kezdetét többnyire az 1990-es indulással számoljuk, persze nem mindenki egyetértésével. Most pedig már 16 évvel vagyunk az első kötet „kijötté”, illetve az olvasó általi akkor is örömteljes kézbevétele után. Tehát '98 óta kétszer annyi idő telt már el, mint a rendszerváltás kezdetétől az első szám megjelenéséig. És mi minden történt ez alatt a világ katolicizmus, a magyar katolicizmus életében, főegyházmegyénk, az Egri Főegyházmegye életében és – természetesen – a miskolciak, a miskolci katolikusok életében is? Szinte áttekinthetetlenül sok esemény, élmény: élet, halál öröm s bánat, befejezés, kezdés, újrakezdés. Remények, kétségek, csalódások és örömök.

Új színes ablakokat is kapott a 2012-ben fennállásának 250. évfordulóját ünneplő miskolci Gyümölcsoftó Boldogsasszony templom.

(Fotó a Miskolci katolikus élet (2009–2014) c. könyvből)

Nos, anélkül, hogy túl sokat akarnánk markolni és azután túl keveset fog-nánk, mindjárt leszögezhetjük értékelésünk lényegét: a Miskolci katolikus élet három kötetének szerkesztői – élükön a miskolci újságíró, Gróf Lajos szervező és szerkesztő munkájával – nagyszerűen teljesítették az önmaguk elé kitűzött hatalmas feladatot.

Mert sokféle, nagyon sokféle célt, szinte teljesíthetetlenül is sokfélét, tűzött ki maga elé e nemes és nagyszerű könyv szerkesztője és a többé-kevésbé változó-változatlan szerkesztőbizottság. Többek között azt, hogy ismertesse egyházközségeink és közösségeink szorgalmas és evangéliumi hitéletét az egymásután sorjázó egyházi évek sodrában, hogy áttekintést adjon az egyes templomaink liturgikus életéről, a rendszeres liturgikus rendezvények, misék, szent liturgiák, litániák, imaalkalmak stb. kezdő időpontjairól, hogy megadja, jelezze az egyes plébániákon, parókiákon a szükségképpen előálló személyi és vezetésbéli változásokat, hogy számot adjon a városunkban élő és munkálkodó férfi és női szerzetesrendek tevékenységeiről. Ezek mellett adjon számot még a szervezeti változásokról, amikor is egyik vagy másik templomunk, egyházközségünk a korábitól eltérő struktúrájú lelkipásztori el-látását is hivatásának érzi közölni, illetve tájékoztatást ad a kereszteleési, esküvői, temetési szolgálatok elvégzésének ottani rendjéről. És akkor még nem is ejtettünk szót az egyháztörténeti-, teológiai tematikájú, kiváló színvonalú tanító írásokról, tájékoztatásokról, a szerzetesrendekről, karitatív és világi, egyházi szervezeteink életének beszámolóiról, főpapjaink városunk hitéletét áttekintő írásairól, prologusaik-ról, üdvözlő, köszöntő megvas gondolataikról...

Egyházunk és városunkban működő részegyháza, eleven organizmus és élő test – természetesen Jézus Krisztus szent teste –, mely változik, fejlődik, küzd, s részben visszafejlődik, vagy netán el is hal. Önámítás lenne ez utóbbit tagadni, ha sokszor

fájdalmas is bizonyos folyamatokat kimondani. Például azt, hogy a Sarutlan Karmelita Rend mindmáig csak félig-meddig van jelen Miskolcon, noha 1943-ban igen határozott szándékok mutatkoztak akkori ide településükre. Hogy néhány temploma, illetve plébániai körzete városunknak filiális vagy oldallagos lelkipásztori munkával „látható ma már csak el”, ilyen például a perecsei vagy a görömbölyi. Hogy a Sacré Coeur nővérek 5–6 évvel ezelőtti idetelepülése után úgy tűnik, ideiglenes lett értékes itteni életük és működésük, hogy a Szatmári Iskolanővérek „kihaltak”, és nincs itteni utánpótlásuk... Szóval fájó ilyen és ehhez hasonló tényeket megállapítanunk, de hála Istennek nagyon sok pozitívum és fejlődés is van miskolci katolikus életünkben. Sőt, minden nehézség – paphiány, el- és áthelyezések, lelki ellátási gondok, főleg kórházakban és szociális otthonokban – ellenére is egyértelműen több a fejlődést jelző momentum.

Az alapvetően és döntően pozitív tartalmi kicsengés mellett talán megállapítható egyetlen(!) kritikai észrevétel is: mintha Miskolc üdülő-, és turisztikai városnegyedekben Felső-Hámorban, Ómassán, Tapolcán (Sziklatemplom) a templomi szertartásrend időpontjairól a legutóbbi (3. számból) nehezebben értesülhetnek a városunkba látogató katolikus vendégek illetve a helybéli katolikusok. Ám az is lehet, hogy mindez nincs így, csak e néhány értékelő gondolat írója nem kellő alapossággal forgatta át a lapokat.

Mindent összevetve csakis gratuláció, hála és óriási elismerés illeti meg a Miskolci katolikus élet három kötetének alkotóit. Munkájuk országos jelentőségű, és szavakkal szinte kifejezhetetlenül értékes.

Sasvári István

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

Azt, hogy Ön kezében tarthatja ezt a folyóiratot és elolvashatja a benne leírtakat, sokban köszönhetjük az

ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.-nek

(vezérigazgatója: Komáromi Gyula), mely vállalat nagylelkű támogatásával megteremtette a kiadás feltételeit. Köszönetünk jeléül illesztettük kiadványunkba ezt az oldalt, amely rövid bemutatása az ADEPTUS-H Zrt.-nek, és annak a szemléletnek, amely irányítja a vállalat vezetőit.

Komáromi Gyula életútját, vallott felfogását családja határozta meg, melybe beleszületett: református lelkipásztor édesapa és tanítónő édesanya gyermekeként. Az 50-es évekbeli Balmazújvároson egy ilyen családnak csak egy célja lehetett: erős erkölcsi nevelésben részesíteni és minél hamarabb biztos kenyeret adni a gyerekek kezébe. Az építőipari technikumot Debrecenben végezte, majd Budapesten szerzett építőmérnöki diplomát.

Állami nagyvállalatnál kezdődött azoknak az embereknek a szakmai élete, akik később 1992-ben megalapították saját vállalatukat, az ADEPTUS-t. A vállalat sikerének záloga a baráti léggör, a jó szellemű csapatmunka.

A 70-es, 80-as évekhez képest a magyar építőipar ma európai szinten teljesít. Az ADEPTUS munkáját minősíti, hogy fennállása óta három alkalommal részesült Építőipari Nívódíjban. A nagy szakmai elismerést jelentő nívódíjat először 2001-ben a tolcsvai bor- és szőlőfeldolgozó üzem (Tokaj-Oremus Kft.) építéséért, majd 2006-ban az aggteleki Baradla-barlang Vörös-tó–Jósvafő közötti szakaszának felújításáért, ill. a Vörös-tói látogatóépület kivitelezéséért (konzorcium egyik tagjaként) kapta meg a vállalat.

A harmadik nívódíjat 2007-ben vehette át a cég az erdőbényei borászati üzem (Béres Borászat) kivitelezéséért.

Fentiekén túlmenően hosszasan sorolhatnánk az elmúlt 20 év alatt felépített létesítményeket, melyek között kórházak, missziós központok, templomok, iskolák, szociális létesítmények, hidak, erőművek szerepelnek.

Az ADEPTUS megalakulása első pillanatától kezdve folytat karitatív tevékenységet is, anyagi lehetőségei függvényében. Gyermekekétetést, rákellenes alapítványt, inkubátorházat, ökumenikus szeretetszolgálatot éppúgy támogatnak, mint B.-A.-Z. megye művészeti és kulturális eseményeit, valamint számos sportegyesületet. Ezen túlmenően segítséget nyújtanak munkatársaiknak is, akár egészségügyi probléma, akár lakásfelújítási gondok megoldása terén.

Az ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.

közepes nagyságú vállalkozás. Vezetői jól tudják, mit jelent az emberek számára a segítség, és örömeikre szolgál, ha a vállalatnak anyagi lehetősége nyílik egy-egy jó ügy támogatására.

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

3525 Miskolc, Szepessy u. 3-5.

Telefon: (46) 501-391, 412-706 • Telefax: (46) 501-397, 501-398

E-mail: adeptus.mi@mail.datanet.hu

CÉGÜNK TEVÉKENYSÉGI KÖRE: építőipari fővállalkozás
• magasépítés • mélyépítés • acélszerkezet-gyártás, -szerelés

E számunk szerzői

Ailer Gellért az Egri Redemptoris Mater Egyházmegyes Missziós Szeminárium vicerektora

Czakó István pápai prelátus, ny. plébános

Dr. Jelenits István piarista paptanár

Jeney Edit újságíró

Dr. Kiss Endre József PhD református lelkész, a Sárospataki Ref. Nagykönyvtár igazgatója

Dr. Magyar Balázs pszichológus, addiktológus

Naskay Szilárd újságíró

Dr. Nemeshegyi Péter jezsuita szerzetespap

Radvánszky Ferenc, ref. lelkész, Kárpátalja

Palánki Ferenc egri segédpüspök, miskolci helynök, a Mindszenti egyházközség plébánosa

Sasvári István villamosmérnök

Szabó József az egri szeminárium spirituálisa

Dr. Szarka János szirmabesenyői parókus

Dr. Tóth Arnold PhD etnográfus, a miskolci Herman Ottó Múzeum igazgatóhelyettese

Tartalomjegyzék

SZABÓ LŐRINC VERSEI (3)

ÜNNEPEK – ALKALMAK

Szent István király intelmei – IX. (5)

SZARKA JÁNOS: Szent István király „görög” szemmel (6)

RADVÁNSZKY FERENC: „A mi mindennapi kenyerünket
add meg nekünk ma” (17)

EGYHÁZAK, TEOLÓGIÁK, HITVALLÁSOK

AILER GELLÉRT: A keresztség, mint örömhír (21)

SZABÓ JÓZSEF: A Szentlélekben való élet (25)

PALÁNKI FERENC: Találkozás szent pápákkal (29)

EGYHÁZAK ÉS TÁRSADALOM

MAGYAR BALÁZS: Az irgalmasság és a szenvedélybetegség (37)

NEMESHEGYI PÉTER: Hiszek a jó Istenben (45)

JENEY EDIT: Önkormányzati „szószéken” (54)

EGYHÁZAK ÉS TÖRTÉNELEM

KISS ENDRE JÓZSEF: 1848 arcai: Dessewffy Arisztid (58)

CZAKÓ ISTVÁN: Pyrker János László egri érsek (2.) (62)

EGYHÁZAK ÉS KULTÚRA

NASKAY SZILÁRD: Himnusz, Biblia, szabadság (74)

ÉVFORDULÓK

TÓTH ARNOLD: „Dicsőség nincsen, csak kötelesség.” (79)

Elhurcolt szerzetesekre emlékeztünk (86)

JELENITS ISTVÁN: Vértanúi magatartással viselték
a megpróbáltatásokat (87)

MEGJELENT

SASVÁRI ISTVÁN: A Miskolci katolikus élet három kötete (91)